

maviADA

kültür sanat edebiyat

yılı: 4 14 *YAZ* 2009

temmuz - ağustos 2009

14

Zülfü LİVANELİ

Şenol YAZICI

Öner YAĞCI

Fadime Y. KAROĞLU

Zübeyde SEVEN TURAN

Zafer KÖSE

Fehiman YAZICI

...

*Anadolu İslamında *İslamizm*

....

*Eyvah Özgür Bıraktılar!

*Kriz Mırız Yok!

*İncir Ağacı

...

*Yasaklı Bir *Aşk*tır Edebiyat*

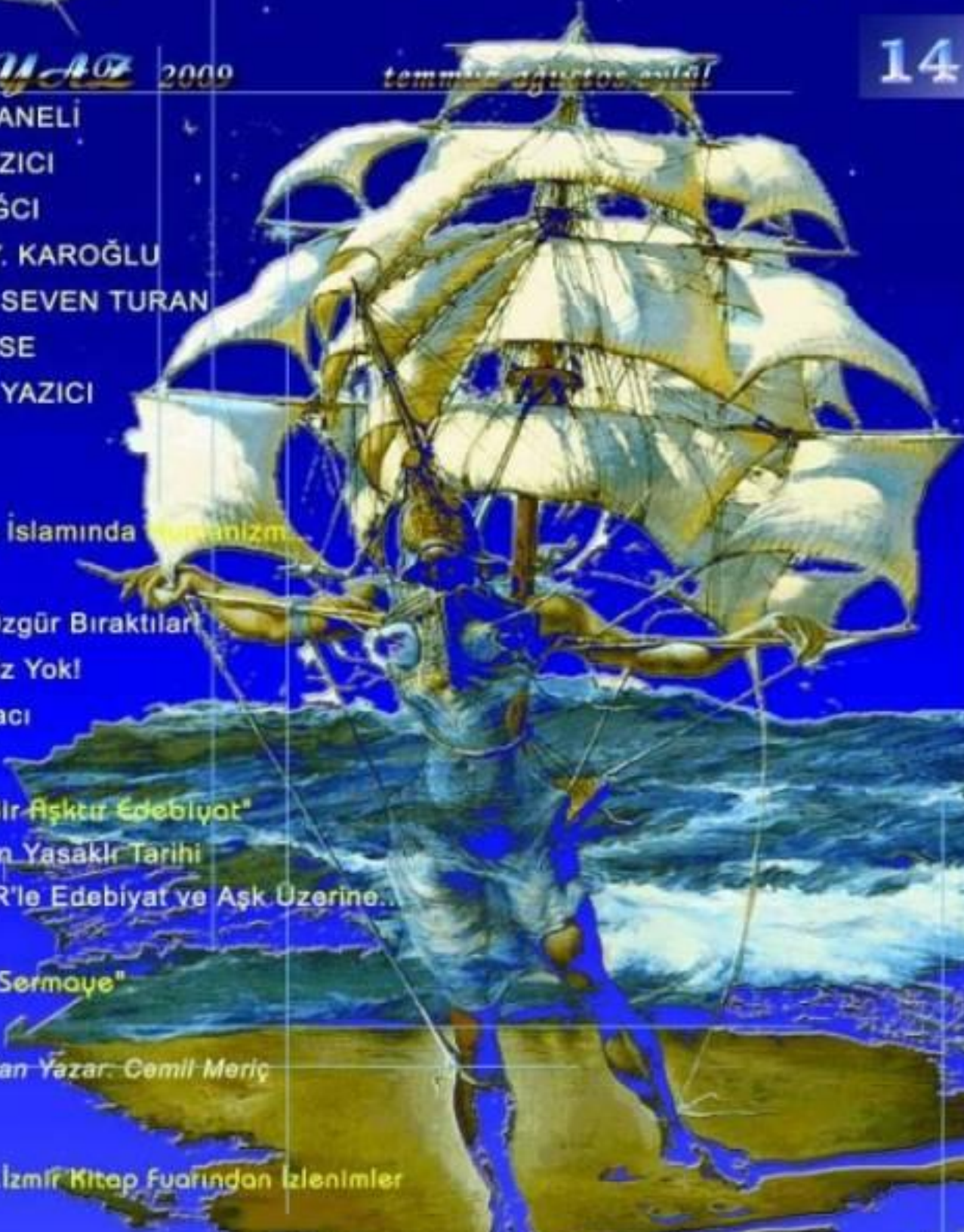
- Edebiyatın Yasaklı Tarihi

- N. GEZER'le Edebiyat ve Aşk Üzerine...

Sanat ve Sermaye

*Arafta Kalan Yazar: Cemil Meriç

*14. İzmir Kitap Fuarından İzlenimler

maviADA

"bir kültür sanat imecesidir"

Yaz

<http://adasanat.sitemynet.com>

Kültür Sanat Edebiyat

Yıl: 4 sayı: 14

mevsimlik yerel dergi

temmuz ağustos eylül

sorumlu genel yayın yönetmeni

Şenol YAZICI

senyaz@gmail.com

dizgi tasarım, grafik:

maviADA

Yazı - Yayın Kurulu:

Zafer KÖSE , Fadime Y. KAROĞLU, Yalova / Z.
Seven TURAN, İZMİR/ Gülgün Çako – Biga/ Aysın
YAVUZ, Fehiman YAZICI –İstanbul

Bu sayıya katkıda bulunanlar:

Yalova Kitabevi - Yalova,

Niyazi Uyar, Yusuf Aksoy - İzmir

BULUNDUĞU KİTABELERİ:

Kafkas kitabevi - Kız Lisesi karşısı, / Asa
kitabevi, Sönmez İshani – BURSA/
Yakın , Alsancak / Pan , Karşıyaka, -
İZMİR, // Park Büfe. Farzın Kitap Trabzon //
Biga. Akcalı Kitabevi

Yalova kitabevi / YALOVA

iletişim:

Posta Kutusu: 202 Ulucami / Bursa
0532 455 4044

web:

<http://adasanat.sitemynet.com>

E-Mail:

adamavi@gmail.com adasanat@mynet.com

Yazılar

Yazılar wordle yazılıp ek olarak İnternet kanalıyla
gönderilmelidir. Dergiye ilk kez katılanlar mutlaka
adres, telefon ve özgeçmiş eklemelidir.

Yazılar yayınlanınsın yayınlanmasın geri verilmez.

Telif ödenmez.

TAVİR:

maviADA, yaşadığı topluma duyarlı, tüm insanlığı
karşı da sorumluluk taşıy Yapısalcıdır: Yazarın
söylediğiyle yaptığı arasında benzerlik arar.
maviADA evrensel ideolojiyi savunur. Popülist
yaklaşımları reddeder. Dogmatik yargılara, etiğe,
poetikaya aykırı söylemlere, gündelik politikaya yer
vermez.

KATILIM:

MaviADA ticari bir kuruluş değil, imece bir ürettir.
Emek veren herkesindir. Denk koşullarda dergiye
katkıda bulunanlara, üyelerimize , ulusal kültür,
sanata katkıda bulunanlara, yenilere öncelik verilir.

DERGİ EDİNİMİ ve ABONELİK:

**Yazısı yer almış olsa da üyemiz olmayana dergi
gönderemiyoruz..**

Posta ve basım masraflarına katılmak, dergiden
edinmek, abone olmak isteyenler
Dergi başına 6 YTL yi, ya da yıllık
20 YTLyi Şenol YAZICI 112 86 75 nolu posta
çeki hesabına
yatırıp dergiye bilgi vermeliler.

**BU SAYIYLA BİRLİKTE 11. SAYI
YANI güz 2008 de abone olanların süresi
bitmiştir.**

Anadolu Hümanizması ve....

İzmir Tünyap'ın Ardından

Hazıranda Ölmek Zor
Dolu

Yürekyakan

Nadir Gezer'le Edebiyat ve ...

Kriz Miraz Yok

Sermaye ve Sanat

Orpheus ve Eurydike

Eyvah Özgür...

Ölümün Ayak ucu

Pazar (Çeviri)

Araftaki Adam: Cemil MERİÇ

Dedim, dedi...

...Balıklar İçin Yazıyorum

bahar

Sermaye ve Sanat

Haki Bir Ölüm

İltifata Tabi Marifet

Nisan Ağrısı

Yağmurun Sesi

Çıplak Söz

Edebiyatın Yasaklı Tarihi

İncir Ağacı

Eylül Sinmiş Üstümüze

Sanatın Rengi

KİR Romanı Üzerine

Yasaklı Aşk, Edebiyat

maviADA

Zülfü LİVANELİ

Z. S.TURAN

A.Deniz DOĞAN

Gülgün ÇAKO

Fehiman YAZICI

Nilüfer Ü. ÖZYANIK

Gönül ÇATALCALI

Öner YAĞCI

Elgiz PAMİR

Ömür DÜZOVALI

Emine CİN

Nükhet HÜRMERİÇ

Sevilay UZTUTAN

Nevin SUBAŞI

Ömer AKŞAHAN

Mehmet RAYMAN

Feride C. GÖKTAN

Yusuf YAĞDIRAN

Fırat YURTSEVEN

yasemin kemaloğlu

Tiber GÜRSOY

Asım ÖZTÜRK

Şenol YAZICI

Meryem F. ORUÇ

İkbal KAYNAR

Sultan Su ESEN

Rahim GÜR

Zafer KÖSE

maviADA

güz 2009 SAYISI:

**Çocuk Edebiyatından, Küreselmeye değin konulara, Attila İLHAN'dan başlayarak
Cengiz Aytmatov'a kadar ünlü ünsüz ulaşabildiğimiz kültür sanat insanlarına yer vermeye
çalıştık dergimizde. Bu kez Türk edebiyatının yaşayan gerçek bir devine yer verelim diye
düşündük.**

"Yaşar KEMAL"

sanatı yapıtları, yaşamı... .

ayrıntı için derginin web adresine bakınız.

Anadolu İslamı' nda Hümanizm ve Ortaklaşılık (*)

Benim rüyam, her türlü değer ve ölçünün merkezine insanın yerleştirildiği

bir dünya yaratılmasıdır. Bu, ırk ve din ayrımını, milliyetçiliği, bölgecilik, ideolojik ayrımcılığı; bunlardan kaynaklanan her türlü fanatizmi ve şiddeti önleyebilmenin tek yoludur.

Dünyayı daraltan ve insanları tehlikeli biçimde birbirine düşman eden cemaatçilik, genişleyen dünyayı tehdit eden bir öge olarak karşımıza çıkıyor.

Cemaatçiliğin alternatifi evrensel bir beraber yaşama teorisi ya da inancı olabilir.

Böyle bir amaca ulaşılabilmesi için 20. yüzyılda çeşitli modeller denendi. Özellikle Almanya'nın uygulamaya çalıştığı ve "multi-kulti" adı verilen çok-kültürlülük programının yarar sağladığını söylemek epeyce zor.

Çünkü multi-kulti programı, başat (dominant) bir kültürün yanında yer almış kültür gettoları yaratılması sonucunu doğurdu. Azınlık içinde azınlık grupları yarattı. Olumlu ayrımcılık (positive discrimination) denilen olgulara yol açtı.

Kıscacası Alman federal ve eyalet hükümetlerinin büyük paralarla uygulamaya çalıştığı program, cemaatleşmenin önüne geçemedi.

İslam dininin cemaatçilik ögesi de son zamanlarda çok vurgulanır oldu. Hatta İslam'da cemaatçiliğin kaçınılmaz olduğunu savunun görüşler ortaya atıldı.

Peki, cemaatçiliğin önüne nasıl geçilebilir? Nasıl bir program bu tehlikeli kutuplaşmaları önleyebilir?

Bu konuda Anadolu'da yüzyıllar önce yaşanmış ve bugün de izleri sürüp gelen bir geleneği hatırlatarak bazı sonuçlara varmak istiyorum.

Bugün Türkiye mahkemelerinde 27 bin cinayet davası görülmekte. Çeşitli nedenlerle adam öldürmenin makul görülebildiği ve hatta zaman zaman insana şan ve şeref kazandırdığı geleneklere sahip olan Türkiye için şaşırtıcı bir sayı değil bu. Çünkü din uğruna, vatan, namus, ideoloji uğruna, hatta erkeklik uğruna cinayet işlenmesi geleneklere göre pek de utanılacak bir şey değil. Diğer suçlar ise cinayetle ölçülemeyecek kadar fazla sayıda.

Ne yazık ki bu durum sadece Türkiye'ye özgü değil. Suç ve şiddet, dünyanın değişik bölgelerine yayılmış durumda. Son zamanlarda Amerikan halkını dehşete düşüren çocuk cinayetleri de bunun göstergelerinden biri.

Şimdi size Orta Anadolu'da, Hacıbektaş adlı bir kasabadan söz etmek istiyorum.

Adımı 13. yüzyılda Horasan'dan gelerek buraya yerleşmiş bir manevi otoriteden alan bu kasabaya, her yıl Ağustos ayında 500 bin kişi geliyor. Türkiye'nin her yöresinden Hacı Bektaş'ı anmak için bu kasabaya gelenleri ağırlayacak otel yok.

Sıcak havada kadın erkek ağaç altında yatıyorlar. Sularını, ekmeklerini bölüşüyorlar.

Ve günlerce süren bu festival sırasında hiç "suç" kapsamına girecek bir fiil işlenmiyor. Ne hırsızlık var, ne kavgı, ne yankesicilik, ne ırza tecavüz, ne hakaret.

Yarım milyon insan, o zor şartlarda kardeş olarak yaşıyor.

Dualarını kadın ve erkek bir arada dans ve müzikle yapıyorlar. Kasabada cami yok. İslam'ın alışıksız olduğumuz ibadet biçimlerinden hiçbirine rastlanmıyor burada.

Şimdi işin en can alıcı bölümüne geliyorum. Bu kasabada yıllardan beri hiç suç işlenmediği için Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 1995 yılında aldığı bir kararla hapishaneyi kapattı. Çünkü işsiz bir bina olarak boş duruyordu.

İşlenmiş bir tek suç kaydı olmadığı için, jandarma ve polis defterleri de tertemiz.

Suçun her gün arttığı bir dünyada, Türkiye'nin tam ortasındaki bir kasaba nasıl oluyor da şiddetten yüzde yüz arınabiliyor? Suçun her çeşidini dışlayabiliyor?

Bu sorulara verilecek cevap tek kelimelik: Kültür! Bu insanların geleneksel kültürleri onları suçtan koruyor. Hacı Bektaş'ın geleneği, suç işlemeye engel olduğu gibi; ırk, dil, din ve cinsiyet ayrımını da ortadan kaldırıyor.

Bugün Türkiye'de onun yolunu izleyen milyonlarca insan, "insan kardeşliği" düşüncesinde birleşiyorlar. Yaşadıkları kasaba ve köylerde cami yok. Namaz kılmıyor, kutsal ramazan ayında oruç tutmuyorlar. İbadetlerini saz eşliğinde söyledikleri semahlar ve bunlara uygun danslarla yapıyorlar. Hem de kadın erkek bir arada. Kadınları çarşaf içinde değil.

Erkeklerin dört kadınla evlenmelerine de hiç bir zaman izin verilmemiş. Bırakın dört kadını, ikinci bir kadın almak bile "yol düşkünü" olmak sonucunu doğuruyor.

"Yol düşkünü", işlediği herhangi bir suçtan dolayı toplum dışına itilmek anlamını taşıyor.

Şarap yapmayı biliyorlar, içki içiyorlar. Şenlikleri ve törenleri Dionysos bağ bostan ayinlerine çok benzeyen bir coşkunlukta.

21. yüzyıla aktarılan ve bugün de milyonlarca kişi tarafından devam ettirilen bu barışçı kültür nasıl oluşturuldu, nasıl gelişti? Bu soruların cevabını bulmak için 700 yıl öncesi-ne, 13. Yüzyıla gitmek gerekiyor.

13. yüzyılın Anadolu'su bir ırklar, dinler, diller karmaşasıydı. Bizans ve Selçuklu egemenliğinde yaşamış olan insanlar, Asya ile Avrupa arasında bir köprü gibi uzanan Anadolu yarımadasını çeşitlilikleriyle zenginleştirmişlerdi.

Araplar, Yahudiler, Mecusiler, Yezidiler, Kürtler, Türkler, Pontuslular,

Hristiyanlar, Müslümanlar, Mezopotamyalılar, Süryaniler, Arnavutlar, Asyalılar, Orta Asya steplerinden at sürüp gelen göçebeler, Yunanlılar, Ermeniler, Persler neredeyse bir Babil Kulesi oluşturuyordu.

Bu insan zenginliğine Horasan'daki din bilgini ve Sufi, Ahmed-i Yesevi'nin öğrencisi olan Hacı Bektaş da katıldı. Bugün kendi adıyla anılan Suluca Karahöyük denilen yere geldi ve hümanist öğretisini yaymaya başladı.

Aynı yüzyılda, babası Belh şehrinde Anadolu'ya göç eden Mevlana Celaleddin-i Rumi' de eski Bizans kenti olan İkonía'da yaşıyordu.

Büyük şair ve düşünür Yunus Emre, gezici bir derviş kimliğiyle Anadolu'yu dolaşıyordu.

Ahi Evran, çalışanlar arsında lonca örgütlenmesini kuruyordu.

Şeyh Edebalı ise Osmanlı Devleti'ni kuracak olan Osman Bey'in manevi öğretmeni olarak, hümanist düşüncelerini yaymaya devam ediyordu.

Bu kadar büyük hümanistlerin aynı yüzyılda Anadolu'da öğretilerini yayıyor olması, etkisini çok kısa zamanda gösterdi. Yıpratıcı, yok edici savaşlardan, Haçlı Seferleri'nden,

din çarpışmalarından yorgun ve yoksul düşmüş olan Anadolu'lular, bu hümanist ve birleştirici düşüncelere dört elle sarıldılar.

Anadolu'yu Türkleştiren temel etken bu oldu. Dağların, nehirlerin, köylerin, kentlerin ismi Türkçeleştirildi. Ve varlığını 600 yıl sürdürecektir olan Osmanlı İmparatorluğu'nun manevi temelleri bu dönemde atıldı.

Yüzyıllar öncesinden kalan bir halk şiiri, Hacı Bektaş'ın Anadolu'daki etkisini şöyle anlatır.

“Rumelin fethinde ol gerçek veli
Tahta kılıç tutar ol batın eli”

Şiirde geçen Rumeli, Türkler açısından Doğu Roma toprakları anlamında kullanılıyordu. Mevlana Celaleddin'e “Rumi” denmesinin nedeni de buydu.

Tahta kılıç ise bir barış simgesi olarak ele alınıyordu. Tahta bir kılıçla savaşamayacağını, fetih yapılamayacağını herkes bilirdi ama bunun bir simgesel anlamı daha vardı: Tahta kılıç Şamanların kutsal saydığı imgelerden birisiydi. Horasan'dan Anadolu'ya geçen Türkmenlerin geldikleri yer ise şaman Orta Asya boylarıydı.

Bu boylar 10. Yüzyıldan itibaren İslam dinini kabul ederken, Şaman geleneklerinden bütünüyle vazgeçmemişler ve yeni kabul ettikleri dine, Şaman geleneklerini de karıştırmışlardı.

Türklerin İslam dinine geçmelerinin yüzlerce yıl sürmesi ve Şaman geleneklerinden bütünüyle vazgeçmemeleri bu konuda araştırma yapan bilim adamlarının üzerinde birleştiği bir gerçektir.

Türkler yalnız Şaman değildiler. Mani Dini'nden Budizm'e, Nestorilik, Ortodoks ve Katolik Hristiyanlık ve Musevilige kadar pek çok dini benimsemiş Türk boyları vardı. Bugün bile bu dini inançlara sahip Türk kavimlerine rastlamak mümkündür.

Anadolu Aleviliği 11.yüzyılda, Anadolu Selçuklulari döneminde ortaya çıkmış ve 13. yüzyılda gelişmiştir. Bu dini akımın doğuşu ve yayılışındaki en büyük etken Horasan'dan Anadolu'ya geçen gezici dervişler olmuştur. Bu gezici dervişlere Türkistan Erenleri, Horasan Erenleri ve Rum Erenleri denilmektedir.

Türkistan Orta Asya'da, Horasan İran'dadır. Rum deyimi ise Anadolu'yu, yani Doğu Roma topraklarını anlatmak için kullanılmaktadır.

Bu erenlerin en önemli pirllerinden birisi Ahmed-i Yesevi'dir. "Türkistan'ın doksan dokuz bin pirinin piri" denilen Ahmed-i Yesevi'ye,

Horasan'daki yetmiş yedi bin pirin de bağlı olduğu Vilayetname gibi kaynaklarda yazılıdır. Rum'da yani Anadolu'da da 57 bin pir vardır.

Şamanist öğelerle İslam'ı karıştırarak, Ortodoks İslam anlayışının dışında bir akın geliştiren Ahmed-i Yesevi, yetiştirdiği öğrencileri, bu anlayışı yaymak üzere çeşitli ülkelere gönderiyordu. İlk başta heterodoks bir inanç biçimi olarak görülen Yesevi düşüncesi, bu gezici dervişler yoluyla Anadolu ve Balkanlara yayıldı.

Yesevi'nin öğrencilerinden Hacı Bektaş, Orta Anadolu'ya bugün Hacı Bektaş kasabası olan Suluca Kara Höyük'e geldi. Otman Dede ve Baba İshak Amasya'ya, Sarı Saltık Bulgaristan'a, Dede Kargın Antalya'ya yerleşerek öğretiyi yaymaya başladı. Aradan yedi yüz yıl geçmesine rağmen Yugoslavya'da, Arnavutluk'ta, Bulgaristan'da büyük bir Alevi kitlesinin yaşamakta oluşu ve Anadolu'da 23 milyon Alevi'nin varlığı bu etkinin gücü hakkında bir fikir verebilir sanırım.

Ahmed-i Yesevi'nin öğrencilerinin 13. yüzyılda din fanatizmine, cinsel ayrımcılığa ve ırk ayrımına karşı çıkışları nasıl açıklanabilir?

Belki de bunun cevabı, Anadolu'nun karmaşık dinsel ve ırksal yapısında gizli. O yılların Anadolu'su Moğol saldırıları altında karmaşık ve çalkantılı bir dönem yaşıyordu ve birçok din ve ırk bir araya gelmişti. Belki de hoşgörülü olmaktan başka bir çareleri yoktu. Bir arada yaşamının ve birbirlerini öldürmemenin tek yöntemi olarak gezici dervişlerin temsil ettiği hümanizm ve hoşgörü öğretisine sarıldılar.

Ahmed-i Yesevi öğretisinin yüzyılları aşan gücü böyle ortaya çıktı. Ama bu inancın oluşmasında, 13. yüzyıl öncesi Mezopotamya ve İran kültürünün de büyük etkileri olabilir.

Örneğin, Milattan Önce 600 dolaylarında İran'da yayılmış bulunan Zerdüş (Zarahustra) dini de Spenta Mainyu adlı iyilik ve Angra Mainyu adındaki kötülük ruhlarına sahipti. Bu, Alevilerin etkilendiği Şamanizm'e çok yakın bir inanç formuydu.

5.yüzyıl sonlarında yine İran'da ortaya çıkan Mazdek akımı da iyilik ve kötülük arasındaki mücadeleye inanıyordu. İyi aynı zamanda ışıktı, kötü ise karanlık. Işık Tanrısının 7 veziri ve 12 ruhsal varlığı vardı. Bu sayılar Alevi inancındaki kutsal 7 sayısına ve 12 İmam'a tekabül ediyor. Mazdekçiler insan öldüremezdi. Düşmanlarına karşı bile iyi ve kibar olmaları öğütleniyordu. Bu dinin kurucusu olan Mazdek, insanlar arasındaki kavgayı ortadan kaldırmak amacıyla bütün malların ve bütün kadınların ortak kullanılması ilkesini ortaya atmıştı.

Bu dinin 8.yüzyıla kadar devam etmiş olduğunu biliyoruz.

Eşitlikçi mezheplerden biri de Güneydoğu Anadolu'da Samsat'ta ortaya çıkmış bulunan Heretik Hristiyan mezhebi Bogomiller'di.

Umberto Eco'nun kitaplarında geniş yer ayırdığı Bogomiller, insanların eşit doğduğunu ve sevgiliden başka her şeyin paylaşılması gerektiğini düşünüyorlardı. Onlar için İsa sadece bir melekti. Bogomiller Samsat'tan, Batı Anadolu'daki Alaşehir'e geçtiler ve oradan da Akdeniz üzerinden Güney Fransa'ya ulaştılar.

Pirene dağları üzerinde inşa ettikleri kaşede yaşayan Bogomiller'in buradaki adı Cathar Şövalyeleri oldu. Yunanca cathar (arınma) kelimesinden ilham almışlardı.

Bogomillerin macerası Montsegur kalesinin Fransızlar tarafından kuşatılarak ortadan kaldırılmasıyla sonuçlandı. Daha sonra İtalya'ya geçen bazı Cathar şövalyeleri de bu ülkede yitip gittiler ve 15.yüzyıldan sonra adları duyulmaz oldu.

Yine Ortadoğu inançlarından olan ve bugün de süren Yezidiler, şeytana tapanlar olarak tanınırlar. Şeyh Adi bin Misafir'in önderlik ettiği bu grup, aslında şeytanın Tanrı tarafından affedildiğine ve en büyük melek olduğuna inanıyorlardı.

Bu birkaç akımdan söz etmemin nedeni, o dönemde Anadolu'da uçsan fikirleri ve kök salmış dini inançları biraz gözümüzde canlandırabilmek ve Ahmed-i Yesevi dervişlerinin yarattığı hümanizmin izini sürebilmektir.

Bu dervişlerin bir kısmı, gezici halk şairi olarak dolaşüyor, halka şiirler okuyorlardı. Sözel edebiyat olarak günümüze ulaşan bu şiirlerin çoğunun 6 heceli, bazen de 6 ve 5 heceli olduğu görülüyor.

Bu da bana dervişlerden yüz yıllarca önce Anadolu'da dolaşan ve heksameter olarak adlandırdığımız 6 heceli Homeros şiirleri okuyan gezici ozanları düşündürüyor. Bu ozan ve dervişlerin söylemlerinde hümanizm çok açık ve net biçimde ortaya çıkıyordu.

Hacı Bektaş bir şiirinde şöyle diyordu:
Hararet nardadır, sacda değildir
Keramet baştadır, tacda değildir
Her ne arar isen kendinde ara
Mekke'de, Kudüs'de, hacda değildir

Aynı dönemin büyük şairi Yunus Emre ise şöyle demektedir:

"Sen kendine ne sanırsan

Ayrığa da onu san

Dört kitabın manası

Budur işte var ise"

Yine aynı dönemde, Orta Anadolu'da Konya'da yaşayan, Alevi inancıyla ilgisi olmamasına rağmen hümanizm bakımından benzerlik gösteren Mevlana Celaleddin Rumi insanlara şöyle sesleniyordu:

Gel, gel!

Ne olursan ol gel!

Kafir, putperest, ateşe tapan mecusi olsan da gel!

Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da gel!

Bizim kapımız ümit kapısıdır

Nasılsan öyle!

Bu insanların hepsi din büyükleri olarak tanınıyorlardı. Ve ilginç bir şekilde bugün de böyle algılanmaktadırlar. 13. yüzyılda bu şiirleri yazan kişiler, Türkiye'de her mezhepten, her inançtan milyonlarca insan tarafından kutsal kişi olarak saygı görmektedir.

Anadolu Aleviliği'nin kurucusu olarak Hacı Bektaş gösterilir. Efsaneler, her yıl Ağustos ayında 500 bin kişinin anmaya gittiği Hacı Bektaş'ın, Anadolu'ya bir güvercin kılığında geldiğini anlatır.

Burada hem Şaman inancındaki kutsal kuş motifine hem de barış temasına gönderme yapılmaktadır. Efsanedeki barış vurgusu, kuşku götürmeyecek kadar açıktır.

Çünkü güvercin kılığındaki Hacı Bektaş, bugün kendi adını taşıyan kasabanın üstüne geldiğinde, yerdeki bir kadın "üstlerinden bir erkek geçtiğini" söyler. Bunun üzerine şahin kılığına giren Kara Donlu Can Baba adlı kişi güvercinin peşine düşer. Güvercin silkinerek insan olur ve şahini boğazından kavrar.

Şahin, "İnsan insana zulmeder mi?" diye sorar.

Hacı Bektaş'ın ona verdiği cevap, efsanenin amacını açıklar niteliktedir:

"Ben Anadolu'ya gelirken, bulabildiğim en masum yaratığın kılığına girdim. Güverciniden daha masumunu bulsaydım o kılığa girerdim."

Alevilerin yarattığı güçlü edebiyat içinde yer alan bütün efsaneler, şiirler ve özlü sözler, barış, masumiyet, dostluk, şiddet karşıtlığı, komşuluk, eşitlik, sevgi temalarını işlemektedir.

Şimdi kısaca Aleviliğin temel inancına bakalım. Konumuz teoloji olmadığı için, üzerinde çok çalışılmış olan inanç konularına derinlemesine girmeyecek ve sadece özetlemekle yetineceğim.

Alevi inanç felsefesinin en önemli ilkesi "oluşum"dur. Tanrının ilk biçimi insanla tasarlanamayacak bir özdeşliğe sahiptir. Tanrı çeşitli evreler geçirmiştir ve (Hegelci mantıkta olduğu gibi) kendine yabancılaşarak evrende, doğa ve insan biçiminde tezahür etmiştir.

İnsan olmadan, Tanrı'nın olması mümkün değildir. Bu yüzden insan, Tanrı'nın bir yaratısı, Tanrı'nın yeryüzündeki belirtisi ve dolayısıyla Tanrı'nın kendisidir.

Adem'in yeryüzüne sürülüşü bir cezadan çok terfi anlamı taşır, çünkü dünyada bir bedene sahip olmuştur. Alevi araştırmacısı Anton Josef Dierl bunu şöyle yorumlamaktadır:

"Düşünen insanda Tanrı, bu evrendeki kendi bilincine varır. Bu nedenle insan, daha doğrusu kamil insan yeryüzündeki gerçek Tanrı'dır.

Kamil insan, sıradan insanların uyması gereken kuralları belirleme hakkına sahiptir.

İnsan, ruhsal varlığı ile meleklerden daha aşağı bir kademededir. Ama bu ruhsal varlık, çok değerli olan insan bedeniyle birleşince bir melekten daha yüksek düşünme kapasitesine sahip olabilir.

Bu yeteneğe ulaşmış olan insanlar kamil insan mertebesine yükselir.

Bütün bu nedenlerle insan bedeni, cinsellik ve sanat Aleviliğin mutlak olarak olumladığı değerlerdir."

Genç Abdal şiirinde diyor ki:

"Tanrı'yı sevenler Tanrı ile beraberdir, onlar Tanrı'nın içindedir, onlar Tanrı'dır."

Bu tip düşüncelerin, Ortodoks İslam sayılan Sünni mezhebi üyelerini çok kızdırdığı kolayca anlaşılabilir.

Bu düşünceleri taşıyan şair Nesimi, 1714'de Halep'te derisi yüzülerek öldürülmüştür.

Alevi toplulukları üzerinde her yüzyılda çok büyük baskılar uygulanmış, kitle halinde öldürülmüşlerdir.

Kadın erkek eşitliğine inanmaları, kadınlarını çarşaf ve peçe altında saklamamaları da çeşitli iftiralarla karşılaşmalarına neden olmuştur.

Anadolu'daki Sünni Müslümanlar Alevilerde ahlaksızlıkla, ensest ilişkilerle suçlanmışlar ve bu söylentiler Alevilik karşıtı bir propagandanın aracı olarak kullanılmışlardır.

Oysa Alevi ahlakının temel ilkesi; "eline, diline, beline sahip olmak"tır.

Bu ilkeler elle yapılacak hırsızlık, dövme gibi kötülüklerden uzak durma, dille hakaret edip yalan söylememe ve cinsel olarak tecavüzde bulunmama anlamına gelir.

Aslında bu üç kural da Aleviliğin kökleri hakkında bilgi vermektedir bizlere. Profesör İrene Melikoff bu üç kuralı eski Mani dinine bağlar.

Ağzın, elin ve kalbin mühürleri vardır, Mani inancında. 8. yüzyılda Mani dinine sahip Uygur metinleri, bu kuralı "üç damga" olarak adlandırıyor.

Orhun yazıtlarında şöyle deniliyor:

"Bugüne kadar etle beslenen halk, bundan böyle pirinçle beslenecek; öldürmenin kınandığı ülke, iyilik öğütlenen ülke olacak."

Alevilerin toplu ibadetlerine "cem ayini" denilmektedir. Bu törenlerde insanlar birbirlerinin yüzlerini görececek biçimde, daireler oluşturarak otururlar. Camide namaz kılan Müslümanların birbirinin arkasına sıralanması ve önündekinin sırtını görmesi Alevi anlayışına uygun değildir. Kutsal sayılan kadın ve erkek yüzleri birbirini görebilmelidir.

Cem töreni, dini lider "dede" tarafından yönetilir. Dedeler genellikle saz çalarlar. Saz Türklerin Orta Asya'dan getirdikleri "kopuz" denilen çalgının gelişmiş biçimidir. Uzun saplı telli bir enstrümandır.

Bu çalgı eşliğinde eski ozanların şiirleri seslendirilir, Ali'ye ve 12 İmam'a dua edilir, topluma öğütler verilir. Törenin belli bir bölümünde kadın ve erkekler birlikte "semah" denilen dansı yaparlar. Bu dans, turna kuşunun hareketlerini andırması bakımından ilginçtir. Alevilikteki ruhun göçü ve başka bedene girmesi "reenkarnasyon" inancına göre bu ruhları taşıyan kuş, turnadır.

Cem törenlerinden bazılarında ben de bulundum.

Özellikle Doğu Anadolu'daki Keşiş Dağları doruklarında, modern dünyayla pek az ilişkisi olan, karlarla kaplı Hınzoru köyündeki cem töreni, geçmiş yüzyıllardan bu yana pek az değişiklik göstermiş olabilir.

Cemin en ilginç bölümlerinden birisi "özünü dara çekmek" (kendini dar ağacına asmak) olarak adlandırılan, öz eleştiri töreniydi.

Suç işlemiş bir kişi toplumun önüne çıkararak bu suçunu itiraf ediyor ve sonra dede tarafından kendisine bir ceza veriliyordu. Kiliselerdeki günah çıkarmayı hatırlatan bu gelenek, her bireyin kendi kendisiyle hesaplaşması sonucunu doğuruyordu.

Verilen cezalar genellikle toplum yararına yiyecek temini gibi cezalardı.

Daha önce de belirttiğim gibi insan öldürme ve cinsel suçlar kesinlikle bağışlanmıyor, o kişi toplum dışı olarak ilan ediliyordu.

Cemin bir başka bölümünde birbirleriyle çözemedikleri sorunları olanlar,

bu sorunları dedenin ve toplumun önüne taşıyorlardı. Birbirleri aleyhinde yaptıkları şikayetler, köyün tanıklığı ve dedenin kararıyla çözümleniyordu.

Alevi inancının en önemli kurumlarından birisi "müşahip" geleneğidir.

İki insan birbirinin müşahibi olunca, ölene kadar birçok yükümlülükler üstlenir.

Müşahip kurumu insanlar arasındaki arkadaşlığı pekiştiren ve toplumda dayanışmayı artıran bir işleve sahiptir.

Fransa Bilimsel Araştırmalar Merkezi'nden antropolog Altan Gökalp, bu kurumu, Fransız İhtilalinden Saint Juste'ün oluşturduğu mahalle dayanışması fikrine benzetmektedir.

Anadolu Aleviliği, Ali ve onun soyundan gelenleri kutsal sayar.

Bu yüzden çoğu zaman İran'daki Ali taraftarı Şii'lerle karıştırılırlar. Oysa Alevilik, Şii'likten çok farklı.

İran'daki Şii yönetiminin katı din kurallarına sahip olduğunu ve camilerde namaz kılmak gibi dini ibadete çok bağlı bulunduğunu, kadınların kapalı gezdiğini ve alkol kullanmanın yasak edildiğini biliyoruz. Oysa daha önce de belirttiğimiz gibi Alevilerde bunların hiçbiri yoktur.

Aleviler öncelikle kutsal kitap Kuran'ın bugünkü biçimine inanmazlar.

Onlara göre, içinde çokça Ali'den bahsedilen gerçek Kuran yazılmamış, daha sonra da üçüncü halife Osman tarafından yazılan Kuran ise Muhammet ve Ali düşmanlarının istedikleri gibi manipüle edilmiş, birçok yeri değiştirilmiştir.

Bu anlayışların, neden Merkezi Osmanlı idaresi tarafından hoş görülmediği kolayca anlaşılabilir. Çünkü Osmanlı Sultanları, çok geniş bir alana yayılan imparatorluğu yönetebilmek için katı din kuralları olan ve İslam Ortodoksluğu sayılan Sünni mezhebini tercih etmişlerdir.

13.yüzyıl sonunda imparatorluğu kuran Sultan Osman ve Orhan'ın Alevi-Bektaşî inancına yakınlığı ve Yeniçeri ordusunun Hacı Bektaş'a bağlı olması bu gerçeği değiştirmemiştir.

Özellikle 16. yüzyıl başlarında İran'da yönetimi ele alan Türk asıllı Şah İsmail'in Anadolu Alevileri arasında çok sayıda taraftar toplaması, padişah Yavuz Sultan Selim'i çok rahatsız etti ve İran-Osmanlı savaşı öncesinde Anadolu'da çok büyük bir Alevi katliamı yaşandı. Hayatta kalanlar dağlara çekilip, saklanarak ibadet ve yaşamlarını sürdürmek zorunda kaldılar. Bu savaşı Osmanlıların kazanması, Alevi inancının bir yönetim biçimi haline gelmesini engelledi.

Daha sonra yüzyıllarca baskı altında kalan Alevi-Bektaşî anlayışı, 20.yüzyıl başlarında Jön Türk hareketinin kendilerine ilgi duymasıyla tekrar gün ışığına çıktı.

Ve Anadolu'da bir direniş hareketi ögütleyen Mustafa Kemal Atatürk, Hacı Bektaş kasabasına giderek, orada Hacı Bektaş'a vekalet eden manevi liderden destek aldı.

Cumhuriyet döneminde Aleviler, laikliğin, Atatürk reformlarının, kadının haklarının, çağdaş yaşam biçiminin ve daha sonra da sosyal demokrat hareketlerin yanında yer aldılar.

Mevlana'yı, Hacı Bektaş'ı, öğrencileri aracılığıyla Anadolu'yu çok etkilemiş olan Ahmed-i Yesevi'yi, Tapduk Emre'yi, Şeyh Edibali'yi, Ahi Evran'ı düşünün. Biz 13.yüzyılda bir mucize yaşadık.

Ne yazık ki bu mucize, 21.yüzyıl Türkiye'sini yeteri kadar aydınlatmıyor. Çünkü gözlerimizi kapatmaya çalışıyoruz.

(*) İlk kez maviADA'da yayınlanan bu yazı Z. Livaneli'nin, Princeton Üniversitesinde verdiği konferansın Türkçe metnidir.

Abdürrahim Deniz DOĞAN

Haziranda Ölmek Zor!

Haziranda ölmek zor!

Yıllardır evinin önünde bir çınar gibi dikilen, güçlü kuvvetli bir tanrının yok oluşunu görmek de zor...

Sana ömrüm boyunca bir defa bile, seni seviyorum, diyemedim baba. İçimdeki bu suçluluk duygusunu en iyi sen anlıyor olmalısın. Kanser hastası dedem hastanede ölümüne beklerken, senin kapı önünde gizlice döktüğün gözyaşlarının benzeridir gözyaşlarım. Belki de benim de sana herkesin sandığından daha çok benzememdir, birbirimize karşı yıllar yılı süren soğuk duruşumuzun tek sebebi.

Anneme yakın duruşum, seninse, bir türlü indirmeyi başaramadığın perdelerini kapatıyordu ruhlarımızın. Belki o zamanlarda da seviyordum seni. Salonda senin stilinde voltalar atıp, ayak seslerini, yahut o vahşice gürüldeyen çok sevdiğin Renonun sesini tanımaya çalışırdım akşamları. Konuşmazdık çoğu zaman, ama benzer düşündüğümüzü bildik.

Abime vermediğin önemi bana verdiğini gördüm sonra. Belki de cidden kendine benzettiğin içindi bu ayrıcalığımanın nedeni. Ama bil ki, o hep seni benim seni sevdiğimden daha çok sevdi. Küçük çocuk, her zaman ikinci plana itilen koca devî sakinleştirmeye çalıştı bir süre. Bimle aranızda geçen onca kötü anıya karşın, onun sana olan sonsuz sevgisini taklit bile edemeyişimin pişmanlığıdır bu yazıyı yazarken hissettiklerim...

Sen, beni hak etmediğim kadar çok sevdim. Konuşmasak da hayran hayran bakardın kimi zaman gözlerime. Ben de sana hayran hayran bakardım. Hayata karşı çetin duruşunu arkadaşlarıma anlatırdım uzun uzun. Muzaffer bir kahraman edasıyla anlatırdım... Ama seni sevdiğim hiç geçmezdi cümlelerimin içinde. Askeri disiplinde duygular taşırdık birbirimize, yüksek saygı çerçevesinde...

Sıcak bir haziran sabahıydı. Ben, bütün bu yaşanmamışlıkların gölgesinde, ilk ve son kez sarıldım bedenine. Ve seni sevdiğimi ilk kez, hıçkırarak fısıldadım, aniden fal taşı gibi açılan gözlerine. Vücudunun tüm ağırlığının göğsüme yığıldığı o, üç saniyede durdu dünya. 3 Haziran 2008, hüzün kokulu bir dağ gibi büyüdü gözlerimde.

03 Haziran 2009 Çarşamba, 00:14

14. İZMİR TÜYAP' TAN

Z.S. Turan

İstanbul Tüyap'ın ardından yazmam dün gibi. Zaman söz dinlemeyen başına buyruk bir çocuk gibi akıp geçti yine bildiğince. Nisan ayının günleri güzelleştirdiğine, İzmir Tüyap'ın günleri özelleştirdiğini eklemem eksik kalır söz.

Hangisinden, hangi zaman diliminden başlamalıyım, diye duraksadım yazarken. Son günden Muazzez İlmiye Çığ'dan başlamalıyım. Doksan beşlerin merdivenlerinde, zamana kafa tutan bir anıt kadın her zamanki vakur ve sevecen duruşuyla yine Tüyap'taydı. Okurlarıyla söyleyip, kitaplarını imzaladı. Sergenimden kalkıp Kaynak yayınlarına kendisiyle görüşmeye gittim. On sekiz yaşın dinç belleğiyle, adıma gönderme yaparak "Atatürk'ün annesi," diye seslendi yine bana. Sıcacık sarıldık ve ölümsüzleşsin diye fotoğraf çektirdik birlikte. Onu her gördüğümde direncim artıyor. Daha diri basıyorum o gün yere. Bunu kendisiyle paylaştığımda, güleç yüzümün ardındaki hüznümü sezinleyerek: "Aaa şekerim sen daha neler neler yapacaksın, ben bunu hissediyorum," diyerek yüreklendirdi beni.

Fuarların en önemli getirisi, başka kentlerde yaşayan yazın dostlarının kısacık aralarla da olsa görüşebilme olanağı bulmaları diye düşünüyorum. Bu kez de öyle oldu. Kalemikle ve yüreğiyle nice güzellikler yaratan birçok yazın emekçisi dostu orada görmek; onun iyi olduğunun ve üretiyor olduğunun imini de veriyor.

Bu yıl Tüyap'ın onur konuğu Tark Dursun K. İzmir'le özdeşleşmiş bir kalem ustasının seçilmesi daha da anlamlı kılıyor konuyu. Yine yazın dostları Tarık Dursun K.'nin yazın yolculuğunda gezdirdi dinleyenleri.

STÖ ve yayınevleri aynı salondaydı. Başka dostlar ne düşünür bilemem ya, doğru bir uygulama olduğuna düşündüm. Yetişemediğimden mi ne, bu yılki etkinlikler her zamankinden çok geldi bana.

Daha ilk gün arabamı park etmeye çalışırken Salihlilili çocuk okurlarım sardı arabanın çevresini. Park etmeme izin vermediler. Kitaplarımı okuduklarını coşkulu davranışlarından anladım. O zaman daha içtenlikli oluyor her biri. Aradaki uzaklığı oracıkta kaldırıyor çocuk okur kendiliğinden. Ben de hoşnut olmadığımı söyleyemeyeceğim doğrusu bu davranıştan. İlk günden başlayarak fuarın sonuna değin sürdü çocuklarla buluşmamız ve coşkuyla söyleşmemiz. Eski bir tanışımı görmüşçesine güldü gözlerimizin içi.

Bu yıl Maviada ekibi olarak Tüyap'taydık. "Yasaklı Bir Aşktır Edebiyat" başlıklı etkinliğimizi kotardık elbirliğiyle ve gönül birliğiyle. Öyle ya Maviada üyeleri giderek artıyor İzmir'de. Derginin yayın yönetmeni, dostumuz Şenol Yazıcı etkinlikten iki gün önce geldi. Neyi, nasıl yapacağımızı sadece düşündük yakaladığımız ve özellikle yarattığımız zaman aralıklarında. Yine Maviada üyelerimizden Sultan Su Esen, yeni çıkan öykü kitabıyla katıldı aramıza. Tüyap dışında yemekte de sürdürdük dostlarla söyleşimizi.

Ben, Şenol Yazıcı, Öner Yağcı, Gülseren Engin, Asım Öztürk, Oğuz Tümbaş konuşmacıydık. Her birimiz, omuzlarımızda yaşamın ağırlığını taşısak da, kimi bedeller ödesek de, geçmedik yasaklı aşkımdan! Yine de herkesin aynasına yansımaları ayrıydı bu söylemin. Kimi ortak paydalar da kesişse de yolumuz, başka pencereler araladık konuyla ilgili olarak. Söyleşiden erken çıkmak zorunda olan Öner Yağcı, kısacık zamana konuşmasını sığdırmaya çabaladı.

Asım Öztürk, söz sırası geldiğinde yaratım sürecine girdi. Doğaçlama şiir yazdı kendisine ayrılan sürede. Oğuz Tümbaş ve Gülseren Engin'de yasaklı aşklarını zamana sığdırma çabalarını ve yetilerini paylaştı dinleyenlerle. Ben konuşma aralarına serpiştirdim söyleyeceklerimi. Kimi doğaçlama geldi, kimi hazırlığımdan paylaştım duygularımı. Anneliğin, eşliğin, ağır görevlerimizin tüm engellemelerine ve ertelemelerine karşın hiç terk etmedik yasaklı aşkıımızı. Bir kuşağın, dahası aşkları için ağır bedeller ödeyen yaralı bir kuşağın çocukları değil miydik hepimiz? Birbirine değen ve benzeyen yaşantılarımıza, ruhlarımızı sağaltan güzellikleri sığdırmaya çalışmakla geçmedi mi onca yıl?..

Salondaki dinleyenler izin vermediler sözün bitmesine. Söz uzadıkça uzadı.

Aynı gün, Kadın Yazar ve Sansür başlıklı forum yaptık EKYAZ üyeleri olarak. Oldukça kalabalıktık. Alt başlıkları herkes kendi penceresinden anlattı. Ben, "Kadın Yazar ve Din" konusuna değindim. Yeryüzünde bütün dinlerin kadının yolunu kesmesinin, önemli bir nedeni olmalı, diye düşünüyorum. Doğasından gelen yaratı özelliği, öncelikle karşı cinsin gözünden kaçmaz. Kaçmadığıyla kalmaz, bu yeteneğin yolunu kesmeye uğraşmış çağlar boyu. Sonra toplumsal kuralların gölgelemesiyle sürer engellemeler. Kadın yazar ve siyaset, kadın yazar oto sansür ve mahalle baskısı vs. gibi alt başlıklarla irdelendi konu.

22 Nisan günü, yine EKYAZ olarak, "Barış ve Direnç Şiirleri" etkinliğimizi yaptık. On şair hem kendinden hem ustalardan seçme şiirler seslendirdi. Dizelerin kanatlarına tutunup, yüzümüzü barışa döndük. Direncimizi bilelik etkinlik boyunca.

Kadın Yazarlar Derneği olarak, "Yazmak, Örgütlenmek, Özgürleşmek" başlıklı oturumda, Nevzat Süer Sezgin, Gönül Çatalcalı, Nilüfer Açıkalm ve Namık Kuyumcu konuşmacıydılar.

Yine İlya Yayınevi'nin düzenlediği "Bir demet Öykü" etkinliğinde, yeni kitapları çıkan Gönül Çatalcalı, Suna Güler, Buket Akkaya ve Esra Odman öykü yolculuklarını özel bakışlarıyla anlattılar. Sevim Korkmaz Dinç, uzun bir sunumla başlattı etkinliği.

Çocuk yazınından yetişkin yazınına, öyküden şiire ağıdı zaman. Kimi bir derginin sayfalarında ışıdı dizeler, kimi şairinin dilinde sesini sesimize katıp çoğalttı. 14. İzmir Tüyap'ın konukları da, katılımcıları da çok hoşnut görünüyordu. Yanılıyor muyum, diye döne döne sordum görebildiklerime. Aldığım yanıtlar sevindiriciydi.

Dergilerin, STÖ'lerinin, yayınevlerinin tepkileri birbirine yakındı. Özellikle kent dışından gelenlerin fuarla ilgili gözlemleri, onların ne denli hoşnut olduğunun göstergesiydi. EKYAZ sergeninin tam karşısındaki Kaçkar Derneği'yle topraklarımızın müziğini özlediğimi ayırmadım. Çaylarını paylaştık fuar boyunca. Batisöz Dergisi yayın yönetmeni Cengiz Koyuncu, Eğitim Sen görevlileri, Atatürk Çocukları Kütüphaneleri Derneği ve Engelliyim Dergisi (Mesut Tim), İzmir İzmir Dergisi ve Barış Derneği, Tüyap boyunca en çok iletişim kurduğumuz kurumlardı.

Tüyap günleri içinde, dışarıdan gelen konuklarla akşam yemeklerinde de sürdü söyleşilerimiz.

Etkinliklerin hepsine yetişemedim, katılmadıklarım eksildiğimi duyumsadım ... Bin teşekkür buradan, yaşadığımız güzelliklere emek verenlere...

Yeni Tüyap'larda, yeni güzelliklerde buluşabilmek umuduyla...

Nisan/2009/İZMİR

DOLU

düşen taneler gibi eriyor zaman

*bir eksiğe bakmanın acısı
daraltıyor ruhu
görmeye güç yetmiyor
kaç fazla kalıyor ardında akanların*

*soğutuyor kokuyu
yaşamın arasına giren uzaklıklar*

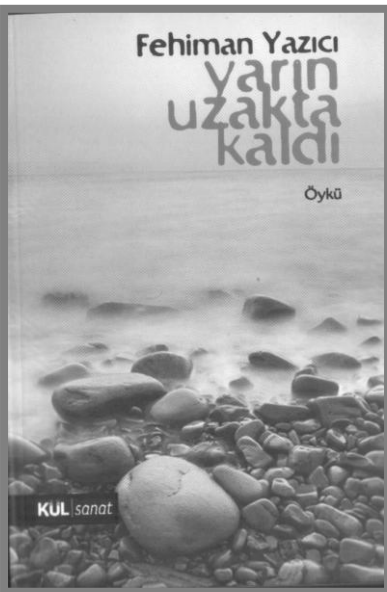
*özlem
umudun yakarışına sesini bırakmış
herkesin saklayacak bir şeyleri var
neyin üşümesi bunlar*

*rüzgarın koynuna saklanmış
korkusuzluğu çocuğun*

*bulutlara yükselen uçurtması
tellere asılı şimdilerde*

bilme sen ağladığımı

kasım 2008

maviADA temsilcisi **Fehiman YAZICI**'nin ilk öykü kitabı geçtiğimiz günlerde çıktı. Bir bölümü maviADA'da yer alan, sağlam kurgulu, klasik tür öyküleri içeren yapıt, postmodernist anlatılardan sıkılanların seveceği türden.

Nazlıcan pencere önündeki sedirde artık saymadığı akşamlardan birisini daha uzata uzata tüketmişti ama sedirde eskittiği bekleyişi gibi donmuş bakışları da hala bomboş yola saplı duruyordu. Bekleyişi uzadıkça arada bir umutsuzca “Boşuna” diyordu içinden.

Sonrasında derin iç geçirmeleri akşamın alacakaranlığında bir duman gibi odada salınıp kayboluyor, yoksul odanın hüznü yükünü daha da ağırlaştırıyordu. Nazlıcan'ın bir pencerede donup kaldığı taşra kentine usulca akşam karanlığı yağıyordu.

Yaya yaya okunarak uzaklaşan bir ezan sesi o umarsız bekleyişe yığıldı. Kızın bir özlemlerle yoldan ötelere zenginler mahallesine uzanan düşüncelerini ansızın havalanan ürkmüş kuşlar gibi dağıtıp geçti. Nazlıcan hızla sürüklendiği karşı konulmaz umutsuzluktan kurtulmaya çalıştı. Söylediği canını acıtsa da “Gelmeyecek artık.” diye kendi kendine mırıldandı. O fark edişle yüreği durur gibi oldu. Acısına karşın bakışlarını yola çevirdi yine. Ama bakışıyla üç ay öncesine gerileyen düşünceleri yeniden yuttu onu.

Bahar çılgın sağanakları, esip kücreyen rüzgarlarıyla küçük kenti dövüyor, kaldırıp kaldırıp savuruyor, dış mahalleye uzanan yolun sonundaki birkaç ev fırtınaya tutulmuş gemiler gibi gıcırıyor, iniliyor, her an uçacakmışçasına rüzgarın önünde uğul uğul kıvranıyordu. Yeryüzü çatlaya çatlaya, çığıra çığıra uyanıyordu. Nazlıcan o zaman yolun kendisine ulaştıracağı kurtuluş muştusunu bekliyor, evi kadar yoksul zamanlarında düşleriyle oynayarak oyalanıyordu. Babasının o doğmadan terk ettiği, iplik atölyesinde çalışan annesinin akşamları bir tek yakınmasız yorgunluğunu yığıldığı evde tek başına, düşleriyle arkadaş olup büyümüşü. Şimdi hala bir düşe bakar gibi dalgın bakan kocaman ela gözleri, henüz acıların çizilmediği oya gibi ince yüzüyle gören erkekleri düşünceye salan bir genç kızdı.

Erkin, üç ay önce Nazlıcan'ın kurtuluş haberini beklerken gözlerini yaşlandırdığı yoldan bir tansık gibi apansız çıkıvermişti. İnce, diri gövdesi, gençliğin çekiciliğini taşıyan güven dolu yüzüyle... Kızın bir pencerenin dörtgenine sıkışmış tekdüze, dalgın bakışlarını doldurmuştu ortaya çıkışı. Nazlıcan, onu akşamın kızılığında, eski kentin yolunu yabancığının olanca özgüveniyle adımlarken görür görmez, onca uzaklıktan üzerine atılan bir ağa yakalandığını duyumsamıştı.

Doktor, gücünü yolun tozunu toprağını kaldırıp savuran bir rüzgar gibi çevresinde estire estire yürüyor, kız ilk anda bir fırtına gibi onu rüzgarına katıp savuran yabancıyı tanıyamıyordu. Herkes gibi yalnızca yolun

sıradanlığını çiğneyip geçecek sanıyordu. Ama yabancı tam mahallenin girişindeki küçük, eski evin önüne geldiğinde sanki bir işaretle başının kaldırmış, o da ikinci katın penceresindeki, yoldan gelecek yolucuyu bekleyen resmi görmüş, gördüğü anda da bakışları titremiş, sarsılmıştı.

Tümü, onca uzaklıktan bile titreyişi seçilen o saf bakıştı işte. İkisinin de o ilk bakışta vurulduğu göz aşkıydı. Ardından yüzünü yere çevirmiş, toparlanmış, yürümeye koyulmuştu doktor. Ama Nazlıcan tam onun bakışının gelip geçici bir şaşkınlık olduğuna inanacağı anda, o sanki verdiği bir kararla yeniden durmuş, yeniden başını kaldırıp bu kez daha uzun, dikkatli bakmıştı, yıkık dökük evin penceresindeki umulmadık resme. Daha o ilk gün, o kararlar söz verircesine...Ardından ansızın ayakları yere yapışmışçasına ağır ağır yürümüş, Nazlıcan'ın yıllardır geçmediği sınıрын ötesine geçmiş, zenginler mahallesine karışmıştı.

Ama verdiği sözü tutacak sonra yine gelecekti. Ertesi akşam da tam evin önüne geldiğinde başını kaldırıp bakışlarını yeniden pencerede bekleyen kıza bırakmıştı. Sonra yürüyüp yine zenginler mahallesine ulaşmıştı. Nazlıcan yabancıların evinin orada olduğunu düşünmüştü o zaman. Öyleyse sabahları da yoldan geçip işine gidecekti. Bir memur olmalıydı Küçük kentin sokaklarında birkaç yıl adımlarını sayıp sonra ansızın yok olan unutkan yabancıardan birisi...

Yabancı ertesi sabah görünmemişti ama. Kız onun aşağı caddeye inen öteki yoldan işine gittiğini, akşamları evinin önünden geri döndüğünü anlamıştı. Sonra akşam olduğunda gecikmiş bir haberin gelişi gibi kararın yolda gölgesini seçince içinde çırpınan sevinçle havalanmıştı sanki. O üçüncü gün yabancı öyle alıcı bakışlarla bakmıştı ki eski çerçevedeki resme, umutsuz bekleyişi onunla canlanan Nazlıcan, rengarenk bir düşe kesmişti ansızın. Tüm bekleediklerini unutmuş, yalnızca onu bekler olmuştu. Yabancı da ondan sonra her akşam, eski mahallenin toz toprak içindeki yolunda sözünü yerine getirircesine ortaya çıkmıştı. Hava alacalanıp kızarıırken incecik ama diri görüntüsü dönemeçte beliriyor, evin önünde adımlarını ağırlaştırıyor, aşık bakışlarla penceredeki resme dalıyor, sonra yoluna gidiyordu. Uzlaşırken sık sık dönüp arkasına bakıyordu, sanki birdenbire vazgeçip geri dönecekmişcesine. Ama geri dönmüyor, sınıрын ötesine geçip zenginler mahallesine ekleniyordu.

Nazlıcan altıncı gün yabancıyı beklemek için yola indiğinde gün batımı bozkırda alev alev, allı morlu yanıyordu. Mahallenin kadınları iki kocasından da bir yılı bulmadan ayrılan dul Şehnaz'ın kapısı önünde toplanmış, yere yaydıkları kilime çökmüş, akşamı dolduracak dedikodulara girişmişlerdi. Şehnaz yanlarına yaklaşan Nazlıcan'ı görünce nedense ortak bir gizi saklıyormuşçasına anlamlı gülümsedi. Sonra."Gel." dedi. Canlı, baştan çıkarıcı sesiyle yanındaki boşluğa çağırdı onu.

Az sonra kadınlar dedikodunun hazzına sürüklenip gitmiş ama Nazlıcan onlardan kopuk, gözleri yola çakılı, tepeden turnağa bekleyiş kesilmişti.. Çok sürmedi gözleri beklediğini dönemeçten çıkarırken yakaladı, daha yüzüne bakılmamışken de kızardı. Kadınların yüzüne hüküm eden aşkı fark etmemeleri için uğraşıyordu ama doktor iyice yaklaşmış kadınların tüm başları ona döndüğünde, o bakışlarını sakınmasızca Nazlıcan'a dikivermişti. Onu ilk kez yakından gören kız da gizlerini ele veren bakışla nereye saklanacağını bilemeden ortada kalakalmıştı. Doktor korkusuzca bakıyordu. Yine de üzerine geçirdiği ütüsüz keten pantolonu solmuş mavi gömleği içinde titriyor gibi geldi Nazlıcan'a ama sonra kendi bedeninin titrediğini anladı.

Ansızın Şehnaz'ın kıskırtıcı sesi daldı kulaklarına. Kadın, yanlarında duralayan erkeğe

"Doktor bey." dedi, şakıyarak, "Burada hasta çoktur. Bir gün de bizim mahallemize gelin." Nazlıcan onun bir doktor olduğunu, Şehnaz'ın da onu tanıdığını anladığında, adamın utangaç yüzü kat kat renk vermişti. Artık bakışları cevap bekleyen Şehnaz'la Nazlıcan arasında gidip geliyor, sanki vereceği cevabı bir türlü bulamıyor, sözcükleri arar gibi yutkunup duruyordu. Neden sonra şaşkınlığını atıp işinin ağırlığını takındı yüzüne. O ağırlıkla "Bir gün hastaneye gelin." dedi. Şehnaz "Geliriz doktor bey," diye şingirdayarak karşılık verdi. Ama doktorun bakışları çoktan Nazlıcan'ı yeniden sarmıştı. Ardından "İyi akşamlar"diledi, hep yaptığı gibi bakışlarını ona bırakıp sınıra doğru yürümeye başladı. Nazlıcan peşi sıra baktı ama tam o sırada Şehnaz'ın yırtıcı sesi arkasından yetişip ona

dolandı. Sonra kadın yılan diliyle onu soktu. "Heveslenme.! O seni almaz. Ne yapacak seni.?"

Nazlıcan Şehnaz'ın sözcükleriyle suçüstü yakalanmışçasına donakaldı. Ama kadınlar önce şaşkın, sonra alaycı bakışlarını gecikmeden ona yüklediler. Dedikoduları için yeni bir av ele geçirmenin sevinciyile içten içe gönendiler. Nazlıcan kırıldığını, yok edildiğini duyduysa da sustu. Şehnaz'a verecek cevap bulamadı. Hiçbir şey söyleyemedik yerinden kalktı. Arkasını dönüp yolun üstündeki eve doğru yürümeye başladı.

O akşam evinin boşluğunda, yerin dibine sokup çıkararak utancıyla baş başa kaldı. Nazlıcan. Annesi geldikten sonra da ölümcül, sessiz bir inatla her zaman yaptıklarını yaptı. Ama kadınların arkasından büyüyecek dedikodularını düşünmeden edemiyor, yatağa girdiğinde de altından kalkamadığı sözcüklerin ağırlığıyla eziliyordu. Yattığı yerde kıvrılıp dururken kapının çalındığını işitince şaşırıldı. İki kimsesiz kadından kim ne isterdi bu saatte? Kaygıyla kalktı yatağından. Annesinin yorgun soluklarının duyulduğu sofadan geçip kapiya gitti. Sürgüyü çektiğinde karşısında Şehnaz'ın suçlu yüzü duruyordu.

Nazlıcan Şehnaz'ın yüzündeki çöküntüyü daha baktığı ilk anda görmüştü. Boynunu bükmüş olan kadının bakışları iyice acıydı. "Bana çok mu kızdın Nazlıcan?" diye sordu Nazlıcan başını geriye çevirdi ama onun arkadan gelen sözlerini istemese de duyuyordu." Büyütme bu işi. Ben şaka yaptım. Kim bilebilir ne olacağımı.? Sen o aptalların ne diyeceğine de aldırma." Durdu. O zaman Nazlıcan dönüp ona baktı yeniden. Şehnaz'ın daha çok acılanan yüzü karanlığın içinde bile umutsuzdu. "Hem sen gideceksin yakında buralardan, Nazlıcan. Biz kalacağız. İnan bana. Ben bunu biliyorum. Biz burayı bekleyeceğiz. Belki burada ölüp gideceğiz." Yeniden durdu, sözcüklerin ağırlığından yorulmuşçasına göğüs geçirdi. "Bak." diye devam etti., "Bütün hayatım burada tükendi, azar azar, bekleyerek. O yola bakarak her şeyimi tükettim. Sen kızma bana." Sustu, yeniden göğüs geçirdi. Sonra sürdürdü. "Ama Nazlıcan biliyorsun." dedi. "Nerede o aşıklar? Nerede? Yok oldu. Şimdi aşıkta da beş paralıktır." Nazlıcan'ın katılan içi acıyla dolup dolup boşalan Şehnaz'ın ağıtıyla yumuşamış, ağladı ağlayacak dolmuştu. Şehnaz son sözlerini söylüyordu artık "Kaç adamı bekledim bu yolda biliyor musun Nazlıcan..." Sen bekleme sakın. Hiç kimseyi bekleme. Direnecek yürek gücü kaç kişide vardır? "

Şehnaz'ın sesi inmiş inmiş iyice tükenmişti. Karanlığa karışıp yok olduğunda Nazlıcan onun da kendisinin de ağladığını fark etti. "Ağlama." diyebilirdi kadına bir tek. Ama o arkasını dönüp merdivenlere atılmıştı bile. İki basamak indikten sonra gerisin geri döndü. "Bağışla beni." dedi yine de. "Kırılısam diye

söylememişim. Öfkem sana değil kendimedir. Kendi aptallığımadır. “Sonra beyaz yemenisini çekti başından. Tülbentini yırtılmış, saçaklanmış ucunu ona doğru uzattı. “Bak. Gözyaşları eskitti bu tülbenti.” dedi. Önce gölgesi, sonra kaçan ayak sesleri gecenin içinde eridi gitti.

Ama çok geçmeden Nazlıcan onun yolun altındaki evden sızan, insanın içine dopdolu akan sesini, bir ağıt gibi yanarcasına yürekte şarkısını duydu. Kulak verdi. Şehnaz ömrünü eskittiği balkonunda, eski bir filmin şarkısını söylüyordu. “Gözlerini gözlerimden ayırma hiç ayırma hiç ayırma hiç ne olur.” Sesi tüm geceye dağılıyor, Nazlıcan tüm mahallenin onun şarkısını dinlediğini biliyordu.

Nazlıcan ertesi gün de yaralı, korkulu ama yine pencerenin önünde çakıldı, bekledi. Doktor yine geldi. Zenginler mahallesine geçmeden önce yüreğinin en saf, en ateşli, en korkusuz bakışlarını ona bıraktı. Sonra yine geldi. Yağmur başlayana dek günler boyu hiç değişmeksizin böyle uzadıkça uzadı bu. Nazlıcan aşk sarhoşu ökseye yakalanmış bir kuş gibi çırpına çırpına, aklı uçmuş tüm savunmasını indirmiş, Erkin’in aşık bakışlarına teslim oldu.

Sonra ansızın kapkara bir yağmur eski kentin üzerine uzun bir gece gibi çöktü. Gündüzler geceye dönmüş, gökyüzü kıyamet gibi kapanmıştı. Fırtına tüm öfkesiyle aralıklarda koşturuyor, bağırıp çağırıyor henüz yeşeren incecik dalları oradan oraya çarpıyordu. Sular tepeden kudurmuş dalgalar gibi mahallenin üzerine atılıyor, evlerin aralıklarından oluk oluk tepenin çamuru gürdüüyordu. Sanki eski mahalleyi yutacaktı çamur seli. Fırtınanın sürdüğü bir hafta boyunca ortada görünmedi Erkin. Azgın sel doktoru da alıp götürmüştü sanki. Nazlıcan onun bu fırtınada gelebileceğini düşünüp kendini avutuyordu

Günler sonra yağmurun sesi soluğu kesildi, güneş o sabah bir şaka gibi yüzünü tepenin arkasından çıncıkl gösterdi. Günlerdir yağmurda kaybolmuş evinde doktoru düşlemekten başka bir şey yapmayan Nazlıcan, onun mutlaka gelmesini ölesiye isteyen duygularıyla Şehnaz’ın uyarısından sonra içine yerleşen kuşukları arasında tutuklu bir şekilde o günü akşam etti. Tam zamanında penceredeydi ama... Gözleri duvardaki saatle yol arasında soluksuz koşturmaya başladı. Gelecekti, gelmeliydi diye yüreği telaştan, kıvranmaktan, atmaktan bitkinleşmiş, bekleyip durdu. Derken onun her zamanki saatini on dakika geçirdiğini fark etti ama aklına kötülük kurtçuklarını sokmak istemedi. O aklına kötülük getirmeye uğraşırken doktorun gelişi yarım saat gecikmişti. Nazlıcan’ın aklına umutsuzluk basmaya başladığında doktor ortada yoktu.

Nazlıcan iki saat sonra annesinin gelişinin ardından içeri çekildiğinde kah Şehnaz’ın küçümseyişini hatırlıyor, kah sayılı gündeki bakışmadan böylesi anlamlar büyüttüğü için kendini suçluyor, kah onun ertesi gün mutlaka geleceğine inanıyordu. Sonra düşünmekten yorulunca kalktı yatağına, unutmaya sığındı ama ertesi gün evi dolduran sessizlikle uyanıldığında içindeki sızlamayı duydu yeniden. Bir bıçağın içinde burğu gibi ağır ağır döndüğünü, döndükçe yüreğini ince ince kestiğini fark etti. Aldatıldığını sezinledi. O zaman yeniden küstü kendine, acıdı, aşkını küçümsedi ama kendisiyle savaşımlı kendini tükettiğinde, bir tek unutulmanın dayanılmaz ağırlığıyla ezildi, kaldı.

Sonraki günlerde içi karmaşık duygularla kıvranarak takvimin yapılarında günleri saatleri, dakikaları saymaktan usanmadı ama boşunaydı umudu. Zamanı onu beklemeye adadığı doktor nasıl olmuşsa olmuş, ansızın dönmemesine yitmişti, yoldan da, bakışlarından da. Akşam yolundaki karaltısı o bahar fırtınasıyla sanki Nazlıcan’ın erişemeyeceği uzaklıklara savrulmuştu. Bir gün Şehnaz dik dik Nazlıcan’ın yüzüne bakarak onun uzaklarda olmadığını, hastanede olduğunu ama artık aşağı yoldan gidip geldiğini söyledi yalnızca. Nazlıcan, gerçek yüzüne çarptığında ateşlendi, hastalandı yeniden.

Günler sonra kent yaz yangınlarıyla tutuşurken Nazlıcan kendi ateşle yana yana korlanmış, içindeki kıran kırana savaştan bitkin düşmüştü ama ateşinin hala yaktığı bir akşam ateşler içindeyken, ansızın kendisini aşk yangınından kurtaracak gizi çözüverdi. Bir alacakaranlıkta aşk için son bir acıya daha dayandı. İçindeki keskin öfkeyle bıçağı kendi yüreğine sapladı. Beklettiği bıçakla göğsünü oyup doktorun bakışını ağırttığı yerden çıkardı. Onu unutmaya yemin etti.

Nazlıcan bıçağı aşkını iyice öldürene dek içinden çekip almadı. Acımasızca taptaze yumuşacık yüreğini parça parça doğradı. Öyle ki günler sonra aşağı çarşının merdivenlerinde karşı karşıya geldiği Erkin ilk kez görüyor-muşçasına bomboş baktığı bir yabancıydı. Onu karşısında bulunca şaşırmadı bile. Onun kendisini gördüğünde ilk günkü gibi sarsılışına, ardından büyüsunü yitirmiş, çınlıçplak ortada kalmış ama hala seven bakışına aldırmadı Geriye dönüp bakmadı da giderken.

Ama o akşamüstü Erkin’in karaltısı tüm onurunu yitirmişçesine terk ettiği yolun ıssızlığında bir hayalet gibi yeniden ortaya çıktı. O Zaman Nazlıcan’ın parça parça ettiği yüreği yeniden aşkı içtiği günlerin unutulmaz tadelarıyla ürperdi. Doktor yürüdü, yürüdü, gitgide ağırlaşan adımlarla Nazlıcan’ın penceresinin tam altına geldi. Kız bu kez kaçmadı, onun gittiğine inandıktan sonra içi gibi durulmuş yüzüyle öç alırcasına bakışlarını keskinleştirdi. O kaskatı bakışıyla son vuruşu yaptığını bilerek... Ama doktorun bakışlarını gördüğünde yine de şaşırıldı. Görüntüsü gözlerine düşüğünde aşık olduğu erkek değildi o, yenilmiş birisiydi. Evin penceresindeki kıza gözlerini diktiğinde dudakları bir şey söylemek istemiş gibi kıpırdadı. Ama Nazlıcan onun ne söylediğini duyamadan içeri çekildi. Sonra sonsuzca tuttu yemini. Göğsüne saplı bıçakla dolaştı durdu. Erkin’de bir daha onun yoluna çıkmadı.

Sonbahar eski kentte düğünlerle şenlenirdi. Kentin sokaklarında yapılan düğünler sabahlara taşardı.

Nazlıcan o akşam yolda beklediği annesiyle birlikte eve girdiğinde kadının masanın üstüne bir şey bıraktığını fark etti. Bunun aylardır beklediği haber olmadığını biliyordu. Öyle olsaydı annesi çoktan verirdi müjdeyi. Yine de beyaz parlak kağıttan dört köşe zarfı eline aldı. Üzerine yazılmış annesinin adını okudu. Bir düğün davetiyesi olduğunu anladı, zarfı açtı ama ikiye katlanmış davetiyenin içinde Erkin’in adını okuduğunda bir baş dönmesiyle tüm gövdesi sallandı, gözlerine koyu bir gece indi, bir an hiçbir şeyi görmedi, düşeceğini sandı, sonra masaya dayandı. Ortalık yeniden açıldığında son kez birkaç damla gözyaşının daha yanaklarına akmasına izin verdi. Ama kızın adını okuduğunda yeniden alevlendi içi. Bu kez gözlerinde başlayan sağanağı bir türlü durduramadı. Kız sınırın ötesinde, zenginler mahallesinde oturan kentin eski belediye başkanının kızıydı.

Nazlıcan yüzü gözyaşlarına bulanmış bahar akşamlarında Erkin’i beklediği sedirin üzerine, geçmişine sığındı. Gözünden boşanan sağanak dinmek bilmiyor arttıkça artıyordu. Sanki bütün utancını boca edercesine ağlıyordu artık. İçi tepelerden boşanan seller gibi durulmuyor, tüm yaşamı boyunca hiç ağlamamışçasına öylesine ağlıyordu. Ağlayarak sabahı bulduktan sonra sanki bir daha hiç

ağlamayacakmışçasına gözyaşlarının kökü kurumuştur.

Ertesi akşam bir çılgınlığı duydu etinin her hücrelerinde, karanlıkta hep ürküntüyle baktığı sınırın ötesine geçip evlerin pencerelerinden tanımadığı bir mutluluğun fişkırdığı öteki mahalleye doğru yürüdü karanlıkta. En son küçük bir çocukken geçtiği sınırı yeniden geçti. Ne aradığını bilmiyor ama karşı konulmaz bir merakla daracık sokakların karanlığını çiğnerken Erkin'in evleneceği kıza rastlamak istiyordu. Uzun süre mahallenin akşam saatinde boşalmış aralıklarında gezindi. Acısını dindirecek bir şey arandı, onun ne olduğunu bilemeden. Epeyi zaman sonra aradığını bulamamış ama içi nedense daha dingin yeniden sınırın ötesine soluk, sarı ışıkların pencereleri örttüğü kendi mahallesine, evine döndü. Annesinin yorgun soluklarını işittikten sonra sedirin üzerine çöktü. Karanlıkta ışıl ışıl yanan geceye gözlerini dikti, ama düşünceler başında uçuşurken birdenbire bir aşka değil, başka bir şeye yenildiğini anladı. Yenildiği şey sınırın ötesindeki her şeyin fazlasıyla dolup taşıdığı o doyurucu şeydi. Nazlıcan bunu anladığında ilk kez başka bir doygunlukla gevşediğini fark etti. Neye yenildiğini gördüğünde çözülüğünü anladı.

Ertesi gün ikindide arka arkaya arabalar çıktı yolun dönemecinden. Gıcır gıcır arabalar içlerindeki şatafatla kornalarını bağırta bağırta evinin önünden geçip sınırın ötesine geçtiler. Nazlıcan içinde hiç eksiltmediği yenilgi ve öç duygusuyla arkalarından baktı. Şehnaz da balkonundaydı. Arabalar geçip gittikten sonra pencereden eliyle onu yanına çağırdı. Kızın katılmış yüzüne bakıp "Ne büyümüşsün içinde gülüm? Yazık değil mi sana?" diye ağlamaklı söylendi. Sonra öfkeyle parladı gözleri "Öyle bir avı kaçırmı mı onlar." dedi. "O kıızı vermeselerdi başkasını vereceklerdi ona. Sana bırakmayacaklardı. Geçti gitti artık, unut."

O gece zenginler mahallesindeki düğünün şarkıları gece yarısının ötesine uzadı. Nazlıcan Şehnaz'la düğünün sesleri susana dek balkonda, karanlıkta oturdu. Önce müzik sesleri tükendi sınırın ötesinde, sonra arabalar önlerinden geçip kentin ışıklarına doğru yöneldiler. Şehnaz arabaların geçişi bitip mahalle karanlığa gömüldüğünde "Bütün şehir oradadır." dedi. "Kızın dayısı da gelmiş. Milletvekildir. "O zaman Nazlıcan omuzlarını çekti. Şehnaz'a ilk kez onu sordu, çocuğu bir merakla kıvranan sesiyle. "Burada mı kalacaklar?" Şehnaz mutsuz mırıldandı. "Yok." Biraz sustuktan sonra devam etti: "İstanbul'a gidecekler. Fahri Bey bir ev almış kızına İstanbul'da. Yüz elli metrekaresini. Annesiyle gitmişler, dayamış döşemişler. Ardından sustu ikisi de. Artık ne Nazlıcan bir şey sordu, ne de Şehnaz söyledi.

Pırıl pırıl, dupduru, yepyeni bir geceydi arta kalan. Ölen her şeyin yerine durmaksızın yenisini doğuruyordu. Karanlıkta kokuları sesleriyle canlanan yaşam sanki bir an önce onu örtmek istercesine bitenin üzerine yığılıyordu. Nazlıcan yeniden Şehnaz'a döndü. Aynı sevdiğini yitirmiş çocuk sesiyle ansızın sordu: "Beni sevmiyor muydu?" Şehnaz bakışları dopdolu, yüzü inançlı "Seviyordu." dedi. "Hep sevecek ama sevgi kanadı kırık bir kuştur. Uçamaz. O da hırsına yenilmiştir. Çabucak istemiştir her şeyi. Hak etmeden. Ödeyecek. Sen onu unutacaksın ama o seni unutmayacak" Son sözleri Nazlıcan'ın sessizliğiyle cevap alsa da Şehnaz konuşmayı bırakmıyordu. "Ben bilirim, neden bu kadar incindin Nazlıcan'ım. Ama bak şimdi öğrendin. Aşk yalnızca senin aşkıdır. Sen aşkı yanında duydu. Kendin istedin de duydu. Kim zorladı seni. Ama bilesin ki unutmak diye bir şey yoktur. Kimse unutamaz."

İki gün sonra Şehnaz'ın kapıdan gelen sevinç çığlığı sanki evin delik delik duvarlarından içeri akıp her yanı doldurdu. Nazlıcan çoktandır gözleri açık yattığı karyolasında hiç onu bulmayacak sandığı haberin geldiğini anladı, inanmazlıkla, inanmak arasında donakaldı. Neden sonra yataktan koşurup kapıya çıktığında Şehnaz'ın yüzünde kıpkırmızı ateş gülleri açmış sevincini gördü. Kadın elindeki mektubu sallıyor "Sınavı kazanmışsın, kazanmışsın." diye avaz avaz bağırıyordu. Nazlıcan "Doğru mu söylüyorsun?" diye sordu, korka korka. "Vallahi doğrudur. Artık uçuyorsun kuşum." dedi Şehnaz. Nazlıcan pencereden çekilip günler sonra başka bir duyguyla, yazgisını yenişinin sevinciyle ağladı Ama sedirden inmeden önce sanki bir tek kendisinin görebildiği bir şeyi görüyormuşçasına bakışlarını son kez bomboş yola bıraktı. ☑

Nilüfer Ünver Özyanık

Nadir GEZER'le Yasaklı Aşk ve Edebiyat Üzerine

DERGİMİZİN Dosyası Yasaklı Bir Aşktır Edebiyat olunca yazar, köy enstitülü eğitimci 1929 doğumlu hoşgörülü ağabeyimiz Nadir Gezer'le söyleşmek istedik. İstedik ya konu salt edebiyatla ve yasaklarıyla sınırlı kalmadı, hocamızın gzli tarihine de el atıp dünde kalan gönül yaralarından, edebiyatın büyük aşklarından da konuştuk.

N.Ü. ÖZYANIK: Efendim izinizle, şu edebiyatın yasaklı bir aşk olduğunu düşündükçe, bir olumsuzluklar dizgesi gelip usuma takılıyor. Şaşkınlaşıyorum. Ama yine de sormak istiyorum: Neden bu yasaklı aşkın ardına düşüp bir takım arayışlara veriyoruz kendimizi? Bu konuda neler söylemek istersiniz?

Nadir GEZER: Yasaklanan her şeyde insanı çeken büyük bir güç vardır. O güç öylesine büyüktür ki karşı konulamaz, insan onun gücü karşısında her zaman yenilgiye uğrar.

Tanrı, Âdem'le Havva'ya bir ağaç dışında uçmaktaki bütün ağaçların meyvelerini yiyebileceklerini söylemiş. Ne yazık ki onlar şeytana uyarak yasak olan ağacın meyvesini yiyerek uçmaktan kovulmuşlar... Bu yasağı delme, bir yanıyla da insanlığın çoğalmasına neden olmuştur!.. Yasağın tersine bir etkiyle insan üzerinde itici güç oluşturduğu gerçek, hele bu yasaklanan aşk olunca etkisi inanılmaz olabilir.

N.Ü. ÖZYANIK: Konumuzla direk ilgili değil ama sormak istiyorum. Hep duyarız, okuruz, yazarların, yazmalarında bir umutsuz aşkın etkisi var, diye söylenir. Doğru olabilir mi bu, aşkın böyle bir sihri var mı?

Nadir GEZER: Eğer o aşk denilen duyarlık belli sınırları aştıysa, önu alınamaz bir duyarlığa çeker insanı!.. Yeniden doğuş dönemi yazarlarından W. Shakespeare "Romeo ve Juliet" adlı büyük aşk oyununun bir yerinde Romeo, ilk görüşte gözlerindeki ışıltıya vurularak şöyle seslenir Juliet'e:

"Tüm göklerin en güzel yıldızlarından ikisi, Yalvarıyorlar onun gözlerine işleri olduğun-

dan;/Biz dönünceye dek siz parıldayın, diye./ Gözleri gökte olsaydı, yıldızlar da onun yüzünde;/Utandırırdı yıldızları yanaklarının parlaklığı./ Gün ışığının kandili utandırdığı gibi tıpkı..." (1)

Aşkın sonsuz sarsıntısına vurulan Romeo sevdiği kadını yüceltmek için daha ne desin!.. Sevgi insanoglundu üretkenliğe sürükler... O yüzden sevgiyi sevgi, aşkı aşk üretirken insan kuş örneği yeğnilir, kanatlanır, uçar da uçar... Nereye, nasıl konacağını da bilemez. Bir düşün ardındadır artık!... O düş onu çeker çevirir.

Romeo böyle de ya Juliet nasıl?... O da apayrı bir titremi ardındadır:
"Ne iyi olurdu tatlım!./ Ama çok seveyim derken öldürdüm seni./ İyi geceler ! Romeo'm elveda!/Ayrılık öyle tatlı bir keder ki,/ Sabaha, dek iyi geceler sana!" (2)

İki ailenin karşılıklı olarak yengilenemez düşmanlıklarına karşın, aşkta sınır yok işte!..O aşk ki her tür çekinceyi aşmasını biliyor, kavuşma ve çoğalma yollarını arıyorlar...Kimi kez düş yıkımıyla sonuçlansa da aşk gönüllerde bilinmezliklere taşıyor...

N.Ü.ÖZYANIK: Peki, aşkın böylesi üstesinden gelinemez bir tutkuya dönüşümünün nedeni nedir sizce?

Nadir GEZER: İki cins arasında oluşmuş aşk, gerçek anlamda bir tutkuya dönüşmüşse, bu tutkunun önyü yapay önlemlerle alınamaz. Kimi kez anlayışsız davranışların oluşturduğu olumsuzluklar her iki taraf için de hiç istenmeyen sonuçlar verebilir!... Oysa neredeyse her yetişkinin başından bu aşk denilen tutku büyük bir olasılıkla geçmiş olabilir...Bir yerde bu yaşanan süreç insan yüreğini ve usunu bir anlayışa taşıyamaz mı?... Kim ne derse desin, taşır taşımaya gerekir... Ondan sonrası için "şiddet" bir yana bırakılmalı, anlayış egemen olmalı, aşkın ereği yerine getirilmelidir...

N.Ü. ÖZYANIK Şimdi de şunu düşünelim, acaba diyorum kendimce, uzun süreli bir aşk içsel tükenişe mi sürükler insanı?...Yoksa bu tutku insanı yeni arayışlara taşıyan bir etken olabilir mi?...

Nadir GEZER: Aşk, insan yüreğini ve usunu yücelten bir yapıdaysa, bir tükenişe sürüklemeyebilir insanı. Ters yönden bir yaklaşımla olay irdelenirse, aşk üretkenliğe taşır insanoğlundu!...Özellikle sanatçı kimliğine depdeğişik bir şekil verir ve o kişiyi üretime sürükler. Sevgiye yönelik üretimde bir parlıtı gerçekleşir.

N.Ü. ÖZYANIK: İzin verirsiniz size dönmek istiyorum, siz de bir yazar olarak sürekli bir üretim içerisindeyiz. Anladığıma göre "Aydınlığa Yürüyenler, Kırılğan Umutlar, Uludağ Eteklerinden Sis Dağına ve Karbeyazı Geceler Üstüne" adlı yapıtlarınızın neredeyse hepsinde, sizin için çok anlamlı olduğu anlaşılan bir bayana, "Elmas"a duygusal değinmeler var. Bu konuda bir şeyler söylemek ister misiniz?... Söz konusu aşk olunca sizin de kişisel olarak diyeceğiniz vardır kuşkusuz.

Nadir GEZER: Evet, yazın dünyanın çok önemli eleştirel noktasını yakalamışsınız, size teşekkür ederim. Arifiye Köy Enstitüsü'ne girdiğimde neredeyse on sekiz yaşındaydım. Daha kümelerimiz (sınıflarımız) belli değilken bir dersliğe doldurdular bizi. Kaydı olanlar, olmayanlar hep bir aradaydık. Dersliğin en arka sırasındaki bir yere sıkışarak oturdum. Tarih dersi vardı. Tarih öğretmeni sırayla öğrencileri kaldırıyor, onları sorguluyordu. İşte o ders saatinde "Elmas" diye çıtı pıtı, kısa saçlı, düzgün yüzlü, tam yaşında Enstitülü olmuş, yani 1935 doğumlu bir kızdı. Öylesine içtenlikle ders anlattı ki, onun yüzünün, saçlarının, gözlerinin ışıltısı hem yüreğimin, hem de gözlerimin aydınlığı oluverdi. O ilk görüşte yüreğime vuruldu ona!... İşin garip yanı kümelerimiz oluşunca aynı küme olan "1A,2A,3A" kümelerinde birlikte olma mutluluğuna erdim. Onunla bir arada ders çalıştım. Çok çalışkandı, onunla yarıştım. Dördüncü sınıfa geçince DP'nin gadrine uğradık. O Arifiye'den ayrıldı, Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne gitti. Gitmesine gitti ama onun gözlerinin ışıltısı gözlerimin önünden hiç gitmedi. Düşlerimin biricik insanı oldu!... Yıllar hızla gelip geçiverdi, 1952'nin güzünde yazgımız bizi Gazi Eğitim'in görkemli yapısında yeniden buluşturdu. Dayançsızdım artık!..Elmas'a olan duygularımı ilettilim. Hem sözle hem de mektuplarla yaptım bunu. İçimdeki sonsuz sarsıntıları dile getirdim ama ne yazık ki o bana hiç umut vermedi. Tek yanlı bir aşkın sıkıntıları içinde nice yıllarım uçtu gitti önümden. Yaşım otuz altı-otuz yedilere doğru ilerlerken İngiltere'de yeniden ve yeniden depreşti yüreğimin sesi. Hiç

de benden uzak olmayan bu ses kulaklarımda çınlıyor, gözlerimde büyüyordu ışıltısı. İşte 7 Şubat 1967'de Exeter'de odamdayım, yine düşlerimin sarmalında Elmas var, "GÖNÜL" adlı şiirimin dizelerine veriyorum kendimi:

Bir seldin / Şıgmazdın/ Gönüllere/ Taşardın/Bazen bir ırmak olur/ Yükseldin yatağından/ O zaman taşardın/ Gönülden gönüllere Elmas rengi suyun/Ürkütürdü içimi/ O zaman kaçırdım/Ellerden yadellere

Ki bu Exeter'de başlayan şiire düşkünlüğümün ikinci şiiriydi! Artık o içinde yaşadığım aşkın çıkmaz aralığında bunılıyor, kendimi yazın dünyaya vermek istiyordum. Gerçekte aşkın coşkusuyla yanıp tutuşan bir yazarın her yazdığı tümcede sevdiği insanın bir görüntüsü vardır! İşte bu görüntüleri tek elde toplamak için "Hanife Nine'den Öyküler, Yürüyen Gece, Puslu Hüzün ve Boşluktaki Adam" yapıtlarından sonra "Aydınlığa Yürüyenler" giriverdi yaşantıma. Onun her satırında Elmas'ın o sonsuz güzelliği, sevgi dolu davranışlarının coşkusu sürükledi beni o yapıtın derinliklerine. Ardından da Kırılğan Umutlar, Uludağ Eteklerinden Sis Dağına" yapıtlarım girdi devreye. Zaman zaman da "Karbeyazı Geceler Üstüne" adlı yapıtımdaki şiirlerle de onu düşünerek soluklanma olanağını buldum. İşte o yapıtımdan kısa bir şiir:

BİR SESLENİŞ

Sözcüklerimle seslenirim sana / Sen neredesin söylesene bana/ Elmas rengi suyun / Ürkütürdü içimi / O zaman kaçırdım / Ellerden yadellere

N.Ü.ÖZYANIK: Sorunsuz bir dünya düşünmek olanaksızdır!.. Bu açıdan konuyu irdeleyerek yazarın, edebiyatın, kitabın panoraması, sorunları nelerdir?..

Nadir GEZER:Bu sıralanan sorunların bütününe geniş bir açıdan bakarsak o güçlüklerle kuşatılmış sorunlara çözüm yolları üretilebilir!..Kötümser bir yaklaşım, genel bir yaklaşımla ulaşım yolları sorunları daha bir çözümsüzlüğe taşır. Önemli olan bütün sorunların bütününe kendimize özgü bir soluklanma yolu bulmadır!..Sürekli sızlanma ve yakınma sorunları çözüme taşımaz!..Kendimize özgü yolu bulma, soluklanma olanağını yaratma bize düşer!..

N.Ü.ÖZYANIK: Sayın Gezer, izinlizde şu soruyu sormaktan kendimi alamayacağım... Yazarsınız, tamam... Üretiyorsunuz, o da tamam. Bütün bunlara karşın siz içinde yaşadığınız koşullardan mutlu musunuz?

Nadir GEZER: Ortada bir soru bu!..Çok iyi koşullar içinde çalışan bir yazara da bu soruyu sorarsanız, ne çok yakınmalar, sızıntılar vurur dışı!.. Sızlanmanın ve yakınmanın sonu yok. Sorunlara çözüm de getirmeyiz. Önemli olan seçtiğiniz yolda yıkıntıya düşmeden yürümesini bilmektir. Kanımca önemli olan da budur!

N.Ü.ÖZYANIK: Söyleşi için teşekkür ederim.

Nadir GEZER: Ben de emeğiniz için teşekkür ederim .

Bir Hidrellez Gezisi

6 Mayıs, yani Hızır'la İlyas'ın buluştuğu gün sabahın beşinde yollardayım. Geziye katılmak için maviADA'dan gelen konuklarımı arabayla almaya daha erken çıkınca uykum gözümde yarım... Gül fideleri açmaya sevdalı birer tomurcuk dallarda... Dilekler, yüzlerce umut taşıyan pembe, sarı, kırmızı güllerin filizlerine tutuşturulmuş.

Otobüsümüz gün doğarken Yalova'dan hareket ettiğinde mahmur gözler, güneşin parlak ışıklarıyla iyice küçülmüştü. Marmara'yı aşip da İzmit'ten Karadeniz'e uzanan yeşile doymuş, kıvrılarak öyle akan Kandira yoluna saptığımızda herkesin neşesi ancak yerine geldi.

Yalova Tema Vakfı'nın düzenlemesiydi gezi. Doğa tutkunu yirmi sekiz kişi bu güzel hıdrellez sabahı, baharı soluyarak çıkmıştık yola.. İlk durağımız Ağva'ydı. Yol çok uzun sürmüyor ya da bana öyle geliyor. Ağva çıkışında Marimar denilen kır bahçesinde güzel bir kahvaltının ardından içtiğimiz çaylarla iyice ayılıyoruz.

Göksu ve Yeşilçay deresinde motorla yapılan gezi esnasında öğreniyoruz Ağva'nın anlamını. İki derenin ortasına kurulan yer anlamına geliyormuş Ağva... Yemyeşil bir ormana yaslanmış, masmavi bir denize ise yüzünü dönerek, iki nehir arasında gülümseyen gerçekten doğa harikası bir yer bu küçük kasaba.

Yemyeşil suda süzülüyor bindiğimiz motor. Baraja yaklaşırken motoru susturan rehber, doğayı dinlememizi salık veriyor, sanki aksi mümkünmüş gibi... Kaplumbağalar, Osman Hamdi Bey'in tablosuna nispet; terbiyeciye ihtiyaç duymadan hem de, doğanın ahengiyle; sarkan dallara sıralanmış uzun eşek oynuyorlar... Biz de bir süre bu olağanüstü senfoniyi iç sesimizi dinliyoruz. Terapi gibi geliyor herkese bu kısa sessizlik. Sonsuza kadar böyle kalsak diye geçiriyorum içimden. Her şey doğal suyunda gidip yolunu bulacakmış, tıpkı bu Göksu gibi akarak, denize kavuşacakmış gibi...

Karışmasak olmaz... dengeyi ille bozacağız ya, o korkunç kirli sesiyle motor, güzelim rüyayı parçalıyor.

Bu kez rüyayı zoraki sürdürmek niyetiyle, gözlerimiz yarı kapalı, türküler söylüyoruz hep bir ağızdan. Derenin iki tarafını otel, motel ve ahşap evler süslüyor. Turistler el sallayarak türkülerimize eşlik ediyorlar.

Temacılar içi sızlayarak anıyor otuz yedi yıl önce kıyılan fidanlara. Aramızda o yıllardaki Ağva'yı iyi bilenler, eski kasabayı, iğne atsan yere düşmeyecek şimdiyse yok edilmiş, ormanları anlatıyor.

Öğle yemeğinin ardından ayrılıyoruz. Göksu deresindeki motor gezisi ve güneşlenen tosağalar kalıyor bir resim gibi aklımda.

Yemyeşil ormanların içinden kıvrılarak uzayan yoldan Şile'ye ulaşıyoruz. Kıyıdaki yüksek bir kayanın üzerine yapılmış bir parktan sahile bakıyoruz. Tarihi kalıntılar yükseliyor iki taraflı. Gezmeye görmeye değer bir yer olduğu belli. Birkaç fotoğraf çekebiliyoruz ancak. Kısa bir seyirle kalıyor gözümde, güzel Şile. Bu duruma tur arkadaşlarımla birlikte içerliyoruz doğal olarak. En çok yer ayrılması gereken yer nedense kısa sürede bitiriliyor, temanın hizmet satın aldığı turu düzenleyen hanım da arabada, eleştiriyoruz ama pek aldırdığı yok. O çok merak ettiğim Şile bezlerinden yapılmış giysilerin satıldığı çarşısını da görmeden, cam ocaklarını ve cam üfleme sanatıyla ilgili vakfi gezmek üzere ayrılıyoruz.

Cam işlemeciliği ve yaratılan ilginç figürler ilgi çekici. Küçük bir gösteriyle başlıyor atölye gezimiz. Bu işin yirmi yıllık ustası, bir semazen ve renkli boncuk yapıyor hemen. Hepimiz gözümüzü kırpmadan izliyoruz gösteriyi. Sonra ocağı ve hepsi birbirinden özel cam eserlerin sergilendiği salonu geziyoruz. Belki sembolik bir şey alaca-

ğız... Ancak etiketlerdeki fiyatlar gözümüzü korkutuyor, sadece bakmakla yetinerek, dışarıda alıyoruz soluğu.

Son durak Polenezköy ... 1800'lü yıllarda Polonyalıların yerleştiği bu şirin beldenin hemen merkezinde, kültür kütüphanesinin yanı başında tahta heykellerin sergilendiği kültür parkta dinlendiriyoruz yol yorgunu ayaklarımızı. İlginç geliyor, fotoğraf çektiyoruz heykellerle. Mor salkımlar bezemiş sokakları dolaşıyoruz, mis gibi kokular yayılıyor etrafa. Yaşanması çok güzel evler görüyoruz, bahçeleri bin bir çeşit çiçeklerle süslenmiş. Görülecek bir kilise ve bir de anı evinden söz ediyorlar yol arkadaşlarımız. Anı evinin salt bahçesini ve kapısını görürken, kiliseyi ise uzaktan bile görme şansını bulamıyoruz. Belki bir başka sefere... Ve İstanbul üzerinden dönüş geçiyoruz. Ormanların arasından Boğaz'a inerken tüylerimiz diken diken oluyor. Dağ taş gazetelerde de konu edilen villalarla dolmuş. Çok yakında İstanbul suyu olduğu gibi havayı da uzaklardan borularla taşımak zorunda kalacak, cinayet bu.

Yalova'ya döndüğümüzde herkes gülmüsyor. Usandıran kışın ardından, gelmek bilmeyen baharı kucaklamak herkese iyi gelmiş gibi...

Yeni gezi beklentilerimizi seslendirerek vedalaşıyoruz. ■

----Gezi Grubu Ağva yolunda sabah molasında

Gönül ÇATALCALI

Kriz Mıriz Yok!

Çarşıdaki marketten dönerken bir dükkana uğramak için ara sokağa saptı Sultan. El işleriyle ilgili kimi şeyler alacaktı. Yün, masur, tığ, dantel ipliği... Sahibini de severdi, yılların esnafıydı Şevket Bey. Elindeki ağır torbalardan yorulmuştu. Orada soluklanabileceğini düşünüyordu. Dükkanın önüne gelince ayakları olduğu yere çakıldı.

Gözlerine inanamadı! Dükkan boşaltılmıştı!

Vitrinde bir yazı: KİRALIK. İki de telefon numarası vardı altında. Çantasından kağıt kalem çıkartıp numaraları not etti.

“Alo...”

“Şevket Bey, benim, Sultan.”

Sesi çok durgundu Şevket Beyin.

“Merhaba Sultan Hanım, nasılsınız?”

“Sizi sormalı. Epeydir çarşıya çıkmıyordum, bugün gördüm, dükkanınız...”

“Evet, ne yazık ki boşalttık.”

“İyi de neden?”

“Malûmunuzdur, şu kriz...”

“Sizin dükkan gördüğüm kadarıyla çok iyi çalışıyordu.”

Şevket Bey acı acı güldü.

“Öyle görünüyor da piyasa bildiğiniz gibi değil Sultan Hanım... Aldığımız malı yerine koyamıyorduk. Şu krediler de...”

Sultan telefonu kapattıktan sonra kendi kendine konuşmaya başladı,

“Kriz kriz diyorlar da ne krizi Allah aşkına? Çarşı dolup taşıyor. Marketler vızır vızır insan kaynıyor. Hiç anlamıyorum valla. Son aylarda oğlu duruyordu dükkanda hep. Hesapları mı beceremedi o genç çocuk ne... Yazık olmuş, çok üzüldüm...”

Sultan bir akşamüzeri mutfakta yemek hazırlıkları yapıyordu. Sokak kapısı açıldı, Tamer içeri seslenerek geldiğini söyleyip annesinin yanına uğramadan doğruca odasına gitti, kapısını gürültüyle kapattı.

“Allah Allah, erken geldi çocuk bugün eve. Hasta mı acaba?” diyerek ellerini kurulayıp oğlunun odasına yürüdü.

“Tamer...”

“Anne, lütfen ışığı kapatır mısın. Şimdi bir şey konuşmak istemiyorum.”

“İşte böyle. Artık işsizim.”

“Yeni bir iş bulursun oğlum. Üniversite mezunusun, askerliğini yaptın, sana iş mi yok?”

“Ne işi anne, anlatıyorum ya, kriz yüzünden çıkartıldım zaten. Eleman azaltımına gitti fabrika.”

“Öteki mühendisler?”

“Dört kişiydik, ikimizi çıkardılar.”

“Bak gördün mü, o iki kişi kalmış işte, demek iyi çalışmadın ki, memnun kalmadılar senden.”

Rıfkı Bey, sinirlendi,

“Sen ne söylüyorsun Sultan, sana ekonomik kriz var diyoruz, yalnız biz demiyoruz bütün ekonomistler söylüyor bunu. Kalan mühendisler kim bilir kimden torpilliydi?”

“Hadi hadi, psikolojik bu kriz valla. Koskoca başbakan yanlış mı biliyor? Çarşılar, marketler insan kaynıyor. Her yerde vızır vızır alışveriş yapıyorlar. Gıda maddelerinde indirimler müthiş. Beş liralık şey bire, bilemedin bir buçuğa satılıyor. Ben de takip ediyorum, alıyorum ucuz

ucuz... İşini bilmiyor insanlar. Geçende on beş liralık tereyağını üç buçuktan aldım hem de on kilo!”

Rıfkı Bey şaşkınlıkla gözlerini açtı,

“On kilo tereyağı mı?”

Sultan gururla gerinerek,

“Tabii ya, en iyi marka hem de!”

“Delirdin mi sen Sultan! O tereyağını biz bir yılda tüketemeyiz. İkimizin de kolesterolü yüksek. Hem... En çabuk bozulan gıda maddesi tereyağıdır...”

Sultan gururla,

“Merak etme doldurdum dondurucuya. Akıl bu işte.”

“Son kullanma tarihlerine baktın mı anne?”

Bu soru karşısında kısa bir şaşkınlık geçiren Sultan, Tamer’e alaycı bir bakış atarak,

“Baktım elbette, sen kime soruyorsun bu soruyu? Hem, senin konu kapanmadı daha küçük bey. İşini beğenmediler de ondan çıkartılar bana kalırsa seni şirketten. Kriz mıriz bahane. Çalışıp duruyor dükkanlar, insanlar vızır vızır alışveriş ediyorlar çarşılardan, marketlerden.”

“Anne çıldırtma beni. Hani geçenlerde senin yılların tuhafiyecisi dediğin o adam da kapatmadı mı dükkanı.”

“Yok, bana kalırsa oğlu beceremedi çalıştırmayı. Öğrensini diye işleri ona bırakmakla hata etti bence Şevket Bey. Kriz bahane. Gençler bilmiyorlar dükkan işletmeyi. Kusura bakma oğlum, benim gördüğüm bu.”

Tamer, “Baba ben oturamayacağım burada, izinle...” dedi ve odasına gitti..

Rıfkı Bey, Sultan’a sinirinden eline gazetesini alıp okumaya başladı.

Tamer’in arkasında Sultan da yavaşça çıktı salondan.

Mutfaka giderek derin dondurucunun kapğını sessizce açtı, istiflediği tereyağlarının son kullanma tarihlerine baktı. O da ne! Kullanım süreleri on gün sonra bitiyordu hepsinin!

Bozuldu ama hemen toparladı kendini.

“Suç bende...” dedi, “adamlar yapmışlar indirimi güzel güzel. Ben az almalydım.”

Salona doğru bakarak,

“Aman şunların diline düşmeyeyim de...Bol tereyağlı yaparım artık pilavı, makarnayı. Keklere de koyarım, böreklere de. Bozulmaz zaten bunlar dondurucuda. Yarın sabah şu ambalajlarını sökeyim unutmadan.”

Aradan bir ay geçmişti. Rıfkı Bey kapkara bir suratla eve geldi bir akşam. Yemekte ağzını bıçak açmıyordu. Sultan bunun altından bir şey çıkacağını biliyor, merakla bekliyordu.

Tamer sordu salona geçince,

“Bir şey mi oldu baba, canın sıkın görünüyor.”

“Kiracı çıktı oğlum!”

“Ne!” dedi Tamer, “Tam da şu sırada. Neden çıkmışlar, ev falan mı almışlar?”

“Krizden oğlum krizden. Ortalık berbat.”

“Çok üzüldüm baba...” dedi Tamer.

Sultan dayanamadı atıldı

“Ne varmış bunda üzülecek? Ben sevindim valla. Şimdi bir boya badana, iki misli fiyata kiraya verimiz. On yıldır oturuyorlardı zaten, ne ödüyorlardı ki?”

Rıfki Bey yanıt vermedi, gazetesini eline aldı, dudaklarını çiğnemeye başladı. Tamer odayı terk etti.

“Doğru değil mi Rıfki?”

“.....”

“Sana söylüyorum, hiç üzülme sevin bile. Bir kiralık levhası as hele, kaç kişi tutmak istiyor bak. Mevki yerde ev tabii...Yedi yüzden aşağı da verme bana sorarsan.”

Rıfki Bey, elindeki gazeteyi yere fırlattı.

“Baş üstüne ekonomist hanımefendi. Yahu göbeğimiz çatlıyor kriz var diye, bir sana anlatamadık derdimizi. Neymiş efendim, Sultan hanım görüyormuş da çarşılar marketler tıklım tıkım insan kaynıyormuş da... Tövbe tövbe...”

Sultan alttan aldı,

“Niye çıkmış kiracı?”

“.....”

“Sana soruyorum Rıfki, niye çıkmış kiracı?”

Rıfki Bey, eline yeniden aldığı gazeteden başını kaldırmadan,

“Tamer’e söyledim ya, krizden.”

“Allah Allah, şimdi krizle ne ilgisi var bunun?”

Rıfki Bey gazetesini kucağına koydu, kendini tutarak sabırla anlatmaya başladı.

“Bak Sultan, kiracının iş yeri kapanmış. Kredi kartı borcu çok katlanmış. Maaşının büyük bölümüne el koymuş bankalar. Son ayın kirasını bile ödeyemedi adamcağız...”

Sultan omuz silkti,

“Ne biliyorsun doğru olduğunu? Ev eskidi tabii on yılda, böyle bir şey uydurup son ay kirasını da takıp bence daha yeni bir eve geçtiler.”

“.....”

“Hem sokakta kalacak değiller ya, bizimkinden ucuz ev mi bulacaklardı eğer böyle sıkışık bir durumda olsalar. İnanma Rıfki, inanma! Bu kriz lafları falan bahane”

“Adamı çıldırtırsın Sultan.Yahu annesinin evine taşındı adamcağız,borcunu ödemediği için belki hapse girecek!”

Sultan kinayeli,

“Sen de inanıyorsun bunlara değil mi Rıfki? Çok yumuşak yüzölümün valla. Oh ne ala, atı alan Üsküdar’ı geçmiş. Seni kandırıp bir ay da ödememiş ya, helal olsun o kiracıya. Besbelli seni de krizle uyutmuş adam. Ne krizmiş be!”

Rıfki Bey, garip garip bakmaya başladı karısının yüzüne.

“Ne bakıyorsun?”

“Sen gerçekten uzayda yaşıyorsun Sultan. Ne anlatsak boş...”

“Hah, şimdi de uzaylı oldum bu sanal kriz sayesinde. Sen duuur! O evi ben nasıl kiraya vereceğim bak. Ne yedi yüzü, sana inat sekiz yüze hem de birkaç gün içinde veremezsem bana da Sultan demesinler.”

“Pes, valla pes. Hiç mi kafanı kaldırıp da bakmıyorsun, o krizin olmadığını teşhis ettiğin sokaklarda, çarşılarında fellik fellik dolaşırken ha! Eve her gün gazete giriyor. Hiç mi okumuyorsun? Hiç mi televizyon izlemiyorsun sen be kadın!”

“Televizyon dedin de... Bütün millet göbek atıyor be Rıfki ekranlarda sabahtan akşama.Sunucuları bir görsen, bir giydiklerini bir daha giymiyorlar valla. Ne süs ne şaşaa...Ne yemekler, etler, börekler pişiyor o kanallarda biliyor musun? İzliyorum tabii, izlemez olur muyum?”

“ı”

“Sen bak daha öyle bana garip garip. Ben o evi vereyim kiraya üç beş gün içinde de sen gör. Bak bakalım kriz var mıymış yok muymuş...”

Rıfki Bey kalktı, gazetesini katladı, boynunda asılı duran yakın gözlüğünü çıkardı.

“Bildiğin gibi yap. Ben karışmıyorum.”

“Yapacağım tabii. Krizmiş.! Laf! Herkesin bahanesi. Ne krizi yahu, çarşılar marketler insan kaynıyor vızır vızır.”

“Lahavle...” diyerek yatmaya gitti Rıfki Bey.

Sultan onun arkasından,

“Kriz miriz yok, kandırıyorlar milleti.

Psikolojik buhran yaratacaklar toplumda en sonunda...” diye söyleniyordu.

Kiralık ev başka bir semtteydi. Sultan ertesi gün bir şirketle anlaşıp evi boya badana yaptırmaya başladı. O iş bitince bir kadın bulup temizletti. Kadının kocası işten çıkarılmıştı, temizlik sürecinde onu dinledi durdu. Bir hafta gitti geldi eve, mahvoldu. Bu arada dikkat etti ki, bütün sokaklarda kiralık levhasından geçilmiyordu. Mahalle arasındaki dükkanların çoğu da “devren kiralık”tı. Moralini bozmadı, levhasını astı, telefonun başında oturup beklemeye başladı. Ne var ki giderek iyice suskunlaşmıştı evde, bu bekleyiş döneminde.

On gün sonra, yemek masasında sordu Rıfki Bey,

“Evi kiraya verebildin mi Sultan?”

“.....”

“Duymadın galiba anne, evi soruyor babam.”

“.....”

“Hayırdır, sesin soluğun çıkmıyor? Dokuz yüze mi verdin evi, yoksa bin liraya mı?”

“.....”

“Niye konuşmuyorsun anne?”

“.....”

“Hani çarşılar marketler vızır vızır insan kaynıyordu ya! O insanlardan bulamadın mı bir tane kiracı olarak?”

“.....”

“Üç günde veririm diyordun hani anne? Teğet mi geçti kiracılar?”

“.....”

“Hamdolsun çok da mevki bir yerde ev, değil mi Sultan?”

“.....”

“Boyası, badanası derken çok masraf ettin ama, benim gibi işsizlere iş olanağı yarattın anne, böyle bir dönemde. Hakkını da yemek gerek senin.”

“.....”

“Kriz mi varmış yoksa Sultan ha? Niye tutulmuyor ev?”

“.....”

Sultan içinden,

“Şu tereyağlarını bir bitireyim, kriz de geçsin hele, ben size o zaman gösteririm!” diyordu.

Günümüzde gerek sermaye ve sanat sözcükleriyle ifade edilenlerin gerekse aralarındaki ilişkinin irdelenmesi ve bu ilişkinin sorunlarına çözüm yolları aranması, her ikisi açısından zorunlu bir görevdir. Sermayenin, özellikle, günümüzün çok güçlü bir iletişim aracı olarak hizmetindeki medya aracılığıyla, sanatı içinde eritmeye başladığı gerçeğinin yaşanması, bu görevin önemini artırıyor. Sermayenin ve sanatın savunduğu değerlerin çakıştığı ve çatıştığı durumlar, bu ilişkinin sonuçları konusunda önemli ipuçları veriyor. İnsanları tüketim düzenine uyumlu hale getirmek isteyen sermaye ile insanlık erdemlerini çoğaltmayı ve yaşamı güzelleştirmeyi amaçlayan sanatın, kaçınılmaz olarak çatışmaya girmesi, bu ilişkinin olumsuz konumda olduğunu ortaya koyuyor. Sermayenin çıkarlarına destek olmayı kabullenen bir sanatsa, çıkarlarının çakıştığının göstergesidir. Böylece, tüm dünyada sermaye-sanat ilişkisi açısından hem yoğun bir çatışmanın, hem de egemen bir çakışmanın yaşanmakta olduğu söylenebilir.

Sermaye-sanat ilişkisi, sanatın geleceğini ilgilendiren, sanat etiğini sorgulayan, sanatın var oluş temellerini gündeme getiren bir ilişkinin adı olmasının yanı sıra, sanatçıların kendi kendilerini sorgulayarak toplumdaki yerlerini belirlemeleri fırsatını sunan bir gerçekliktir. Bu gerçeklik, yapıtlarıyla zamanları aşmayı başararak yüzyıllardır insanlığın güzel geleceklere varmasının savaşımını veren sanatçıların, hem 21. yüzyıl dünyasında sorunlarının en önemlisiyle yüz yüze geldiklerini, hem de kendi konularıyla ilgili olarak yaşamsal önemde bir sınavla karşı karşıya bulduklarını da gösteriyor bize. Sanatçılıkla hiç uyuşmayan tutsaklığın, sansürün, “otosansür”ün, yaratma özgürlüğünü hiçe sayan konumların, paranın yaratıcılığın ölçütü haline gelmesinin, gelip geçiciliğe boyun eğişin, ideolojik bağınağlığın egemenliğinin alanı belirlediği koşullar, elbette sanatçı-sermaye ilişkisi açısından yanıtlanması gereken önemli sorularla buluşturuyor bizi. Öyle görülüyor ki, bu konu, içinde yaşadığımız koşullarda her birinin hem kendisiyle hem birbiriyle; her ikisinin yaşamla ve toplumla ilişkisi, işleyişleri, işlevleri ayrıca bugüne kadar edindikleri değerleri açısından irdelenecek bir konu olmaktan çıkıyor ve amansız bir soruna dönüşüyor. Her dönemde olduğu gibi yaşama biçiminin gerçekleri birçok konudaki değer kayıplarını gündeme getiriyor. “Küreselleşmenin dili” İngilizce söylemlerle bir kısım değerler “out” ilan edilip değer olmaktan çıkarılırken, düzene uygun olarak yeni oluşturulan kimi değerler “in” ilan edilerek yaşamımıza sokuluyor. Küreselleşme, önerdiği biçimi egemen kılarken çelişkileriyle birlikte yaşamımızı belirliyor.

Ülkemizde ırkçı-dinci bağınağlıklarla dolu ideolojilerle Yeni Dünya Düzeninin kozmopolit değerleri, iç içe. Düzenin egemenleri, bir yandan en bağınağ din sömürücülüğünün ticaretini başarıyla sürdürüp çağdışı tekkeleri, tarikatları, türbeleri, hurafeleri ulular, dinsel araçlardan para kazanmanın bin bir yöntemini bulurken; öte yandan tüm manevi değerleri yok eden bir yaşama biçimine, bir avuç türedi zenginin gece çilgınlıklarına, rezil özel yaşamlarına, uyuşturuculu ve mafyalı yaşamlara alkış tutuyor. Bir yanda akıl almaz bir “seçkincilik”, bir yanda kahredici bir “popülerlik” var; tıpkı günlük yaşamımız gibi bir yanda yoksunluklar ve bu yoksunlukların perişanlığı; öte yanda akıl dışı zenginliklerin savruklukları. Üstelik bu çelişkili yaşam önerileri aynı medya araçlarından aynı zaman diliminde sunuluyor. İnsanlığın yüzyıllar süren savaşımlarıyla yarattıkları, içlerini kanlarıyla, emekleriyle doldurdıkları; sanatla sanatçının ve sanat yapıtının, emeğın en yüce değer olmasıyla dayanışmanın, bağımsızlıkla özgürlük ve demokrasinin de birçok insanlık değeri gibi yok sayıldığı, unutturulduğu, içinin boşaltıldığı,özlerinin değiştirildiği bir dönemi yaşıyoruz. Toplumculuk ve bireyciliğın, aşkla sevginin ve cinselliğın, hoşgörülle bağınağlığın karmakarışık edildiği, kafaların karıştırıldığı bir kaos dönemidir bu. Bu dönemde “popüler”, “medyatik”, “megastar”, “süper” gibi sıfatlarla tanımlanan; tümü de asıl olarak tüketimin tutsağı, uşağı, soytarısı, işlevini yerine getiren; tümünün de özelliğine “geçici” sıfatını kesinlikle kullanabileceğimiz “yeni değerler”, yaşamın her alanında ve her anında karşımıza çıkıyor.

Televizyon, radyo, gazete, dergi, “bilbort”, afiş, el ilanı... Hepsi birlikte, yeni olmayanı yeni diye sunuyor. Oluşan dayatma, yazarların

üstünde de bir baskıya neden oluyor. Yazarlar da, bilerek veya bilmeyerek, yaşamın her alanındaki değerleri amansızca sarsan bu dayatmanın bir bileşeni olabiliyorlar. Bu sarsıntının etkili olmasında sermayenin gücü ve en önemli aracı olan medyayla sanatçının ilişkisi can alıcı hale geliyor; sanatçının kimliğinden uzaklaşmasının boyutu giderek büyüyor.

Sanatçı, reklamın parçası olarak medyaya hizmet ederken kimliğinden uzaklaşıyor. Sanatçı, medyatikliğin öne çıkmasıyla sanatçıların örgütlü insanlar olarak yaşama katılmaları gerektiğini düşüncesini yok ederek, satışın asıl unsur haline geldiği düşüncesiyle yarattığı yapıtın tüketilmesi için her yolun mubah olduğu yanılsamasını yaşayarak kimliğinden uzaklaşıyor. Sanatçı, yapıtını kişiliğinden tüketen yöntemlerle pazarlamak gereğini duyduğu için, medyada yer almanın asıl olduğu düşüncesiyle medyanın istediğine boyun eğdiği, yaratısını medyanın isteğine göre gerçekleştirdiği, yapıtına yabancılaştığı için kimliğinden uzaklaşıyor. Sanatçı, yaşamı magazinleştiriyor, mistikleştiriyor, arabeskleştiriyor, dinselleştiriyor, soyutlaştırıyor ve tüm bunlarla yalnızlaşıyor, yazarın toplumdaki etkisi ve saygınlığı azalıyor, yazar da toplumun öteki kesimleri gibi duruma boyun eğiyor. “Anlatılacak olanı anlatması gereken görüntünün artık anlatılanın kendisi olduğu” koşullarda bu dayatmayı kabulleniyor ve bu onu daha çok yalnızlığa itiyor. “Bestseller”leri, çok satanları, toplumu yönlendiren yapıtları medya değil sanatçılar üretiyor.

Buna boyun eğmeyen sanatçılar da var elbette, ama genel olarak daha önceki dönemlerde kendi kimlikleriyle toplumlarının önünde yer alan sanatçıların etkisi ve gücü daralıyor. Sanatın düşmanı olan, sanata karşı yasaların çıkmasına ses çıkarmayan, sanatçının ezilmesini, aşağılanmasını alkışlayan, medyanın da sahibi olan büyük sermaye, daha önceki dönemlerde yaşamın güzelleştirilmesi doğrultusunda yol alan, kendisine karşı yaratılan sunan sanatçılara karşı günümüzde politika değiştiriyor. Elindeki güçlerle sanatçının yaratısını denetlemeye soyunuyor; sponsorluklarla bu denetimini genişletirken, medyası aracılığıyla yönünü belirliyor.

Sanatçıların satın alınabileceği düşüncesinden hiç vazgeçmeyen ama bunu tarihi boyunca gerçekleştiremeyen sermaye, günümüzde, paranın sanatta da en yüce değer olduğunu sergileyerek bu yöndeki kazanımını çoğaltıyor. Doğrultusundaki yapıtların evrensel, nitelikli olduğunu, içinden insanı ve yaşamı kovan, hiçbir şey anlatmayan “postmodernliğin” en üstün olduğunu vaaz eden ve elindeki olanaklarla bunu benimsetmeye çalışan küresel egemenlik ve yerli işbirlikçileri, sanatçının yaratısını tüketmeyi iyi biliyor ve bu yolda başarılı adımlar atıyor; tabii onun başarısı bol satış, çok satış, yeni satış. Satış kaygısı, sanatçılığın doğasında

var olan sevgiyi de tüketiyor, çünkü medyanın doğasında sevgi yerine egemenlik kaygısı var ve böylece sevgisizlik çoğalıyor. Bu sevgisizlik sanatta yaratıyı etkiliyor ve yoksullaşma başlıyor; oysa sanatçının görevi yoksullaştıranı karşı durmaktır.

Ödül sistemi, reklam sistemi, sunum ve promosyonlarla baş tacı edilen yapıtların sergilenmesi gerçek sanatçının yapıtının yok sayılmasını, gerçek sanatçıların unutulmasını getiriyor. Sanatçılar bu dayatmalar karşısında pay almak, yer kapmak kaygısına düşünce olan oluyor ve alan medyanın sahiplerine teslim ediliyor. Televizyon, radyo programlarına ve dergilerin, gazetelerin sayfalarına belirleyici ölçüde egemen ideoloji doğrultusunda ürün sunanlar konuk ediyor ve magazinleştirilmiş, mistikleştirilmiş yapıtların öne çıkarılmasıyla sağlanan yaygınlaşma ile alanın kuşatılmasında yeni bir adım atılıyor. Tanıtım asıl hale getiriliyor ve sanatın kendi alanında değerlendirilmediği koşullar egemen oluyor. Yapıtın niteliği, konusu, estetiği önemli olmaktan çıkarılıp, en önemli değer yapıtın pazardaki yeri oluyor..Küreselliğin istediğini üreten seviliyor, ona tapılıyor.

Çözüm sanatçının kendisinde. Günümüzde, sermaye ve sanat sözcükleri içerdikleri anlamlara uygun yapılanmamaktadır; sanatçının sermayeyle ilişkisi, yaratılan ürünlerin yaygın bir biçimde sunulması gerekirken tam tersi bir gerçeklik yaşanıyor ve medyanın sanatçıları ve yaratılarını belirlemesini yaşıyoruz. Bu yanlış gidişin doğruya döndürülmesi için sanatçılara büyük görevler düşüyor.

Bu baskılara direnip gerçeği sanatlaştırmaya uğraşmayanın gerçek bir sanatçı olması beklenmemeli. Kültür emperyalizminin en önemli aracı olan medya aracılığıyla sürdürülen operasyondan sanatçılar çok pay alıyor ve bu noktada ondan söz etmek gerekiyor. Ama şunu da bilmeliyiz, sanatçılar her tür köleleştirmeye karşı durup gerçeği sanatlaştırdıklarından onurlarını korumuşlardır, yine de öyle olacaktır. ■

Elgiz Pamir

Trajik Bir Sevda
Öyküsü

Ardında otuz
Opera, bale
müziğinden

beşe yakın ve çalgı aleti oluşan yapıt bırakarak, kendi deyimiyle “müziğe güzel bir yalınlık getiren” reformları ile Gluck, Mozart’ı ve özellikle onun İdemeneo adlı operasını etkilemişti. Opera tarihine “Opera reformu” denilen devinim ile geçen Gluck, kendine özgü bir yorumla İtalyanların durağan biçime dönüşen Opera’sını canlandırarak, drama ve tutkuyu öne çıkarmak, müzik ile sözü farklı bir düzleme getirmek istedi. Yalınlıktan yana olan Gluck’un asıl amacı, şiiri odak noktası yaparak, müziği şiirin hizmetine sunmak, solistin ses güzelliğini sergilemesi için şiiri bozmasına izin vermeyerek yapay uzatmaları, yinelemeleri kaldırmak, yalın ve doğal bir dramatik yapı oluşturmaktır. 1762-1770 yılları arasında yazdığı Orfeo-Euridice, Alceste, Paride ve Elena adlı üç başyapıtı ile reformcu amaçlarını gerçekleştirdi. Wagner’in müzikal dramalarının da esin kaynağı olan bu dramatik biçim ilk kez Orfeo’da gün yüzüne çıktı. Orpheus söylencesi üzerine librettosu Ranieri de’Calzabigi tarafından yazılarak Gluck tarafından bestelenen ve ilk kez 5 Ekim 1762’de Viyana’da sahnelenen Orfeo ve Euridice, danslı ve korolu opera türüne ait bir yapıt olup, ilk reformist opera çalışmasıdır. Anılan opera ile başlayan reform devinimi, tüm Opera tarihini etkileyerek özellikle Wagner, Mozart ve Weber’in tanınmış çalışmalarında etkisini gösterecek, eski Opera Seria biçemi giderek gözdeliğini yitirecektir.

Eşinin ardından yürekleri parçalayacak denli yas tutan “tutkun” bir erkeğin” öyküsüdür bu. Şu ölümlü dünyada, gök kubbenin altında sevgi dolu, sadık bir yürekten daha değerli ne olabilir?Tanrı Apollon’la boy ölçüşebilecek denli güzel İyr çalabilen bir ölümlü olan Orpheus, meşe perisi Eurydike ile evlenmiş, düğünden sonra kendisini kovalayan Aristaios’dan kaçarken zehirli bir yılanın sokması sonucu ölen güzeller güzeli eşini ölümler ülkesine giderek geri almaya karar vermiştir. Çalma ve söyleme gücünün sınırı olmayan şarkısı ve şiiriyle Hades’in tanrılarını yakaran Orpheus’a, acısının büyüklüğü ve sanatı karşısında etkilenen tanrılar tarafından bağışlanarak karısını geri alması için izin verilir.

Yeryüzüne çıkıncaya dek Eurydike’ye bakmaması kuralına uyamayan Orpheus, bu kez tümüyle yitirecektir güzel eşini.. Acısı derinleşerek yas tutan, hiçbir kadına ilgi duymayan Orpheus, çılgın Bacchus şenliklerinde Maenad’lar tarafından parçalanarak Hebros ırmağına atılır, Hebros’un Lesbos (Midilli) adasına götürdüğü kafası Musa lar tarafından bulunarak adanın tapınağına gömülür. Söylencesel şarkıcı Orpheus’un kurduğu Orphik kültürün etkisinde kalan Pythagoras, dinsel bir tarikat olması yanında, matematik ile müzik arasında bağıntı kuran orphik - pythagorasçı görüşü geliştirmiştir. Platon da dinsel renk taşıyan ruh anlayışının temelini anılan öğretiden almış, bu öğretinin ana düşüncelerini benimseyerek (özellikle de ruhların dönmü olduğu görüşü) idea öğretisini temellendirmeye çalışmıştır. Gerek Ovidius’da gerekse Vergilius’da Eurydike’ye duyduğu sevdade nedeniyle arkasına dönerek bakan Orpheus, opera’da Eurydice’in kadınca kuşku ve direktmesi sonucu dönüp bacakaktır O’na. Söylencede sevdade sınanma aracı olmasına karşın, operada sevdade odaklanılmıştır.

İstanbul Devlet Opera ve Balesi tarafından yorumlanan Recep Ayyılmaz tarafından sahneye konulan ve mutlu sonla biten H.Berlioz yorumlu Orpheus ve Eurydice adlı opera ile ilgili izlenimlerime gelince:

Aylin Ateş tarafından başarıyla yorumlanan Orpheus’un,1774 yılında başrolü kastratodan tenor sesine uyarlayan Gluck’a karşın, bir kadın mezzozoprano tarafından canlandırılması yadırgatıyor izleyiciyi...

Orkestra’nın koro ile uyumunu sağlayan genç orkestra şefi Peter Valentovic konusunda, özenle hazırlanmış ve müzik eleştirmenlerinin çoğunun yararlandığını düşündüğüm kitapçıktan bilgi edinmek isterdim. Behçet Malikler’in özellikle izleyici ile sahne arasına konulan ve öbür dünyayı simgelediğini düşündüğüm siyah tül türünden özgün buluşlarla geliştirdiği dekoru etkileyiciydi. Gizem Betil’in antik çağ Yunan giysilerinden esinlenerek geliştirdiği öfkeli ruhların başsız giysileri gibi... kostümler, kimi zaman ürkütücü ve çarpıcı boyuta taşınmakta...Beyhan Murphy yönetimindeki yetenekli gençlerin sergiledikleri bale ile Kodo Yamagishi yönetimindeki koro ile varsillaşan opera bizleri antik döneme uzanan olağanüstü bir yolculuğa çıkardılar.

Geleneksel olarak dinlemeye alıştığımız opera başyapıtları yerine ülkemizde daha önce yorumlanmamış yapıtları dağarcığına katarak varsillaşan İstanbul Opera’sı ve yönetimini bu seçimi nedeniyle kutluyorum. Bu yapıtın kotarılmasında emeği geçen tüm opera çalışanlarını da...

Ayçanın görüldüğü kimi güz gecelerinde, Lesbos yani Midilli adasının hemen karşısındaki Altinova’dan duyulan buruk ezgiler, sevdade acısı çeken Orpheus’un lirinden yankılanmaktadır bana kalırsa... ■

EYVAH ÖZGÜR BIRAKTILAR !..

Ömür DÜZOVALI

Hiç unutmam, o günü. Henüz emekli olmuşum; yaş kırk üç...Yaşamımı yeni baştan kurmaya, kendini yeniden keşfetmeye çabaladığım bir dönemdi. Resimle başlamak istemişim, keşif serüvenine. Hep izleyici düzeyinde ilişki kurmuş olduğum bu sanat dalı yıllarca estetik duygumu besleyip durmuştu ama artık o tür bir ilişki doyurmuyordu beni. Ben artık resim yapmak, içimde cıvıldaşan renkleri tuvale yansıtabilmek istiyordum.

Okula yeni başlayan çocukların heyecanıyla toparladım o gün malzemelerimi. Resim dersi alacağım mekanın bir etüt merkezi olduğu söylenmişti, adres verilirken. Yerini zar zor bulup zile bastım, çabucak açıldı kapı. Zarif biri içeri buyur edip, çalışacağım dersliği gösterdi. Kapalı kapılar ardından gelen seslere bakılırsa, çalışma çoktan başlamış olmalıydı... Birkaç kez tıklatıp içeri girdim. Fakat girmemle çıkmam bir oldu. Mutlaka bir yanlışlık olmalıydı. Zira içerideki masa ve sandalyeler de, üzerinde harıl harıl resim yapanlar da minicikti. Yedi- sekiz yaşlarında on kadar minik canavar...

Yaşadığım tereddüdü sezmiş olan resim öğretmeni muzip bir gülümsemeye arkamdan geldi; 'ne o çalışma arkadaşlarınızı beğenmediniz mi yoksa?' Bu beklenmedik bir soruydu. Doğrusu ilk anda ne diyeceğimi bilemedim. Öyle ya, resim çalışması ancak ve ancak yaşlarınızla yapılabilir diye bir kural yoktu ki.. 'Şeyy...' diye geveledim; 'Elbette beğendim. Yalnızca, bu kadar 'genç' olacaklarını kestirememişim, şaşırduğımı itiraf etmeliyim.' Gülüştük... Sonra, dostça sırtımı sıvazlayarak beni sınıfa götürdü.

İçeri girdiğimizde, bütün gözler bize çevrildi. Çıt çıkmıyordu sınıftan... Öğretmen, soru yağmurunun başlamasına fırsat vermeksizin söze başladı: 'Arkadaşlar, bugün aramıza yeni bir daha katılıyor. Bundan böyle resim çalışmalarımızı birlikte sürdüreceğiz. Şimdi onunla tanışmanızı istiyorum.' Daha konuşmasını yeni bitirmişti ki, sağanak başladı. Vay efendim kaç yaşındaymışım da, mesleğim neymiş de, çocuğum var mıymış da... daha neler neler. Güç bela sınıfın arka tarafına doğru yürüyüp, boş sıralardan birine süzuldüm. Bulduğum yerde, afacanların heyecanının yatışmasını beklemekten başka çarem yok gibi görünüyordu.

Minikler yeniden, düşlerindeki resimlemeye döndüklerinde öğretmen gelip yanı başımdaki boş sıranın üzerine ilişti. Anlaşılan şimdi sıra benim düşlerimdeydi... Bir yandan malzemelerimi gözden geçiriyor, bir yandan da açıklamalarda bulunuyordu: 'Bugün leke çalışması yapıyoruz. Biçimlerin ötesine geçmeyi, sınırlardan kurtulmayı deneyeceğiz birlikte Dolayısıyla dilediğiniz rengi, dilediğiniz biçimde bırakmakta özgürsünüz'. Siyah resim kağıdını ve pastel boyaları masamın üzerine bırakırken göz kırparak ekledi: 'İçinizde yıllardır saklı kalan renkleri yakalamak düşlerinizle buluşmak için işte size iyi bir fırsat!..

İlkin çok sevdim, bu işe. Zira, oldum bittim kurallarla / kısıtlarla başım dertteydi. Üstelik, mükemmeliyetçiliğimi azdıracak konu, model gibi bir hedef de koyulmamıştı. Tam istediğim gibi olmuş; alabildiğine özgür bırakılmışım işte. O anda tek yapmam gereken şey, yaratıcılığımın dizginlerini koyuvermekti. Fakat o da ne? Sevincim çok kısa sürdü ve yerini tam anlamıyla bir paniğe bıraktı. Düşlerimi bulamıyordum bir türlü?!

Uzun süre, beni en iyi ifade edecek renkleri aradım durdum. Tam güç bela kavuşmuşum ki renklerime; bu kez de başım biçimlerle derde girdi. Sınırları aşıp da, bırakamıyordum, kendimi renklerin akışına. Pastel boyaları ne zaman kağıt üzerinde gezdirmeye başlasam, elim mutlaka güneş, gökkuşağı, dağ, deniz, insan gibi somut biçimlere doğru kayıyordu. Bir ara sol çaprazımdaki minik kumralın çalışma

kağıdına takıldı. Nasıl gıpta ettiğimi anlattım. O canım maviler; o köpüklü beyazlar... Bizimki çoktan düşlerine yelken açmış, usul usul yol alıyordu.

Peki ya benim düşlerim? Düşlerime ne olmuştu? Kim almıştı onları elimden? İncinirim diye beni yıllar yılı her tür serüvenenden 'özenle korumuş' olan sevgili anne - babam mı; yoksa, yalnızca 'uslu' çocukların başlarını okşayan ilkokul öğretmenim mi?.. Yatılı okuldayken; saçlarını örmediler, kısa etek giydiler diye, arkadaşlarımla güzelim saçlarına makas atan, eteklerini söken 'o müdüre'mi, yoksa üniversite düzeyindeki öğretim için, dağıttıkları ders notlarının harfi harfine ezberlenmesini yeterli gören öğretim üyeleri mi? Kimdi?.. Kim?.. Sakın asıl suçlu, her türlü farklılığı 'gidermekte' mahir olan 'büyük çoğunluk' olmasındı? Aynı 'büyük çoğunluk değil miydi, yaşamları pahasına düşlerinin ardından gidenleri her daim yalnız bırakmış olan? İyi de; kendi yaşamımdan ben sorumlu olduğuma göre, benim hiç mi payım yoktu bu 'düş yitiminde'? Kim bilir nelere feda etmiş, nerelerde bırakmışım düşlerimi?..

Öylece renklerin içinde debelenip dururken, beni çevrelemekte olan devasa cam küre de giderek daha çok belirginleşiyordu belleğimde. Belli ki doğar doğmaz oturtulmuşum merkezine. Ardından şeffaf duvarlar örülmeye başlanmış çevremde... yasaklar, kurallar ve korkularla.. Günün birinde duvar örücüler çekilip gitmiş. Ben kalmışım iflah olmaz varoluşuyla baş başa ve o gün bugündür, kendi ellerimle örüyormuşum kendi sonumu hazırlayan duvarları. Bu kalın mı, kalın cam duvarlar yüzünden değil kıpırdamak; soluk alamaz ve hatta düşünmez olmuşum. Beynim uyuşmuş, binlerce kilometre kalınlıktaki o camın ardından boş boş bakar olmuşum dünyaya.

Peki bu cam duvarları yıkıp yerle bir etmenin, yıllardır uzaktan seyretmiş olduklarımla kucaklaşmanın hiçbir yolu yok muydu, gerçekten? Sorular... renkler... biçimler... ve yine sorular derken, düşüncelerin sarmalına kapılıp gitmişim. Öğretmenin yanına geldiğini ve bir süredir kağıdımdakileri incelemekte olduğunu fark etmemişim. Meğer ders bitmiş, minik arkadaşlarım düşlerini toparlayıp çoktan gitmişler...

Omzuma dokunmuş olmasaydı daha ne kadar otururdum orada, hiç bilemiyorum. O dostça dokunuşla kendime gelmişim. Verdiği cesaretle, başımı öğretmenime doğru kaldırıp buruk bir ifade ile sordum: 'Nasıl, benim gibi biri için bile hala umut var mı?..'İçimi ısıtan bir gülümsemeye yanıtladı: 'Elbette var. Umudun hep vardır.' ■

EMİNE CİN

Ölümün Ayakucu

Sanat... insanı diğer canlılardan ayıran özelliklerin başında gelen... geleceğin yol haritası... insanın sonsuzluğa uzanan yüzü... ölümsüzlüğünün sınır kapısı... ölçü tutmaz gerçek zenginliği... ölüme kafa tutan direnç... bulutları yeryüzüne indiren büyük güç... toprağı havalara savurup bahar zilleriyle Çingene pembesini raks ettiren... denizlerin maviliklerine atılan merdiven... çatlayan tohum ve tohuma duruşun kara sevdası... nihayet deliliğin akıl almaz sınırında iradenin örtü tutmaz nitelik bütünlüğü...

Evet, hiçbir örtü durmaz sanatın üzerinde, duramaz. Hatta kendi kullarının bile tutsağı olmayacak kadar özgürlük ister o. Sınırı olmaz. Bu yüzden hiçbir kaba sığmaz. Hiçbir kabın şeklini almaz, alamaz. Görünen rengi dışında akıl almaz renklerin birleşim kümesi olur bazen... bazen, kıyısı yok, hayal pınarlarının; duvarı yok, düş bahçelerinin keleşliği olur. Anka kuşu olur... bazen de kimsenin bilmediği, hatta kendisini yaratanın bile tam olarak algılayamadığı uçuşlarla yeni evrenlerin çatısını oluşturur, tüller rüzgar tutmaz... rüzgar tutmaz tüllerle uçuş böceklerinin yarenliği başlayınca; gökyüzünün bütün yorganları parçalanır bir bir ve böylece yıldızlar dokunur sanatın incelttiği yüreklere. Bir yaman telaşla açar kendini yeryüzü, gökkuşağının bezediği renklerin sihirli dünyasına. O zaman tarihin renkli sayfaları açılır insanlığın ışıklı geleceğine, sınır tanımaz bir açılımla. Ve akar durmadan zamanın zamanı şaşar sonra.

İşte böyle bir akışla bağlar, olanla olmayan dünyaları birbirine, sanat. Kökü olsa da bugünde o, durmaz şaşar; geleceğin nar kırmızı günlerine. Bugünün kalıplarına sığmaz, anlaşmaz oluşturulan olmaclarla. Hep muhalif hep "evet"ten uzak... çünkü bitmeyen arayıştır, tarihin tortusu süpürülür sellerce... İşte bütün bu oluşlarla insanın, ayakları yerden kesilip soluksuzca atılır bilinmeyen kapısına, yaklaştıkça uzaklaşan.

Bir gizli sır gibi sanata ulaştığında insan, gem tutmaz geleceğinin aydınlıklarına atılır, sonsuz adımlarda olarak. Her yolun başlangıcında "ben"e vurulan gem, nasılda parçalanır sanatın gücüyle insan insana durduktaki... parçalanır gemler, geleceğin sınır tanımaz yaratıcılığında olarak... yoksa; yorgun kollar gibi havaya uzanamaz, baharın açtığı güllerin dalları... ve sarı menekşeye yamanır; sarı gülün dikenli yaprağı...

Geç gelen adaletin, adaletsizliği gibi bugünün oluşumundan uzakta kalan olarak; geçmişe düşen yıldızdır paylaşılmayan sanat. İşte bu paylaşma noktasında; sistemin merkezine konan değer belirler, sanata biçileni. Günümüzde değişen değerlerle merkeze yerleştirilen sermayenin gücü, sanatı biçimlediğinde; mekanik tatların gri renkleri sarar gökyüzünün perde tutmaz yüzünü. O zaman sanatın paylaşımı ile popüler kültürün yaydığı moda paylaşımı karışır birbirine. Çelişkilerin dolandığı yumak, kendiliğinden çözülüp yığılır, çözümsüzlük bulutlarınca insanlığın üstüne.

Oysa sanat, yarınları taşıyandır bugünlere. Bu yüzden bugün üretilen, bugün değmelidir etine insanın. Ona göre şekil almalıdır geleceği çünkü. Savaşların gereksizliğini, açlığın ve sefaletin insanlığın yazgısı olmadığını oradan görecektir insanlık bugünden olarak. Tarihin, coğrafyanın v.b. yazılanlardan ayrı olarak haykırır sanat geleceğin verilerini, şekil alırlarını. İşte bu haykırışıdır onun gücü ki sermayeye dayandığında zinciri kırılır geleceğin. Egemenlikçiliğin hüküm sürdüğü bir ortamda kendi yandaşlarının, fikirdaşlarının model alındığı olarak çıkar belki karşımıza sanat. Ya da sahte duygular üretilir penceresiz duvarların karanlık odalarında.

Yaratılanın tekliği bilinendir. Böylece başka bir benzeri olmayan metefor olarak sanat, sermayenin güdümüne girdiğinde; boyun eğmeyen ve eşitlikçi yönüyle yerleşik düzene gösterdiği direnç sorgulanmaz mı? Özgür düşüncenin doğal çıktısı olarak hoşgörüyü sezdirişini sorgulanmaz mı? Giderek düşünce biçimimizi şekillendiren dillerin kuşattığı öz benliklerimizle kalmaz mıyız, uyşukluklar içinde? Nihayet ikiyüzlü ahlakın yamalandığı duygularımız, bir yandan yapıtlarını kitlelere ulaştırma yönünde sermayenin güdümüyle sınırlanırken, bir yandan da mevcut uzlaşma

noktalarını parçalayan bir edim dili yitirilmez mi?

Yeni bir yaşam biçiminin olabileceğinden hareketle ideal toplum ve devlet şekli için aşkın çoğalttığı bilinçse sanatın dili, sermayenin diliyle nasıl uzlaşır? Diğer yandan sanata ve sanatın ışığına erişmenin, hak etmenin yolu; sermayenin gölgesinde olarak hala emekten geçer mi? Ya da para ve şöhretin körlüğünde

Margaret Jam

(İngiltere, Hereford'ta doğdu. Londra Üniversitesi'nde çalıştı. İlk yapıtları İngiltere Kadın dergilerinde çıktı.)

PAZAR

*Arka bahçem bal gibidir
Ve hızla geçip gider bir yaban arısı
Brokoli kurasu, eskî bir yılın anısı*

*Kırağı yağmış çimenlik,
Sanki Cennet*

*Şimdi bahar, bir tören
Çok tez geçecek olan.*

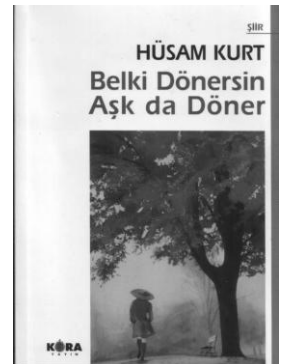
Çeviren: Nüket HÜRMERİÇ

Ocak 2009

yabancılaşabilen duygular mıdır aranan? Ve bu arayışta emeğe ve emeğe saygıya yer var mı?

Geleceğin sezdirilmesiyle kurulan düşlere göre eşitlikçi ve hiç bitmeyen eleştiriyse sanat; merkezinde sermaye olan sistemin kalesinde barınamaz. Böyle kalelerin yıkımıyla başlar keleşlerce uçuş esinin sanata dönüşmesi. Ve her keleş, kanatlarını zedelemeyen duruşlar ve uçuşlar ister.

2 Haziran

2009 Salı

Sevilay UZTUTAN

Araf' ta Kalan Adam: Cemil MERİÇ

Çılgılıkta ahenk aranmaz

Ölümünün üzerinden yirmi iki yıl geçen Cemil Meriç Yunanistan'dan Hatay'a göç etmiş kendi halinde yaşayan bir ailenin çocuğuydu. Fransız eğitim sistemiyle idare edilen Antakya Sultanisi'nde okudu. Okulda ve mahallede göçmen olduğu için arkadaşları tarafından dışlandı. Bu dışlanış onu çocuk yaşlarda benliğine kazınan ve ömür boyu ruhuna işleyecek olan yalnızlık duygusuyla tanıştırdı. Girdiği her ortamda kendini yabancı hissediyordu. Hisleri onu bir süre sonra kendi dünyasına, yalnızlığa ve kitapların arasına mahkûm etti. Artık dış dünyadan kendini soyutlamış sadece okuyordu.

Sosyalist eğilimlerinden dolayı liseyi bitiremedi. Okuldan atıldı.

"Marksizm" diye haykırıştı mahkeme salonunda.

Bir sabah evinden alınıp nezarete atılmış. İdamla yargılanmıştı. Suçu, hükümeti devirmeye kalkışmak ve sosyalist bir devlet kurma girişiminde bulunmaktı. Mahkeme de beraat edip, hapisten çıktığında birçok dostu yüz çevirmişti. Haykırışının asıl nedeni farklı olmaktan duyduğu acıydı. O farklıydı. Çocukluğunda, gençlik yıllarında ve sonrasında.... Mahkeme salonun da yükselen haykırış bir isyanın dilleniydi. Kendini dışlanan, ezilen biri olarak görüyor, yalnızlığın, itilmişliğin, hor görülmenin isyanını yaşıyordu. Marksizm hayata tutunabilmek için bir araçtı onun için. Arafta kalmıştı.

Ömrünün her karesinde daima okuyacak ve yazacaktı. Kendini tanımak için okuyordu daha çok.

Balzac ilk aşkıydı. Düşünsel gelişmesini Paul Bourger ve Taine'ye borçluymuştu. Rausseau ve İbn Haldun ise düşünce hayatına yön veren ustaları olmuştu. Quinet ve Michelet' den hocalarım diye bahsediyordu. Hugo, chateaubriand, Voltaire ve diğerlerinden de etkilendi..

Her okuma çalışması ona farklı bir dünyanın kapılarını açarken, "Fırtınaya tutulan bir hayat yolcusuyum," diyordu Cemil Meriç. Duyguları, denetimsiz bir biçimde sürüklüyordu onu farklı yönere. " On dokuzunda ateisttir insan," derken yıllar sonra dinsel arayışlar içinde kaybolacağını asla tahmin edemezdi. Her sürükleniş farklı bir ideolojiydi onun için.

1936 yılında İstanbul'a gelen Cemil Meriç, Nazım Hikmet ve Kerim Sadi ile tanışır. Onlar için kendi imzasını kullanmadan Türkçe'ye iki kitap çevirir. İstanbul'da aradığını bulamamıştır. Yalnızlık hissi günbegün artarken buna bir de açlık eklenmiştir. İşsizdir. Hataya geri döner. Köy öğretmenliği ve nahiy müdürlüğü yapar.

1942'de Tercüme Bürosunda işe başlar. Çalıştığı süre içerisinde on iki eleştiri yazısı yazmıştır. O günlerinden "Bu yazılar bana sadece düşman kazandırdı," diye bahseder Cemil Meriç.

Aynı yıl Fevziye hanımla evlenir. Ciddi anlamda hayatına giren ilk kadındır Fevziye Hanım. Elazığ'a Fransızca öğretmeni olarak atanır. Bir süre sonra istifa ederek İstanbul'a geri döner. Işık Lisesinde Fransızca öğretmenliği ve İstanbul üniversitesinde okutmanlık yapar. Çeşitli dergi ve gazetelerde makaleleri yayınlanmaya başlamıştır. Sık sık yaşadığı maddi sıkıntılar ve önleyemediği yalnızlık duygusu sürmektedir.

Hayatının her döneminde psikolojik çözümler yaşasa da yalnızlığı ve açlığı hiç eksilmedi. Gerçek bir açlıktı bu. Midenin açlığı... Bilgiye açtı Cemil Meriç. Öğrenmeye, okumaya açtı. Dosta sevgiliye duyduğu açlık, ruhun ve tenin açlığı...

Kasırgaya tutulmuşçasına savruldu benliği ötelere. Bu çözümler zamanla farklı arayışlara itti Cemil Meriç'i. Belki de hiç bilmediği, tatmadığı arayışlara. Ruhundaki boşluğu dinsel bir sığınmayla gidermeye çalıştı. Dine yönelik kişiliğiyle birlikte çalışmalarını da etkilemeye başlamıştı. "Çılgılıkta ahenk aranmaz" diyordu.

Cemaatlerin oluşumu ve bölünmesinde Marksizm'in sosyal ve beşeri yönden katkısını olduğunu savundu.

Marksist görüş ve düşünceler için "Neye inanırsak inanalım, bu bilimsel tezleri kabul ederiz," diyordu Cemil Meriç. Marksizm'i ideolojiden daha çok temel bir kavram olarak ele alıyordu. Fakat Marksizm ve

dinselliği sosyolojik yönden ele alan doktriner açıklamalarında genelden ziyade cemaat, mezhep ve gruplara göndermeler yapar. Yazı ve konferanslarındaki bu açıklamaları gruplar açısından ideolojik yaklaşımlarla farklı açılardan değerlendirilmiştir.

Bir yazar olarak kabul gören veya reddedilen bu görüş ve açıklamalar Cemil Meriç'i, Araf'a sürüklemiştir. "Saint-Simon İlk Sosyolog, İlk Sosyalist" isimli kitabı düşünsel açıklamalarından dolayı hedeflediği sol kesimde kabul görmez.

1954 İlkbaharında gözlerini kaybeder Cemil Meriç. İstanbul ve Paris'te bir dizi ameliyat geçirir. Fakat görmesi imkânsızdır.

Yalnızlığı daha da artmıştı. Utanıyordu körlüğünden, kendini işe yaramaz biri olarak görüyor, acı çekiyordu. Bir yazısında:

"Gözlerimi göstermek istemiyorum. Körler bütün devirlerin hatta bütün ülkelerin paryası. Kör müsün? Kör olasıca? Hay kör Şeytan!.. Romanların bütün canavarlara hatta bütün sürüngenlere açılan kapıları körlere kapalı. Neden? O halde ızdıraplarından bir roman, bir şiirde yazamayacaksa kör, Kimin Hikâyesini anlatsın?" diyordu. Bir yıl sonra *Jurnal*'ı yazmaya başladı. Yazımı aralıklarla yirmi dokuz yıl sürecek, kendi hikâyesinin.

Artık karanlığa gömülen yaşantısından sıyrılıp çıkmak, benliğini aşmak istiyordu. En azından düşünceleriyle çıkmak... İki perdeden ibaretti yaşamı. Otuz sekiz yaşında kaybettiği gözleri, yaşamın ikinci perdesini açmıştı ona.

Kaybolan ışık sadece gözlerindeydi.

"Kendimizi tanıtmak irfanın varabileceği en yüksek merhale," diyordu.

Fikren hep uç noktalarda yaşadı. Ya büyük bir hayranlıkla bağlandı ya nefret etti. Kitaplara, okumaya, bilgiye açlığı hiç dinmedi.

İstanbul'a âşık... Kimi zaman istediğini buldu. Kimi zamansa hayal kırıklıkları yaşattı koca şehir ona.

Paris'e âşık... "Paris, Benim Rüyalarımin Şehri. Ben yıllarca orada yaşadım. Merius'la, Rastignac'la Julien Sorel'le... Paris'in büyüü nereden geliyor. Evvela sevdiğimim çoğu orada yaşamış. (...) Bütün uzak beldeler gurbet benim için., yalnız Paris Vatan.,'" diyordu Paris'e hayranlığını dile getirirken. Fakat istediği pencereden tanıyamadı Paris'i. Gözlerini kaybetti zaman tedavi için gittiğinde tanıştı âşık olduğu şehirle. Hastane de geçen günlerini "Quinze -Vingts Geceleri" adıyla uzun yıllar aralıklı olarak kaleme alacaktı Cemil Meriç.

Hisar dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla deneme yazıları yazmaya başladı.

Fil Dişi Kulelerin hayatındaki yeri bir başkadır Cemil Meriç'in. Onun mabedi olmuştur bu kuleler. Sığındığı bir liman... Tıpkı yalnızlığı gibi... "Fildişi Kulelerin penceresi pembe bir kristal. İnsanlar güzel görünüyor oradan. İnsanları sevmek için onlardan kaçmak gerekir. Ben kütüphanedeki insanları seviyorum," diyordu bir yazısında.

Fildişi Kuleden” yazmaya uzunca bir süre devam etti Meriç. Fakat zihnindeki Fildişi kuleden sıyrılıp çıkması fazla uzun sürmeyecekti. Meşakkatli yaşamı ona dik durmayı öğretmişti. İstedigini elde edebilmek için sürekli didini duran, hayatının her döneminde yaşamı tırnaklayan bir Cemil Meriç vardır.

O artık bir dava adamıdır. Yazıları öğretici, yol gösterici, bazen ideolojik, aydınlığa, açık ufuklara götürür okuyanı. Düşünmeye sevk eder. Felsefeden sosyolojiye derin bilgi birikimi artık daktilonun tuşlarındadır. Yaşama, insana, hayale, düşe ve reel olana onun gibi fildişi kulelerinden bakabilmek bir ayrıcalıktır. Aykırı düşünce sistemi ve sentezleri ile gözün alamayacağı genişlikteki görüntüleri Cemil Meriç’le artık tek karededir.

Yasaklı bir aşkı Cemil Meriç için edebiyat. Tıpkı Lamia gibi. Fakat Lamia onun için yasaktan öteydi. Canından öte.

Yaşamına giren iki önemli kadın... Büyük bir aşkla bağlandığı Lamia ve eşsiz hayat arkadaşı Fevziye Hanım. Birbirlerine gösterdikleri saygı ve sergiledikleri uyum belki de Cemil Meriç’e besledikleri aşktan ibaretti. Her ikisi de kadın olmanın fedakârlığını ve vefasını ispatlarcasına bağlanmışlardı ona.

İlk kitabı Balzac’tan bir çeviriydi. Beğeni kadar eleştiri de toplamıştı.

Hint Edebiyatı için “*Kırk sekiz yılını gömdüm bu sayfalara, Bir kataba bir kitabı sığdırmak! Neden Olmasın! Bir damla suda bütün bir deniz yok mu?*” diyordu Cemil Meriç. En önem verdiği en çok sevdiği eserlerinden biriydi. Fakat istediği ilgiyi bulamadı kitap. Belki de değerini anlayacak seviyede okuyuculara ulaşamadı, kim bilir? Yusuf Ziya Ortaç’a yazdığı ithafta şöyle diyordu Meriç, *Hint Edebiyatı* hakkında; “*Sizi Himayale doruklarına çağırın bir kitap bu. Tanrıları dinlemek istemez misiniz? Bu çiçekleri üç beş bahtiyar için topladım. Harap mabedin kandillerini vecitleriyle, aşklarıyla, tutuşturan üç beş bahtiyar için;*

En derin sevgilerimle”

Kırkambar’da, Türk ve dünya edebiyatını ele almıştır Cemil Meriç. Edebiyatta, disiplinler arası geçişlerin ve akımların ön yargılardan, kalıplaşmış inançlardan sıyrılmasında düşünce sistemlerinin rolüne işaret etmiştir. Bir başka deyişle Cemil Meriç, edebiyatın evrensel boyutuna farklı yaklaşımlar ve örneklerle dikkat çeker bu kitabında. Ölümünden sonra ki baskılar ise iki cilt olarak yayınlanmıştır.

Bir Facianın Hikâyesi, Mağaradakiler, Işık Doğudan Yükselir, Saint-Simon İlk Sosyolog İlk Sosyalist, diğer kitaplarından bazılarıdır.

Ve *Jurnal*’ler... Cemil Meriç’i anlamak, hayata onun yaşam felsefesinden bakmak için *Jurnal*’leri okumak yeterli sanırım. O *Jurnaller* hakkında “*Yaşama bahanem, nerdeyse benden sonrakilere bırakacağım tek yararlı şey*” diye bahsediyor.

Jurnal-1 ve Jurnal-2, Ölümünden sonra birleştirilen sayfalar. Kimi sayfada dindar olur Cemil Meriç, kimi sayfada ateist... Kimi sayfada melankoliktir, kimi sayfada mazoşist. Bazı sayfalarda batılıdır, bazılarında doğulu. Avrupa’ya hayrandır özellikle Paris’e, fakat vatani bir başkadır onun için. Yalnızdır, ama hayat dolu.

Bulutlara benzetir duygularını... Bazen cinnet geçirir sayfalarında. Tüm yaşantısını, hatıralarını, hayallerini, aşklarını, sıkıntılarını, sefaletle geçen yıllarını, otopsi masasına yatırdığı, masadaki her bir parçayı düşünce ve hisleriyle didik didik ettiği *jurnaller*...

Cemil Meriç, 1984 Ağustos’unda geçirdiği beyin kanaması sonucu sol tarafına felç iner. Üç yıl sonra yani 13 Haziran 1987 tarihinde hayatını kaybeder. Kitaplarının yayını ve tüm telif hakları resmi varislerine kalmıştır. Daha çok oğlu Mahmut Ali Meriç ilgilenir babasının eserleriyle.

Fakat şanssızlıkları ölümünden sonra da peşini bırakmaz Cemil Meriç’in. Basılan her kitabında bir başkalık vardır. Eklemeler, gereğinden uzun dipnotlar, çıkartılmış ya da yer değiştirilmiş kısımlar. Farklı eller değmiştir Cemil Meriç’in kitaplarına. Asıllarına her ne kadar sadık kalınmaya çalışılsa da artık orijinal değildir hiç birisi. Bir yazara, bir fikir adamına yapılan en büyük haksızlık gibi hissediyorum bunu...

Cemil Meriç’i yaşatmaksa amaç, emeklerine, bilgisine, birikimine, onun sadece kendine has düş ve düşünce dünyasına, fikir hayatına, karanlık dünyasındaki ışığına saygı

Nevin Subaşı

Dedim Dedi

Dedim,

ilmeği kaçmış hayat örgülerimin
neresinden tuttursam
çözgüde bir göz, asılı kalıyor.

Dedi,

al sen saç örgülerini
ilmikle gözelerin yerine.
İnat da bir murattır
sürme yokuşa sürmeni.

Düş,

yanan tek mumu
söndürüyor dileksiz.

Düşe bir mum yak

eli belinde doku kilime.

Sonra bir çok başak, Lâle

Çiğdemi yanlara bırak.

Perçemi düşür kavganın ortası-
na

iki yüzü bir olsun.

Çözgüde sen, ilmekte düş

atkıyı gönlünce bırak...

duyarak, eserleri üzerinde değişiklikler yapmadan yeni kuşaklara tanıtılmıyordu kitapları ve edebi kişiliği.

Oysa bir sermaye olmanın kokusu var şimdi kitaplarında. Yeni nesil nasıl tanyacak Cemil Meriç’i?

“*Geç Kalmış Bir Muhasebeyi*” kim yapacak şimdi?... ■

"Yeni şairler mürekkebe çok su katıyorlar." Goethe

"Ben Yalnızca Balıklar İçin Yazıyo-

zamanın önünde sürükleneceler. Geriye ancak gerçek şiir kalacaktır. Ve işte o zaman şiir yıkık hanlarda

Herkesin birleştiği bir noktadan girelim söze; 12 Eylül her alanda olduğu gibi edebiyatta da depolitizasyon sürecini derinleştirdi.

Bu sürecin kısılması yolunda atılan her adım, bir takım çevrelerin baskı ve yıldırılmalarıyla sürekli sekteye uğratılmak istendi. Bunun en somut örneğini Sivas Madımak Otelinde şair, yazar ve halk ozanlarının yakılmasıyla gördük.

Edebiyatta 12 Eylül'e gelene kadar yaşanan bir takım akımsal çabalar, çoğunlukla edebiyat dergileri çevresinde geliştiğini görürüz. Hemen her dergi, bir takım ütopyalar ya da manifestolar etrafında birleşen yazar ve şairlerle büyümek, serpilip gelişmek istemiştir. Aynı dönemde edebiyatı besleyen, büyüten dergilerin yanı sıra bazı ulusal gazetelerin de edebiyata ilişkin eklerinden de söz edilmelidir.

Kısaca özetlediğim dönemde, okuru etkileyen, şiirlerinin ezbere okunduğu politize olmuş şair ve yazarların öne geçtiğine; Nazım Hikmet ve Necip Fazıl ekseninde yetişenlerin de bu evrende yer edinmeye çalıştıklarına tanık oluruz.

Peki, 12 Eylül sonrası bu canlı edebiyat ortamı yerini neye bıraktı? Buna değinmeden önce söylemem gereken şey, bilişim teknolojilerinin 12 Eylül sonrası dönemde büyük bir ivme kazandığı ki, kişisel PC de denilen bilgisayarlar kendine önce ulusal medyada alıcı buldu. 1990'da Ödemiş Efe dergisini İzmir'de Tükelmat Matbaasında bastırıyorduk. O dönem, masaüstü yayıncılığının adım adım ilerlediği yıllardı. Macintosh makinelerinde alınan çıktılar, önce masa üstünde mizanpaj bıçağıyla kesilip sayfaya yapıştırılıyor, sonra tekrar filme alınarak basılıyordu. Uzun bir uğraştı. İnsan emeği ya da eli bir ölçüde önemliydi.

İşin öyküsü bir yana, bu bilgisayar ya da bilişim sektörü zamanla öyle bir hız kazandı ki, bir gün benim gibi herkes internet denen o kutsal bilgi kaynağına erişiverdi. Edebiyatta kırılma asıl o zaman başladı. Bugün adına siz ister cılız şiir deyin isterseniz şiircikler; her ne ad konulursa konulsun, günümüze kadar gelen bu süreç özellikle şiir alanında müthiş bir kirlenmenin yaşandığı bir döneme damgasını vurdu. İnternetin ilk başlarda edebiyat dergilerine iyi bir alternatif olacağına dair iyimser düşüncelerimi yaşanan kirliliği gördükten terk etme noktasına getirdi beni.

12 Eylül sonrası bu 28 yıllık süreçte şiire dair kimler neler yazmadı, ne savları sürmedi: Her yazanı şiir hoş gördü, saygıyla karşıladı ama o, kendi saflığını, asaletini hiç yitirmedi. Popülerliği ise hiç sevmedi. Medyada yer alan şarlatanları zamanı gelince sırtından atmasını bildi. Zaten gerçek şiiri de yücelten onun bu tavrı değil mi? Onca zamanda şöyle bir çırpıda adını anabileceğimiz kaç internet şairinin şiiri günümüze kadar gelebildi?

Şimdi, kısa gün kârı deyip her gün sanal ortama sürülen yüzlerce şiir ya da şiirimsiler ancak yazanı tatminden başka ne işe yarıyor ki? Şiiri bir yarış atına benzetip durmadan onun bunun adına düzenlenen yarışmalarla şiir yücelecek mi sanılıyor? Popstar yarışmaları gibi üç beş şiirle kendini şair zannedenlerin alazı çok çabuk sönüyor. Olan da gerçek şiire oluyor. O kadar çamurun arasından altını bulup çıkarmaya bazen bir kuşağın bile ömrü yetmiyor.

Şiir, kendini öyküye ya da romana atlama tahtası isteyenlere öylesine tokat çeker ki, o kişi tokadın nereden geldiğini anlayamaz. Şimdi kimileri de çıkıp diyecek ki, bak şunun yazdıklarına! Sokak ağzıyla ne de güzel şiire methiye düzüyor... Yoo, şiirin buna gereksinimi hiç olmadı, benimkisi olsa olsa ancak züğürt tesellisi. O, sarraf vitrininde ışıltıyla bize, gel diyor sadece.

Pablo Neruda, Şili'de sadece madencilerin olduğu bir toplulukta şiirlerini okurken yüzleri kapkara, yırtık elbiseler içindeki topluluğun soluk almadan kendisini dinlediğini görünce, "İşte gerçek şiir dinleyicileri karşımda!" diyerek, şiirin kendi gücünü bir kez daha kanıtladığını söylüyordu.

Günümüzde davudi seslerle TV ekranlarını dolduran, öykücükleri şiir diye yutturanlar bir süre sonra unutulup gidecek; selin taşıdığı kumlar gibi

yeniden doğacak. Ben o yıkık hanın bekçisi olmaya çoktan adayım. Gelin, siz de bir köşesinden destek verin, ayağa kaldıralım, ne dersiniz?

Kitap sahibi, daha doğrusu şiir piyasasını elinde bulunduran, yayınevlerine kendilerini bir şekilde kabul ettirenlerin şikâyet bağlamında söylediği şudur: Türkiye'de her üç kişiden beşi şairdir, diye. Aziz Nesin'in söylediği rivayet olunur. Her kim söylemişse söylemiş, bu söz gerçeğin altına çizilmiş kalın bir çizgidir. Usta yazar, bugünleri o günden görmüş, ne denir?

Yayınevlerinin kadrolu şair ve yazarlarının kimi öykü ve şiirlerinin (yaşayanlar) sanal ortamda yayımlanmamasını haklı görmekle birlikte internet yoluyla kitaplarını satmaya çalışmalarını bir çelişki olarak görüyorum. Matbuat yoluyla şöhret olan yazar ve çizerlerin birçoğu yaşları nedeniyle internet dünyasından uzak kalmış ve bu yolun kendilerine ne getireceğini kestiremez durumdadılar. Endişelerinin kaynağı bu olsa gerek.

Bir süre yayın piyasası içinde bulundum. Yayınevi patronlarının olaya hangi pencereden baktıklarını somut olarak gördüm. Örneğin, bir yayınevi patronu için şiir kitabı bastırmak intihardan farksızdır. Onlar edebiyatta en çok neyin gelir getireceğini yanlarında uzman diye çalıştırdıkları kişilerin raporlarından öğrenirler. Bu ülkede Urfa'da köy ağası iken İstanbul Çağaloğlu'nda sol yazarlardan kurduğu ekiple kitaplar basan bir yayınevi patronunu umarım ilk benden duymadınız!

Bazı yayınevi patronlarının ölçütleri sinema yönetmenlerinin öykülerini aratmayacak boyutlarda olduğunu edebiyat dedikodularından duymayan kaldı mı? Bu işler doğrusu ince işler. Benim gibi kalın kafalıların kafası bir türlü basmıyor. Oysa Victor Hugo gibi elimizde şiir dosyası kapı kapı yayınevi dolaşıp O'nun gibi, şiir kitabını basmayan yayınevi sahibine; "Yazık, geleceğin en büyük yazarının şiirlerini basmamakla büyük bir onurdan mahrum oluyorsunuz", diyemedik. Desek, ne kaybettirirdi bize, Urfa'lı ağam?!

Enver Ercan bir gün Özdemir İnce'yle söyleşi yapmaya gider. Buluştuğlarında şaire, bir çay bahçesinde tanıştığı bir gemiciden söz eder. Gemicisiyle sohbeti sırasında onun yeni bitirdiği bir şiirini okuma şansı yakalar. Bu, Ercan'a göre, gemici şairin sıkı bir şiiridir. Yayımlayabileceğini söylediğinde gemici, tedirgin olur. "Ben yalnızca balıklar için yazıyorum." der ve aceleyle şiirini ceketin cebine atar. Ardından iyi günler dileyip aynı tedirginlikle çekip gider. Peki, günümüzde acaba kaç kişi, şiirinizi yayımlayabilirim diyen birine, o gemicinin söylediğini söyleyebilir ki!

Cahit Tanyol onunla yaptığım söyleşide belirttiği gibi şiir dünyasında mafyalaşma eğilimleri net biçimde görülüyor. Bu durum, ekonominin altın kuralını işlettiğimizde nasıl kötü para, iyi parayı kovarsa, kötü şiir de, iyi şiiri -dergilerden- kovuyor galiba!

Ama yine de, iyi şiir her türlü engeli aşmasını bilir...■

Mehmet RAYMAN

BURUK

*Sensiz nice yıllara girdim
Yağmurlar geçti üzerimden
Ateşli hastalıklar geçirdim
İlacımı veren yoktu başucumda.*

*Buruktum artık günlere
Güneşin hatırına bile
Bir adım atamıyorum.*

*Yazlar gelip geçiyor
Kum sıcaklığını özledim
Barını yaza kat kal benimle.*

*Hava bulanıyor gitgide
Şimşekler çakıyor pencereme
Aklım sende.*

Bahar

*bahar ayları
hep yakın gelir bana
bir yağar bir açar
cemre daha düşmedi kana.*

*acı bir yel şarkı söyler pencereme
bazen takar beni dağların peşine.*

DUYURU

DEĞERLİ ÇOCUK ELÇİLERİ

Merhaba.

18 yaşından büyük herkese **çocuk elçileri** olarak seslenmek istiyorum bundan böyle.

Dalından erik ve kiraz yiyebilen çocuklar çok mutlu bu günlerde. Tabakta yiyenler de mutlu olmalı.

Ya hiç yiyemeyenler! Önce onları düşünmeliyiz; eriklerimizi ve kirazlarımızı paylaşmak bizim ödevimiz olmadıkça bu Dünya'nın sevinci eksik kalacaktır, inanın.

Sözümüz yalnızca sevinci eksik bir Dünya 'da yaşadığımızın farkında olanlara değil, herkese. Felsefemiz bir cümle: *Bir çocukta bütün çocukları düşünmek.* Herkes bu cümleyi kendince anlamlandırmalı. Ödevimizin hiç te kolay olmadığını da farkındayız. Hareket noktamızı da. Şu cümle belirleyebilir : *Çocuklar için medeniyetimizin evrensel değerlerine bağlı kalmak, fırtınaları atlamanın en kısa ,en doğru, en iyi yoludur ,bizce..* Yolları tek başına aşmak da önemlidir elbette. Steinbeck, biz yolları aşamayız, yollar götürür bizi ulaşacağımız yere, diyor; çok haklı değil mi! Yol belli aslında, önemli olan yoldaşla yolu aşmak; Birlikte yürüyebilmek, paylaşmak, çocuklar için ortak iyiye hep beraber ulaşabilmek.

Çocuk dostlarımızın çoğunluğunu isimlerinden, bir kısmını fotoğraflarından biliyoruz. Bu yetmez ve yüz yüze görüşmeden tanışmış olmaz insanlar. Bu arzuya, Çocuk Vakfı, medya ortamını kullananlara yeni önerilerle seslenmek istiyor. Önce twitter.com 'a haberlerimizi yansıttık. Ardından, görsel iletilerimizi flickr 'a yükledik. Bir süredir facebook ' ta sitemiz hazır. Ve size bir önerimiz var: **Çocuk Vakfı** 'nın facebook 'taki sitesine üye olmanızı arzu ediyoruz, çocuklarınızı, eşiniz ve arkadaşlarınızla. Çağrı mektubumuzu duyurmak için kendinizi **Çocuk Elçisi** kabul ederek aynı sorumluluk içinde hareket ederseniz kendimizi daha iyi hissedeceğiz. Sanal ortamdaki buluşmamızın yüz yüze bir buluşmaya dönüşmesi, **Çocuk Vakfı Gönüllü Hareketi** için çok önemli. Sonbahardan itibaren ülke ölçekli çocuk ödevlerini birlikte gerçekleştirmek için size öneriler hazırlıyoruz. Bu da yetmez, sizden öneriler bekliyoruz. Birlikte düşünmek, projeler hazırlamak ve gerçekleştirmek için. Sayıların niceliğinden çok birlikte yola çıkacağımız üyeler çok önemli

Üyelerimizle yeni çağrılarımızı sürdüreceğiz.

İZMİR

Bizi aranızda kabul ettiğiniz için teşekkür ediyor ve bütün **Çocuk Elçileri** ' ne yeniden merhaba diyoruz.

Esenlik dileklerimizle ve içten saygılarımla,

Mustafa Ruhi Şirin

Çocuk Vakfı Başkanı

1 Haziran 2009

Feride Cihan Gökten

Paranın İki Yüzü Vardır.

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir şiir ülkesi varmış. Bu şiir ülkesinde her şey şiirle alınır şiirle satılmış.. Babalar kızlarını en güzel şiir okuyan aşıklarına verir, çocuklar küçücük avuçlarında şiirleri saklar, şiir biriktirtirmiş.

Şiir ülkesinin birbirinden güzel ölümsüz insanları varmış.

Günlerden bir gün ülkenin kapısı yanlışlıkla açık unutulunca içeriye giren bir yabancı buralarda hiç kimsenin bilmediği madeni parayı çıkarmış cebinden şiir yerine. Şiir ülkesinin insanları önce şaşırmış sonra alışmış kolay gelmiş cepten çıkarıveren bu yuvarlak madenden şey herkese. Bu madeni yuvarlak şey kullanıldıkça şiir artık daha az söylenir olmuş haliyle. Yavaşça terk etmiş ülkeyi. Çocukların masum avuçlarındaki şiirler uçmuş gitmiş. Artık yuvarlak soğuk madenleri biriktirir olmuşlar İnsanlar hızla çirkinleşmeye başlamışlar güzel insan neredeyse yok denecek kadar azalmış ve şiirsizlikten ölümler başlamış ardı ardına .. Artık çok geç demişler ülkenin yaşlıları gençlerine . “Artık çok geç, parayı siz seçtiniz ,sizin yüzünüzden şiirsiz kaldı ülke”

O gün bugündür insanlar her yerde kaybettiği şiirlerini arıyor.. Her şeyin bedelinin para ile ödendiği veya her şeyin bir bedelinin olduğu kuramı üzerine yaşanan hayatlarımızda insanlık ihtiyaçlarımız bir piramidin yükselmesi ile şekillenmektedir Ünlü Maslowun ihtiyaçlar piramidi. Abraham Maslow'a göre önce karnını doyur, cinsel ihtiyaçlarını karşıla, güvende ol, sonra kendini geliştir ve mükemmel insan ol... Kendini gerçekleştirmen ve geliştirmen için gereksinim duyduğun şey yani sanat, piramidin en tepesinde ve bu sermaye toplumlarında bu nedenle çok pahalı. Sanata ulaşmak, sanat üretmek veya tüketmek para gerektiren şeyler. En yüksek sanat eserlerine mimariden resme, müzikten heykele kadar “paha biçilemez” faturalar ödeniyor, sermaye ve sanat neredeyse hep yan yana duruyor bu modern dünya ülkelerinde ..

Bir eserin sanat eseri olabilmesi için zaman faktörünün herhangi bir önemi yoktur ama önce başka kişilerin yani diğer insanların bu eserin farkında olmaları gerekir. Hiç kimsenin bilmediği, okumadığı, duymadığı bir üretim sanat eseri olamaz. Bu nedenle reklam denilen sermayenin gizil gücüne ihtiyaç vardır . Peki .dünyada ki bütün sanat eserlerinin veya sanatın paraya mı ihtiyacı vardır ? Tabii ki hayır. Nice sanat eseri de çok yavaş bir tempo ile herhangi bir reklama ihtiyaç duymaksızın üreticisinin hiç para kazanmadığı, belki de yıllar sonra fark edilerek, ama güzelliğinden, biricikliğinden hiçbir şey kaybetmeden o düzeye yükselmiştir. Yine sanat eseridir o .Aslında sanatın sermayeye ihtiyacı yoktur Ama şurası kesin ki sermayenin sanata ihtiyacı vardır. Bir yandan daha çok sermayeleşmek için dünyanın dört bir yanında kanlı mücadelesini sürdürürken bir yandan da insanlığın gelişmesi, insanların kendini gerçekleştirmesi için sanatı “paha biçilmez” değerler ödeyerek satın almak zorundadır. Buna mecburdur. Çünkü sanatsız bir dünya sadece kanlı acımasız vahşi sermaye savaşlarından ibaret olan çirkin ruhsuz insanların gezindiği çok iğrenç bir yer olurdu. Sermaye sanata mecburdur bu nedenle. Sermayenin gülec ve güzel yüzüdür sanat. Diğer çirkin ve asık yüzü de savaştır, vahşettir ve sömürüdür.

Keşke sermaye masal dünyasında ki şiirin yerine hiç geçmeseydi. Her şey şiirle alınıp şiirle satılıydı. Herkes birbiri ile şiir inceliğinde konuşsa , müzik suskunlukları ile bakışalardı.. Sermaye dünyalarının vahşetini göstermemek çirkin yüzünü kapamak için bu kadar çok paralar ödemek zorunda kalınmasaydı sanata Keşke sanat masal ülkesindeki gibi herkesin ulaşabildiği yemek gibi uyumak gibi en temel ihtiyaçlarımızdan biri olsaydı. Şiir hep yanı başımızda olsaydı. .

Her şey ne kadar güzel olurdu. Şimdi kirlenen dünya sanatla temizlenmeye çalışılıyor

Yusuf YAĞDIRAN

HAKİ BİR ÖLÜM

*Kitapları gömdük
cesaret hakî bir ölüm sırtımızda.
elimiz ermediğinden değil
üryanlığından çöün isyana ve suya
kerre belâ.
bahar gelmez hüseyin
bizden sorulsun güz.
vebali yanan tomurcuğun.
kim yumduysa gözünü
kim sustuysa o doğursun.
zehir emdîrende ağıt dilleyen yağmur
bilinir öksüzlüğümüz.
sütü bozan da biziz.*

iki bin dokuzuncu nisan / bursa

ŞİRKAN

*adım şirkan
kardelen ayazında öfkedir yüzüm.
namusumsa yüreğim
kavgaya her girişimde.
ellerimi toprağa gömdüm.*

*toprak cesarettir gökyüzü umut
bu yağmur emek ister.
aşk güze çalar kırçal hüznünü
acıya can doğrulur.*

*adım şirkan
yokluğun koşuşumdur.*

Yusuf YAĞDIRAN
2007 BURSA

Fırat YURTSEVEN

İltifata Tabi Marifet...

Tasarı bir kuştur, yakalandığında sanat olur. Bırakırsan uçar gider. Yakalayıp bırakmamak mahir olmaktır, maharettir, tıpkı maharetin anlamının sanat olduğu gibi. Kuşu yakalamak mülkiyettir, sanatçının yaratıcılık mülkiyeti. “Her eserimi çocuğum gibi görürüm” diyen anaç bir mazeret örter bu mülkiyeti. Ve inanın ki mülkiyetin olduğu her yerde sermaye at koşturur.

Uygarlığın başlangıcından bugüne kaç resim yapılmış, kaç heykel yontulmuş, sonsuz nota kombinasyonlarıyla kaç şarkı, kaç beste üretilmiş bilinmez. Kimi tarihin tozuna karışırken kimi ayakta kalmış. İnsanoğlunun kalıcı olmak, geleceğe kendinden bir eser bırakmak, ölümden sonra da yaşamak, hatırlanmak, sonlu yaşamdan sonsuzun bir parçası olmak adına bitip tükenmez tutkusu. Sadece bu tutkunun bir sonucu mudur sanat?

Bir yere kadar bu içgüdüsel “sonsuzla ait olmak” isteği anlaşılabilir. Oysa sanatının yaşayabilmek adına yaratması da kaçınılmazdır. Ölümün kaçınılmazlığı nasıl yaratıcılığı kamçılıyorsa, yaşamın mücadelesi bir o kadar yaratıcılığı sürdürecektir “sermayeye” ihtiyacı olduğu da açıktır. Sanat ve sermaye ilişkisini birbirine bağlı olmayan, fakat birbirinden fayda sağlayan bir bağımlılık türü olduğunu düşünebiliriz.

Tarihi incelemek bu ilişkiyi görebilmek açısından ilginç olabilir. En azından “Marifet iltifata tabidir, sermayesiz meta zayıdır” deyişini üretmiş bir anlayışımız mevcut. Bu anlayışın sanat ve sermaye ilişkisini bir cümlede özetlediğinden bile yola çıkabiliriz. Tarihi bir kenara bırakalım, başka bir yerden soru soralım: İltifata yani taltif edilmeye layık görünen “sanat-marifet”, tasarımın okunur, görülür, işitilir, hissedilir hale dönüşmesiyle mi “değer” kazanır? Yoksa tasarımın sanata dönüşme süreci midir aslolan?

Karmaşık sorular gibi gözükebilir. Fakat her gün bir şekilde bu soruları sordurabilecek örneklerle de karşılaşabiliriz. Televizyonu açın (Ki televizyon o bahsettiğimiz sanat-sermaye ilişkisinin incelemeye değer “deney tüpüdür”) İzlediğiniz bir dizinin oyuncusu o rolde ne için oynamaktadır? Sanatından, oyuncu olmanın ayrıcalığından aldığı haz mı, yoksa banka hesabına yatacak nakit mi?

Tiyatro oyuncusu sahnede birkaç saat “bir başkası olabilmek” ayrıcalığını yaşayabilen insandır. Kim istemez kendi dünyevi sorunlarını bir kenara bırakıp, bir başka hayatı hiç olmazsa bir gecelik yaşayabilmeyi.

Tiyatro oyuncusu için bu ayrıcalık, sermayeyi de cezbeder. Halkın ilgiyle izlediği, belki kendisini gördüğü ya da “olmak istediği” (ya da tam tersi, öfkelenildiği, dalga geçtiği vs.) bir rolün cazibesi, kimi ekonomi işlevlerini harekete geçirmesi olağandır. Oyuncuların yeteneği, sanat gücü, ekranda yüzlerce reklamın döndüğü bir finansal çarka dönüşür. Sadece oyuncular mı? Senarist, yönetmen, kameraman, sahip oldukları “sanat”ı bu çarka aktarır. Fakat bu çark bir noktadan sonra sermaye için dönmeye başlar. Dizi oyuncularının yaptıkları açıklamalarda yoğun ve ölesiye çalışma temposunu, setlerdeki ağır çalışma koşullarını, kişisel haklarının ihlal edilmesini belirtmeleri, çarkın kime doğru döndüğünün de bir göstergesi değil midir?

Diğer sanat disiplinlerinde de aynı çarkı görebiliriz. Yazar, okur, yayınevi arasındaki ilişkiyi sinema, tiyatro, müzik festivalleri, bienaller, kitap fuarları, sponsor kuruluşlar, holding destekli vakıflar vs. olarak daha da çoğaltabiliriz. Yanlış bir ilişki olduğunu düşünmemeli, çağın gerekleri bunu zorunlu kılmakta. Tek soru, sanat-sermaye arasındaki bağımlılığın sınırı var mı, bu sınır aşırsa sanat sanat olmaktan çıkar mı? O da başka bir yazının konusu...

Buradan bakıldığında, sanat sermaye için bir yatırım aracıdır artık, sanatçı gözünden sermaye ise maddi bir “motivasyon” kaynağı. Geçmişle bugün arasındaki fark, sanatın bu yatırım araçlığı durumunun modern çağda oldukça kurumsallaşmış, organize gerçekleştiriliyor olması. Gelecekte de bundan farklı olmayacaktır elbette.

Akhisar – Mayıs 2009

Yasemin Kemaloğlu

NİSAN AĞRISI

**Aşk üşür koynunda;
Güz kesilir yüzüne
Al olur yeleleri bir yilkının...**

Gözlerim karanlık bir deniz
Anne s/akla beni

Hayra alamet değil bu haller
Saçların bir nehri boğuyor kederiyle

Duvar da kan içen gölgeye
Dar gelir kanırttığım nisan

Ağlamak ne kadar incitir yüreğini
Parmak uçlarına dokunan n/isyandır

Bilirim ölüm biriktirir insan
Taraçalarda uyuyunca türküler

**Harf harf büyür kelimeler
/Acının ikindisinde**

Sabrımı sınama gönül
Kızıl akşamlar yıkar gözbebeklerimi

Cinnet getiren göğe aç ellerini
-ki-dağlar ölüme vurulan çocuktur.

Yağmurun Sesi

Yeryüzünün en parlak günüydü, Yağmur'un yaşama merhaba dediği gün. Soluk aldığı o ilk dakikalarda, sabah güneşinin ışıkları yüzünü okşuyordu. Masumiyeti ve savunmasız oluşu, kendisine olan hayranlığı perçinliyordu. Gözlerini açacak kadar gücü olmasa da, yaşama meydan okuyacak kadar kudreti barındırıyordu ruhunda.

Her zaman gözleri ışıltılıydı. Yaşamın kurallarını öğrenmeye can atan ve her yeni öğrenmede bir zafer kazandığı duygusuna kapılan, ama bunu çevresine bir türlü dile getiremeyen bir çocuktü. Hareketli oluşu, onun pek çok şeyi aynı anda yapmasından ve bir an önce öğrenmeye çalışıyor olmasındandı. Ama bunu açıklayabilecek durumda değildi Küçüktü ve büyüklere, dünyaya küçüklerin gözlerinden de bakılması gerektiğini anlatamazdı.

Gerçi büyükler de bir zamanlar çocuktü. Büyüyünce, kendisi de onlar gibi mi olacaktı? Belki zaman, onu da sürükleyip bu kırılmaz döngünün içine savuracaktı.

Yağmur, oyun oynamayı çok sevdi. En çok bebekleriyle oynamaktan hoşlanırdı. Annesinin diktiği elbiseleri onlara özenle giydirdirdi. Arkadaşları ip atlamak için Yağmur'u çağırduğunda ise onları kırmaz, hemen yanlarına koşardı. Ama ipi çoğu zaman ona tuttururlardı. Yağmur, "bana az atlatıyorsunuz" dediğinde ise "tutmak istemezsen biz başkalarını buluruz" derlerdi.

Çoğunluğa ayak uydurmasını bilen bir çocuktü. Arkadaşlarını, oldukları gibi kabul ederdi. Ne var ki, bu iyi niyeti çoğu zaman istismar edilirdi. O, içindeki mutluluğu karşısındakine çoğaltarak verir ve karşısındakini kendisini gibi görürdü. Onlarla bir şeyler paylaşmanın güzelliğini yaşamak en büyük ödüldü. Oysa arkadaşlarına düşen değil, bütüne sahip olmakla ilgilenirlerdi.

Yağmur, arkadaşlarından bencilliği öğrendi.

Okula başladığında, içinde varolan heyecan ve mutluluk, birkaç sene sonra yerini, hayal kırıklığına bıraktı. Öğrendiği bilgileri seviyordu. Ama okullarda kişiyi, düşünmeye teşvik eden, kendi fikirlerinin de içinde bulunduğu bir sistemden uzak bir eğitim anlayışı vardı. Kendini tekrar eden ve paket şeklindeki bilgiler, sadece ezberletiliyordu. Oysa öğrencinin konular hakkında fikir yürütebileceği bir sistem, onun daha çok gelişmesine olanak sağlardı. Önemli olan eğitimdi. Eğitim olmadan yapılan bilgi yüklemesinin dağlarca yükseklikte biriken çöplerden bir farkı olamazdı. Çünkü yaşama yansıtılmayan her bilgi, insan için kayıp bir bilgiydi. Böyle bir eğitim sistemi, öğrenciyi yaşama tek açıyla bakmaya mahkum ederdi. Oysa yaşam, 360 dereceden ibaretti. Öğrencilere, yaşamın yaşanması gereken bir düzlem değil, yaşamın anlaşılması gereken bir boyut olduğu öğretilmeliydi.

Yağmur okuldan aldığı eğitimden, yaşamın tek renkli olduğunu ve en üstte yer almak için hırsı öğrendi.

Yıllar geçti, Yağmur'un içinde gençlik ateşi alevlendi. Hayattan umutlu ve coşkulu ydu. Bir gün her goncanın açılması gibi o da aşık oldu. Yüreği serçenin kanat çırpması kadar heyecanlıydı. Biri tarafından beğenilmek ve değer görmenin sarhoşluğu içersindeydi. Ama içinde bulunduğu sarhoşluk uzun sürmedi. Zaman denen gerçeklik her geçen an'da, o masalı kirlettiğinde, içinde barındırdığı ümitler de artarda kırıldı.

Masal gibi algıladığı yaşamın içinde, sevdiği prensin aslında kendisine biçtiği değerden çok uzak olduğunu gördüğünde, içindeki kırıkların bir daha birleşmeyeceğini anladı. Kendisine gösterilen değer, bir başkasına da gösteriliyor olmasının ve başkasının kendisine tercih edilmesi, Yağmur'u çok yaralamıştı. Oysa aşık

olduğu kişiden beklediği, her kadınında beklediği gibi, sevgi, ilgi ve saygıdan başka bir şey

değildi. Oysa erkek arkadaşının sadece bedeniyle ilgileniyor olmasının vahimliğini yaşamıştı. Hiçbir kadın bunu hak etmemeliydi. Neden erkekler hep dış görünüşle ilgileniyorlardı. Oysa istediklerinin gerçekleştirmelerinin tek yolunun, yürekleri fethetmekten geçtiğini nasıl göremezlerdi. Kadınları amaç değil, araç olarak gören erkekler, o muhteşem dünyayı tanıma güzelliğini de kaçırıyorlardı.

Yağmur erkek arkadaşından ihaneti öğrendi.

Yağmur iş hayatına başladığında, tüm dünyayı değiştirecek güce sahipti. İdealistti. Kafasındaki her düşünceyi iş yaşamında gerçekleştirmek istiyordu. Oysa kalıplaşmış ve mermerleşmiş düşünceleri ve kuralları geçmek o kadar kolay değildi.

Çevresindeki insanlar kendilerini günün şartlarına uyarlamaktan oldukça uzaktı. Kendilerinde oluşabilecek en ufak bir değişikliğe tahammülleri yoktu. Birde yağmur gibi birisinin oraya gelip, yenilikler yapılmasının gerektiğini belirtmesi, korkularını daha da artırıyordu. Alışmış oldukları düzenin yıkılması ve yeniliğe ayak uyduramayacak olmanın tedirginliği vardı. Bunun önüne geçilmesi gerekiyor. Yıllarca süregelen bir düzenin yeni yetme biri tarafından değiştirilmeye çalışılması, kabul edilemezdi. Eski köye yeni adet mi olurdu.? Yağmurun en kısa zamanda buradan ayrılması gerekiyordu. Bir süre sonra bu dilekleri gerçekleşti ve Yağmur işten ayrıldı.

Yağmur iş yaşamından dışlanmayı öğrendi.

Yağmur, ruhundaki fırtınalarda yol almaktan yorulmuştu. Düşüncelerindeki güzellikler, yaşadığı dünya ile örtüşmüyordu. Attığı her adım bir şekilde engellenmişti. İçinde bulunduğu ve dünya denen büyük çam ormanında, tutacağı tek bir dal olmadığını düşünürken, sıcak bir elin dokunuşlarıyla, ruhunun ıssız arka sokaklarına bir aydınlık doğdu. Yağmur kendisine uzatılan bu sıcak eli tutarak, onunla evlendi. Artık kendisini güvende hissetmeye ve yaşamını bir dengeye oturttuğuna düşünürken, hayatının bir süre sonra monotonlaşmaya başladığını gördü. Eşi kendisine gereken önemi göstermiyordu. Öncelikleri hep farklıydı. Birkaç güzel sözden mahrum kalmak

büyük haksızlıktı. İçinde doğan yalnızlık ve boşluklar onu yoruyordu.

Bir gün bu boşlukları dolduracak kadar güçlü ve kendisinden yaşça çok küçük bir delikanlının yüreğindeki coşkulu dalgalara maruz kaldı. Kendisine verilen değeri saygıyla karşılıyordu. Her kadın sevmekten mutluluk duyardı. Ama Yağmur toplumun değer yargılarına uymalıydı. Bu da Yağmur'u sessizliğe gömüyordu.

Tek bir gülüşüne, tek bir bakışına evrenleri verecek kadar iddialı bir genç tarafından sevmek onur vericiydi. Dudaklarından çıkan her dileğin delikanlı tarafından gerçekleştiriliyor olması, tarifi mümkün olmayan bir mutluluktur.

İşte buydu sevgi. Ego ve bencillikten uzakta, sadece sevdiği kişinin mutluluğunun ön planda olduğu bir duygu. Onun mutluluğundan mutluluk duyulan bir bütünleşme. İki iken bir olmaktır. Karşısındaki dünyaya, kendi dünyasını katmaktır amaç. Duyguların cinsellik ve şehvetten arınarak, beden denilen elbiseden sıyrılıp bütünleşmesiydi. Ufak bir dokunuşla bile yeni dünyalar kurulabilirdi. Çünkü o dokunuş, ruhun dokunuşuydu.

Yağmur kendisine sunulanları sadece kabul etti ve sessizliğini devam ettirdi. Oysa bu sessizliğin içinde o kadar çok anlatılmak istenen vardı ki. Eşi gibi insanlar, ellerinin altındaki değerlerin kıymetini bilmiyordu. Oysa delikanlı gibiler o değerler için ne ömürler verirdi.

O, delikanlıya hiçbir zaman karşılık vermediği gibi, onu ümitlendirecek hareketlerden de kaçındı. Sanki delikanlının zamanını çalmak gibi geliyordu. Genç adam aradığı mutluluğu yaşlılarında bulabilirdi. Yağmur bunu delikanlıya pek çok zaman dile getirdi. Oysa sevgi bedene bağlı bir kavram değildi. Ruhun ruha hitap etmesiydi. Kişinin yansımaları hangi bedende bulacağını kimse bilemezdi.

Yağmur, içinde bulunduğu gerçeklerin, hasretle yaşamak istediği duyguları nasıl elinden aldığını öğrendi.

Yıllar sonra, geleceği ile geçmişini arasında sıkışmış hayatının muhasebesini yaparken, hayallerinden ne kadar uzağa fırlatılmış olduğunu gördü. Penceresine damlayan yağmur damlalarının, koşarcasına aşağılara süzülmesi kadar kısa olan bu yaşamda, avucunda yakalayabildiklerinin koskoca bir hiçlikten ibaret olması, ufuk çizgisine hapsedilmek kadar eziyet vericiydi. Pişmanlıkları, ruhunu kavuran ateşi körüklemekten başka bir işe yaramazdı. Yine de önünde uzanan yolda ilerlemesi gerekiyordu. Çünkü pişmanlık ve geçmişe saplı kalmak, geleceği de tüketirdi.

Yağmur, Fransız düşünür Jean-Jacques Rousseau'ya ait olan bir sözü elinde tuttuğu kitapta okuduğunda, yaşamını özetleyen bu kelimeler, ona vurulan son darbeydi.

"İnsan temiz doğar, toplum onu kirletir."

Asım ÖZTÜRK

Çıplak Söz

Seni eskittim
Birike birike kalınlaşan çizgi
Unutulmuşla dolan bellek
Yorulunca haber ver,
Belki buralardan giderim
Derin bir gölgeye gömerim dünü,
Hiç acı çekmeden
Sesimin rengini değiştirmeden
Dokunur gibi geceye,
Külü kalır yıldızların ellerimde;

Benden önce var olan
O uzun yolculuğunda ışığın
Geçilen yerlerde,
Sessiz bir evren deliği
Kendiliğinden oyulmuş bir kara
Karanlığı ondan öğrendim
Soğuk ve sıcak
Doğum ve ölüm,
Sürüleri unutulmuş bir düzlükte
Koşturup duran zaman.

Kimi anımsasam
Benden önceydiler
Daha özgürlüğü tatmamış
Coşkun bir ırmak yatağı
Çakıl taşlarının biriktiği
Yıldız seli,
Yitirdiğim evrenimde duran
Ağır kapı;
Ne zaman çalsam
Ses verir misin
Akıp iner misin
Çıplak sözden,
Dilsiz aynadan.

Edebiyatın Yasaklı Tarihi

*debiyat bazen meçhul bir adrese
gönderilen bir mektup, bazen
bir s. o. s. , bazen bir aşk
mektubu, bazen yıldızlara atılan bir kementtir, diyor Cemil Meriç. "Fakat
daima çoğalmak, bir yalnızlıktan kurtulma arzusu..."*

Yani aşk. Yasaklı yanına gelince, engel aşkın doğasında zaten var.

Yazının olmadığı devirde de kuşkusuz sözlü olarak da etkili ve güzel söz söyleme sanatı edebiyat vardı, hala kimi yerlerde olduğu gibi. Ama sanki yazı ona sınıf, ülke, ilgisine de rütbe kazandırdı, adını o koydu. Olasılıkla, insanın gözünün hiç doymadığı mal varlıklarının muhasebe kayıtlarını tutmak için keşfedilen simgeler yazıya dönüşünce insanlığın bir baş belası ortaya çıkacaktır kimsenin haberi yok. Hele bir alfabe bulunsun Zaten aşkın prangalı hale gelmesi de ondan sonradır. Sözün yazıya, yazının düz anlatıdan öte katmanlı anlamlar yüklediği döneme geçmesinden sonra...

O nedenle nitelikli olunca asla hedefini şaşırmayan bir betik olan yazı vazgeçilmezdir edebiyatın. Ötekilerse, aşkın sözde kural koyucusu yazar, ulaşılmaya çalışılan sevgili rolüne zorla oturtulmuş, kimi tek bir insan, kimi bir ülke, kimi dünya olabilen kökten naz sevgili okur...sayılabilir en başta. Bu gizemi kolayca anlaşılmayan, garip, ama ciddi bir güçtür. Edebiyatın yasaklarını başlatan, egemen güçleri erinçsiz eden de bu olsa gerek. O yüzden sancılı toplumlarda edebiyatçının başına düşer ilk yıldırımlar.

Bu yazarlık zor iş, der Çetin Altan, A.ilhan'a yazdığı mektubunda. Herkesin ısınmasını hoşlanmasını istediğin bir ateşte yanan odun gibisin.

Yazar ve okur, altı bin yıl önceki ilk papirüs ve parşömenlere yazılan çivi yazı örneklerinden bugüne uzanan yolda, sürekli bir kavuşma uğraşındadır. Yazılanların bazıları, çağları aşarak bu onura erse de, çoğu zamanın içinde erir, yok olur. Arada bir de o kavuşma ertelenebilir. Bu, türlü nedenlerden olabileceği gibi bazen toplum düzeni, bazen genel ahlak, bazen de siyasi erk ya da egemen güç yazılanı sevmez, yasaklar. Ne var ki, bazen yasak sevdayı kıskırtır, çoğaltır, engellere karşın başarır kimi, binlerce yıl Homeros gibi, Montaigne gibi, Pir Sultan gibi sonsuz genç yaşar. *Oysa her şey ne kadar basit gözüküyor. Birilerinin yazara garezini olduğunu düşünüyorsunuz. Birkaç öznel satır, dünyanın ocağına nasıl incir diker ki?*

Guliver'in Gezileri komik bir macera romanı değil midir, ilk bakışta? Sosyolojik açıdan baksanız 18. yüzyılın İngiltere'sinin alaycı bir dille incelenen bir fabel, gezi örneği olarak düşünsük düşsel bir geziyi anlatan ilk örneklerden, klasikler yönünden batı edebiyatının değerlerinden biridir. Yazarı Jonathan Swift'in yazarken öngöremediği türlü adlandırmaları ve yakıştırmaları üstlenerek çıkan kitap, yaşadığı dönem İngiltere'sinin, yazarları ve bilim adamları dahil, her unsuruna saldırmakla suçlanıp bir süre sansüre uğrasa da, sonraki zamanlarda yeni tanımlamalarla güçlenip sosyal hicvin taşıyıcısı olacaktır.

Biris evinde oturup düşlerini, fantezilerini yazıya geçirmişse başkasına ne? Nesimi, Hallacı Mansur, Nazım Hikmet kendi pencerelerinden Tanrı'yı, insanı, Anadolu'yu ve emekçiye öyle görüyorsa kime ne? Ama birileri tarihin her çağında derin ilgi duyar yazarın düşündüğüne, yazdığına. İlgiyle de kalmaz, dediğinden dolayı kiminin diri diri yüzer derisini, kimini dara çeker, kimini de mahpus damlarında çürütür, yetmez doğduğu topraklarda ölme hakkını alır elinden. Neden sonra da itibarını iade eder.

Hemingway, Jack Landon gibileri saymazsak, fiziksel güç olarak ürkütücü bir örnek olmayan yazarın, toplu tüfekli egemen iktidarı nasıl dehşete düşürdüğü anlaşılması zor ve geniştir bir konudur.

Yazarın kitabını yazarken bunları, egemen güçleri ve o belirsiz sevgiliyi, yani okurunu düşündüğü de bir sanrı olmalı. Yaratıcı güç, çoğu kez başladıktan sonra kendi yatağını oluşturup akan söz dinlemez bir nehirdir. Okunmak beklentisi kitap bittikten sonra ortaya çıkacaktır. Bazen yazar hiç istemese de, okur, bir nedenle kitapla karşılaşacak, yazarın hiç düşün-

mediği bir biçimde okuyup yorumlayacaktır, büyük olasılıkla. Bu farklı yorumlama kitabın niteliği

artıkça çoğalacak gizemli bir durumdur. Ne düşünülerek yazarsanız yazın, her okur sizi başka okuyacak, ona yeni bir başlık bulacak, içini dolduracak, kat kat anlamlar yükleyecek ya da eksiltecektir. Sizin yazdığınız eline geçtiğinde, o, onu kendi bilgisiyle, özlem ve umutlarıyla, inanç ve kurnazlıkla, yani insan olarak neyse donanımı onunla, benzetmeler ve ilişkiler kurarak metnin sözcük ve dilini kullanıp yeniden yazacaktır.

İyi yazabilmek iyi düşünmekle mümkündür demiş Pascal. Ama iyi okur olmak için konulmuş bir kural yok. O aşkın bildiğini okuyan, özgür yanındır. Ona bir şey dayatılması olanaksız, işine geldiğinde metni okuyacak, yazarın kimliğini ve yazılanı da dilediğince tanımlayacaktır.

Böyle olmasaydı, Robinson Cruseou, ıssız adada bir başına ve çaresiz kaldığında İncil'de kendine ait umut ve direnç aşılardan bölümü nasıl bulurdu ya da antik devrin şairi Vergilus'un dizeleri nasıl yüzyıllarca kahinlik, bilicilik olarak alınırdı? Günümüzün akıl ve bilimi önceleyen ciddi gazeteleri Nostradamus'un 16.yüzyılda yazdıklarından, yüzyılımızın geleceğini okumaya nasıl çalışırdı? Bunda yazarın ya da okurun bir düzenbazlığını aramak gerekmiyor aslında. Bu iyi yazanın tek bir dize ile farklı zamanlara, değişik durum ve insanlara yanıt verebilme yeteneğiyle ilgili bir sonuçtur. Aslında edebiyatın gizemli gücü de, aşkı da, yasağı da buradan beslenir. Eğretilenleyle, ad aktarmasıyla çok katmanlı bir anlam üreten yazar, amaçladığı ülkesine, yani çoklu aşkına doğru sonsuz bir yolculuğa çıkar. Bu yolun uzunluğu, ulaşma yetkinlikleriyle bağlantılı kısılabılırken, yazarın katmanlı anlam üretmesiyle de çok ilişkilidir. Çoklu katmanlar farklı insanların, *hislerini yansıtırken* kendi yayılımını yapıp ütöpik aşk ülkesinin sınırlarını durmadan genişletmeye çalışır. Yukarıda sözünü ettiğimiz yazarların ve kitapların, Tolstoy'un, Hemingway'nin ya da Zola'nın zaman geçtikçe eskimek ve azalmak yerine, yenilenmeleri ve artan okurları, büyüyen ülkeleri gibi...

İşte bu an kırılma anıdır. Çoğu kez kitaptan hoşlanır gibi duran, kimi ona destek de olan iktidar, kitap, okurunu sınırları çizili düşünceden öteye taşımaya başladığı anda hoşnutsuzluğunu belli eder. Okurla yazar arasındaki derin aşkı budamaya, engellemeye, yönlendirmeye, denetim altına almaya çalışır. Bir kez o yazıyı, düzeninin düşmanı olarak algılamasın, yok etmeye artık kararlıdır. Kendini tehlikede görürse, yazara orantısız güçlerle saldırır. Çelişkilerle dolu bir süreç başlar. Öfkesi geçtikten sonra da oturup o şiiri kendisi övebilir, dilinden düşürmeyebilir, şairini büyük diye ilan edebilir. Aslında

anlamla giydirilmiş doğru söze karşı baskı ya da atom bombasıyla hiçbir şey yapılamadığı deneylerle bilinse de, bunu hiç bir öfkeli egemen anımsamaz.

Bu aşkı yasaklayanlar tümünden haksız mıdır? Yukarıda sözünü ettiğimiz masum çocuk kitabı Guliver'in Gezileri'nin yazarı, kitap boyunca dönemin İngiltere'sini, yönetimini, aydınını, insanını, yani elle tutulur nesi varsa onu hicveder. Onun gözünde insanlık kara bir tablodur. O zamanlar İngiltere'de kraliyeti eleştirmek yasak olduğu için Swift bu masal ülkelerini tasarlamıştır. Bu ülkelerde yaşananlar İngiltere'de olanları sembolize ederken, kişiler de, isim verilmese de zamanında yaşamış kişileri vurgulamaktadır.

Cüceler, devler, havada uçan bir toprak parçasında yaşayan yönetici kısmının yerde yaşayan halka olan uzaklığı, salatalıktan güneş enerjisi elde etmeye çalışan bilim adamları, evleri çatıdan başlayıp yapmak isteyen mimarlar, yumurtanın büyük kısmından mı, yoksa küçük kısmından mı kırılması konusunda savaşan halklar, hepsi o zamanlarda yaşanan olaylara göndermelerdir.

Birçok insan bu romanı çocuk masalı olarak görse de ilgisi yoktur. Yazar, döneminde devlet işlerini, insanları, sosyal yaşamı, bilim adamlarının saçmalıklarını, kitaplarında anlaşılmasa da dil kullanan yazarları, kısacası birçok şeyi alaya alıp anlatmıştır. Yazarın tepkisinin dışı vurumudur.

Böylesine saldırıya uğrayan İngiltere yönetimini tümünden haksız bulmak biraz zor değil mi?

Yazarın derdinin ne olduğunu anlamak zor gözükse de, doğasını anlarsanız her şey basitleşecektir. Yazar, düzene kökten muhaliftir. Bir yönüyle ilahi kusurcu denilebilir ona. yaşadığı evreni kirletip yaşanmaz kılan, çocuklarının geleceğini yok eden, iki ekmeğin fazla olsun diyerek milyonların açlığına göz yuman, insan öldürmenin sanatını ve ticaretini yapan, kendi doğrusundan başka hiçbir düşüncenin yaşamasına izin vermeyen, ancak arada bir, rastlantısal güzel şeyler üreten... bu katı dünyaya başkaldırmaktadır yazdığıyla. Nasıl ki çaresiz kalan insan dişyle tırnağıyla savaşır, o da sözüyle diliyle, yaratıcı gücüyle daha iyi bir dünya için bu can çekişen rezilliğin tam kalbine ve aklına saldırır. Herkes üç kuruşunu saklamak için bankalar, kasalar icat ederken, o bilgi ve becerisini tüm insanlıkla paylaşmak için yollara sergi açar sanki.

Has yazarın gözünde insan değerlidir. Her insan, hak etmese de gerçeği görme hak ve yeteneğine sahiptir. Çağlar boyunca sıradan insanı görür, bilir yapan da kitaptır. Dağ başındaki çobanla kentli burjuvayı eşit yaptığı gibi... Belki aşkı yaratan da budur; yasaklara neden olan da; kitabın içerdiği, okuyan herkesin elde edebileceği bilgi...Bilgi en büyük güçtür.

Güzel örnekler de bulmak mümkün zamanın tozlu raflarında. Okumayı, bilgiyi, kitabı yükselten, yazma cesaretimizi artıran örnekler...

Bir kutsal kitap, Kuran, "Oku" diye başlamaz mı?
"Tanrının adıyla oku."

Söylenceyi bilirsiniz, Efsane Harun Reşit'in oğlu halife Mümin gece düşünde Aristo'yu görür. Kendisinininkine denk bir tahtta oturan filozof, ona tüm Yunan düşünürlerinin kitaplarını Arapça'ya çevirtmesini söyleyecektir. Bağdat Akademisi uzun yıllar çalışıp Aristo ve diğer düşünürlerin kitaplarını Arapçaya çevirir. İbni Sina ve İbni Ruşt gibi büyük İslam düşünürlerine bunun katkısı olduğu olduğu doğru, ama daha önemlisi, sonradan antik Yunan'ı yeniden keşfe kalkan Batı, Helenceyi bilmeyince kolayca kaçacak, bu İslam çevirilerini kaynak yaparak tanıyacaktır o devrin filozoflarını. Bir yandan Aristo'yu öğrenirken bir yandan Arap – İslam felsefesiyle de tanışacaktır.

İskenderiye Kitaplığını gören olmasa da duymayan mı var? Otuzlu yaşların başındaki Büyük İskender, Aristo'yu çok iyi bilen, Homeros'u elinden hiç düşürmeyen bu ilk çağ hükümdarı, fethettiği Mısır'da kurduğu kente arkaik tarihin en büyük kitaplığını da yaptırıp armağan ederken İsa'nın doğumuna üç yüzyıl vardır. Binli yılların Kahire'sindeki Fatimi

kütüphanesinde, İspanya Kurtuba'daki Emevi kitaplığında bir milyona yakın kitap bulunmaktadır.

Sözünü ettiğimiz çağlar, otuzuna kadar yaşayanın uzun ömürlü sayıldığı, Babil'in pişmiş topraktan yapılmış kulelerinden başka çok katlı binanın olmadığı zamanlardır. Yiyecek kuru ekmeği, barınacak mağarayı bile bulmakta sıkıntı çeken, bıçak sırtı bir yerden yaşama tutunmaya çalışan insanoğlu, başta hükümdarları, kitabı tutkuyla sevmekte, onları görkemince saklayabilmek için anıtsal yapılar yapmaktadır.

Halkın okuması, aydınlanması ve bilginin için 2000 yıl önce kütüphane yapan, Tanrı'nın gölgesi bir mutlak yönetici... Kötü örnekleri anımsayınca, ne biçim hükümdar bu, diye düşünmez misiniz?

Hele içeriğinde çok değerli el yazmalarının da bulunduğu Psitratüs koleksiyonu ve İskenderiye Kitaplığını büyük Sezar'ın yaktırdığını, önce Sezar'ın ve ardından yerini alan Romalı Antonyüs'ün sevgilisi olan Kleopatra tarafından yeniden yaptırılan aynı kitaplığın, bu kez Hıristiyan kilisesince, zararlı düşünce akımlarını durdurabilmek için tekrar yok ettirildiğini anımsayınca...

Ondan iki bin yıl sonra, uygarlığın altın çağı denilebilecek, ama insanlığın en eksik çağı sayılabilecek 20. yüzyılda, 1933'te kötülüğün kökünü kazımak için Faşist Alman iktidarın ateşe verdiği yirmi bin kitabı düşününce hele ...

Kuşkusuz edebiyatın yasaklı tarihi bunlarla başlamaz. Kitaba ve yazara denk bir çağdan, çok öncelerden başlayacaktır.

İ.Ö. 411'de Patogor'un kitapları yakılır. Yasaklı aşkın başlangıcı mı? İlk yazıcılardan o güne 2000 yıl geçtiğini düşünürsek, sadece bilenen tarihi bu.

İsa ve annesi Meryem'in okumakla ilgileri, devrin koşullarını düşünürsek çok derin gözükme de bilgelik ve seçkinlik simgesi kitap, Meryem ve Çocuk İsa tablolarında örtülü bir Vandalizm'le yer alacaktır. Resimlerin çoğunda çocuk İsa'nın, Musa'nın Eski Ahit'ini yırtıp yerine Yeni Ahit'i yerleştirmesi işlenir. Bu da kitabın kitaba açtığı savaş olsa gerek. Yeni Ahit, yani İncil de ulaşma gayretindeyken, başlangıcında ne kadar çok baskı görülür, aşıkları aslanlara parçalattırılır, çarmıhlara gerilir. Üç yüz yıl sonra iktidarı ele geçiren Hıristiyanlık aynı yöntemleri kat kat fazlasıyla pagan inanışlara ve doğa dinlerine, hatta öteki kitaplı dinlere uygulamaktan geri kalmayacaktır.

Cin İmparatoru Tsin Che Hoang Çin tarihinin birçok değerli eserini ortadan kaldırırken bilginin insanlığa kötülük getirdiğine inanmaktadır içtenlikle.

Cengiz Han, "yenilerin güvenliği ancak yenilenlerin yok edilmesiyle sağlanır" düşüncesiyle fethettiği yerlerdeki tüm canlıları

kılıçtan geçirmekle yetinmeyecek, Harzem Eski Ürgenç'te on büyük kitaplığı da yaktıracaktı.

19. yüzyılın sonu, 20.yüzyılın başında Amerika'da aşkı engelleme, diğer deyişle sansür uygulamalarının ilki *kötülükleri engelleme derneğini kuran* biri tarafından başlatılır. "*Cenneteki babamız Adem okuma yazma bile bilmiyordu, ama madem ki icat oldu, bu kötü alışkanlığın kontrol edilmesi gerekir, okuyacaksınız İncil okuyun,*" diyerek insanları tutuklatır, binlerce kitabı yaktırır, matbaaları kapattırır.

Liste uzun, manzara korkunç. Başlangıçtan bugüne yakılan kitap sayısı milyonları geçiyor. Matbaa biraz daha geç kalsa insanlığın kültür mirası diye bir şeyi olmayacaktı. Ancak çok örnekli kitap basımı bu kıyımı etkisizleştirdi. Böylece, kopyaları olan sakıncalı kitapların büyük bölümü kurtuldu.

Bu böyledir de kitaplar çok mu masum? Ortodoks düzen ve etiğin penceresinden bakarsanız, her kitap inanılmaz tehlikeli gözükebilir.

Kumran Yazmaları, Hıristiyanlığın ortaya çıktığı çağın yüz yıl öncesinden ve yüz yıl sonrasında değin yazılıp saklanan, iki bin yıl sonra 1946'da Ölüdeniz'in kıyısında mağaralarda bulunan, ama Vatikan'ca senelerce Hıristiyanlık üzerinde kuşku tohumları yarattığı için dünyadan gizlenen, İsrail'inse Musa'nın intikamı gibi dünyaya duyurduğu parşömen el yazmalarıdır? Türlü yorumlar yapılıyor bu konuda, bizim üzerinde duracağımız yön; gizlemesinler de ne yapsınları? İsa'nın zamanında oturup kaleme alınmış bir kitap yüzünden iki bin yıllık inanç düzeni kaosa mı dönsün?

Don Kişot'un yaşlanan aklını başından alan, köy aristokrati doktor eşi Madam Bovary'i yoldan çıkaran kitapları masum saymak oldukça zor görünüyor değil mi? Ya da Bukovski'yi 657'ye tabi memur gözüyle okuyunca?..

Böyle yaklaşınca onları yakmak gerektiğini düşünebilirsiniz. Hele, Don Kişot'ta sürünün parçası olan bireyin tek başına özgürleşmeye çalışırken rotasını şaşırmasını görmüyor, yalnızlaşan ve paylaşacağı olmayan kadının tek alkışının karşı cinsin ilgisinde kaldığını hissettiğinde yaşadığı açmazda da aldırıyor, gündelik sıradan bir konuşmasındaki küfür yüklemesiyle Bukovski'yi bile utandıracak insanımızdan, on yıllarca organ boylarıyla uğraşma düzeyinde kalan toplumumuzun suç sıralamasında en temel etki olan cinsellik anlayışından rahatsız olmuyor, ama bunların yansıtılmasından huzursuz oluyorsanız tepkiniz doğal. Bu sorunları çözmek zor kuşkusuz, o kitapları okumak zorunda mısın bile sormaya gerek yok, en iyisi yakmak onları. Yumurtalarla uğraşacak yerde tavukla uğraşmak, kesmek tavuğu doğru gözüküyor böyle bakınca... Sivas Madımak'ta olanlar da bu mantığın ürünü olsa gerek. Mantıktaki bozukluğa dikkat çekmeye gerek var mı, görünüyor zaten. O sorunu yaratan yazar değil, sorunu yaratan biziz, yani toplum... Yazar, yansıtan bir ayna sadece. Tarihe bir bakın. Salman Ruşdi için verilen fetvanın benzerleri, çağlar içinde çok düşünür ve yazar için verilmiştir.

Biz yasaklı tarihimizde yolculuğu sürdürelim. Çağlar içinde, dünyanın her yerinde kitaplar sık sık yakılır. Roma İmparatorluğu sağlam bir çözüm yolu bulacak, fethettiği yerlerin ahlakını bozan edebiyatçıları sürgün edecektir. Onlar geçmişte kaldı, şükür demeyin, 1981'de Şili'de iktidara gelen cunta lideri General Pinochet ve adamları Don Kişot'u yaktırır. 1600'lü yılların başında İspanya'da yazılan bu kitabın bireysel özgürlüğe davetiye, geleneksel otoriteye başkaldırı olduğunu ve anarşiyi yarattığını savunacaklardır. Ama edebiyatın yasaklı tarihinde biri var ki hepsini unutturur. Darbeler sırasında bizde yakılan, ama kayda geçmeyenleri saymıyorum, Almanların 1933'de devlet töreniyle meydanlarda, kötülüğün kökünü kazımak için yaktığı 20 bin kitap, uygar batının cinneti olsa gerek.

Edebiyat bazen güldürecek yasaklar da yaşar. Hitler, Karl May'in sevrilen kitaplarına bayıldığını, ay ışığında büyütle okuduğunu anlatır, Yazar, gene Hitler tarafından sevilme gibi bir talihsizliğe uğrayan, bu yüzden müziği protesto edilip dinlenmeyen Wagner gibi seçimi olmayan bir aşkın dolaylı gazabına uğrar. İsrail de hala yasaklıdır bu iki isim. Nasıl olmuşsa, Hitler'in gene çok beğendiği, *kendi fevkinde bir şey yapıp*

mahvolanı severim, diyen **Nietzsche**, herhalde deliliğin avantajıyla bu kara listenin dışında kalmıştır.

Tersi de oluyor bazen. Atatürk, Diyarbakırlı Ziya Gökalp'ı okuyup sevmeseydi, genç cumhuriyetin bu ilk büyük Türkçü düşünürünü, şimdi biz bilir miydik, diye düşünüyorum? Ya da yetmişli yılların ünlü filmi *Arkadaş*'ta Yılmaz Güney, Melike Demirağ'ın dilinden Ahmet Arif'i işaret etmeseydi, tek kitapla ülkenin en ünlü şairi olması ne kadar zaman alırdı? Yani hep yasaklayanlar değil, aşka yardım edenler de var.

19. yüzyıla kadar kölelerin okuması yasaktı. Diktatörlerin yüzyıllardır iyi bildiği gibi en kolay yönetilen topluluklar okuyamaz olmalarıdır. O nedenle büyük düşünman kitap olarak görülecektir onca zaman. Eğer ille de okunacaksa yöneten erkin işaret ettikleri yeterli olmalıdır, düşüncesi egemendir. Voltaire alaycı bildirisinde, *toplumların koruyucusu ve gardiyanı olan bilgisizliği yayınız*, diye boşuna demez. O nedenle edebiyat tarihinde de baskı ve sansür hiç vazgeçilmeyen baş silah olacak, kolay alev almasından olsa gerek bu aşkın üstünde meşaleler yanacaktır papirüs devrinden günümüze kadar.

Merak ediyorum, halkını bilgisizliğe, cahilliğe karanlığa mahkum edip iktidar sürdürmek isteyenlerin, kitap yaktıranların ya da gömdürenlerin hakkında da bir gün soruşturma açılır mı, bu büyük insanlık suçundan dolayı.

Günümüz Türkiye'sinde hiçbir şey geçmiştiki gibi değil, yasaklanan internet sitelerini saymazsak. Gene de bizde her şey güllük gülistanlık, yazar okur aşkının arasına giren tek etken dağıtım şirketleri ve tekelleşen, devleşen yayın kuruluşları, yenilere şans tanımıyor... diyeceğim diyemiyorum, düşününce. Daha dünün edebiyatçılarının hapislerden, sürgünlerden, işkencelerden, ölümlerden sesi geliyor. Ülkesinden kaçmak zorunda bırakılan Nazım Hikmet'i, İstranca dağlarında devrinin yönetiminin hiçbir zaman aklanamayacağı bir biçimde öldürülen Sabahattin Ali'yi, yakın zamanda Madımak'ta yakılanları anımsıyorum... Hangi birini sayacaksın. Ama biri var ki ürperiyorum. On beş yaşında bir çocukken kız arkadaşına okuduğu bir Nazım Hikmet şiiri yüzünden okulundan, arkadaşlarından, akan yaşamından edilerek derin travmalar yaşatılan, ülkenin en büyük şairlerinden, yazarlarından biri olmaya mecbur edilen, gene de seksenine kadar da sesine küslüğünü yüklemeyen bilgece sözler etmeyi başaran biri: Attila İlhan. Onu büyük, ölümsüz ve bu yasaklı aşkın ustası yapanlara kızsak mı, teşekkür mü etmek?.. Acımak sanki daha bir uygun düşüyor.

Yasaksız aşk olmaz zaten. Olsa da adı aşk olmaz. ■

İNCİR AĞACI

Meryem Fehime Oruç

İstanbul'un en kalabalık şehri İstanbul'da yaşamak çok zordur. Bu şehir Türkiye'nin yüzüdür çünkü. Acılar, sevinçler, intikam... Her şey iç içedir. Ne varsa insana değen buralarda yaşanır.

Şehrin gösterişli binaları arasından kalabalık caddeler ışıl ışıl akar. Fakat bu alımlı caddelerden birinde boylu boyunca uzanmış, aklıktan dolayı yürüyecek gücü kalmamış yarı çıplak bir insan görebilirsiniz. Kaldırımın akan kalabalığın içindekiler, binaları ve vitrinleri parmakla gösterirler ama uzanmış yatan o yarı çıplak insanın üzerinden atlayıp geçebilirler. Duyarsızlık şehir hayatı için tekrar tanımlanmalı belki.

Ya şu çatlamış duvarda meyve veren incir ağacı kaç ergin kişinin dikkatini çekiyor ki. Çelimsiz haline aldırmadan, yıllardır yol alıyor kökleriyle. Hem de taşları aşındırarak. Ufak ama semizce yaprakları, kalın dallarının arasından yeşil yeşil gülümsüyor. Her incir tanesi öbüründen daha ballı. Ağustos ayı ortalarında ballı incirini yemek için, çocuklar, birbirleriyle bir de kuşlarla yarışıyorlar.

Böyle bir günde, kuşlar doyup yuvalarına çekildiler. Ufak tefek bir kadın incirin karşısındaki kaldırıma oturdu. Kalın parmaklarıyla omzuna dökülen bal rengindeki saçlarını tek örgü ördü. Dizlerini kırıp çenesini dizlerine dayadı. Ağaca uzun uzun baktı. İstanbul'a geldiği gün bu kaldırımdan geçerken fark etmişti onu. Evinde misafir olarak kalacağı amcasının oğlu oturduğu bu semtte neyin nerede olduğunu gören apartmanlardan yola çıkarak anlatmıştı. "Şu güzelim kulenin eteğindeki çay bahçesine oturabilirsin. Şu tepesi kara olan meydanın yanındaki en iyi buluşma yeri olan beş yıldızlı oteldir. Üfff başı şişmişti. İstanbul ne kitaplardaki, ne filmlerdeki İstanbul'du. Kendi evinin odalarını anlatır gibi amcasının oğlunun şehri anlatması tuhafına gitmişti. İnsan sadece evindeki güzellikleri mi görürdü? Şehrin başka yüzü olmalıydı. Gördüğü on şehrin toplam nüfusundan daha çok olan bu şehri yakından tanımalıydı. Amcasının oğlu onun karşılamak için iş yerinden izin almıştı. "İstersen işine git ben biraz buralarda gezer sonra eve giderim" denmişti. Anahtar almış sokakları sindire sindire yürüyen çevreyi tanıyama çalışmıştı. Şehrin beton yığını onun soluğunu kesiyordu. Güzel apartmanlar kırmızı kiremitle örülmüş kaldırımlar ısılarıyla vücudundaki suyu kurutuyordu. Tıkış tıkış beton yığını toprağı boğmuştu. Toprak yolun hiçbir yerinde görünmeden ölü yada baygın şu beton yığının altında uzanıyordu. Tam bu düşüncelerle cebelleşirken eski bir duvarı yaran ağacı gördü. Ağacın müdahalesi, dost toprağı diriltme gibi görünmüştü gözüne. Küçük bir bitki tohumunu duvarı delebiliyorsa o neden kadın haliyle bu şehirde tutunup boy atması ki. İnsanın ilk öğrenme yöntemi taklit değil mi? Eee, o da ağacı taklit ederek yaşama tutunabilir. O günden sonra yolunu her kaybettiğinde buraya gelip, ağacın yaşama inadını kuşanıyordu. Bu gün de ağaçtan güç almak, kendini toplamak için gelmişti. Çünkü koca şehir duvarlarıyla üstüne üstüne geliyordu.

Bu gün pazardı. Tek tatil günüydü. Geç kalkıp sallana sallana kahvaltı yaptı. Semtin en zengin göbeğinden geçerken, henüz otuzlu yaşlarında dişleri dökülmüş bir kadın gördü. "Açım açım açım..." diyordu kadın. Bu tek sözcüğün ritmiyle sallanırken kadın, gözlerini susuzluktan kuruyan bir ayıççeği gibi kapatmıştı. Yok, ona bir şey vermedi. Yoluna devam etti. Ekmek fırınının önünden geçerken bu semtte oturanlara benzediğini fark edip utandı. Fırından sıcak ekmek alıp geri döndü ve hiçbir şey demeden kadına verdi. Başka da bir şey veremedi, çünkü arkadaşları bekliyordu. Zaten fazla parası da yoktu. Arkadaşları gibi davranması gerekiyordu. Ne yapısın?

Şehirde arkadaş bulmak o kadar zor ki. Onlarla birçok insan gibi meydandaki beş yıldızlı otelin önünde buluştu. Oradan, filmlere mekan olan bir lokantaya gittiler. Onların istediği etli yemeği o da istedi. Etli yemek közde kavrulmuş kekik kokuyordu. Ağzı sulandı. Ağlamaktan gözleri susuz ayıççeği gibi kuruyan kadını düşündü. Etli yemek boğazında kaldı... Birazcık rahatlamak için peş peşe yutkunmak zorunda kaldı. Öğrencilik yıllarına gitti.

Ankara...Ankara da zengin bir semtin bodrum katında, tek gözlü bir odada oturuyordu. Apartman yöneticisi iki günlüğüne tatile gitmek istiyordu. Köpeğine bakmasını istemişti. Karşılığında ona ne zamandır almak isteyip alamadığı piknik tüpünü kullanması için verecekti. Seviniyor bu öneriyi kabul etmişti. Yönetici kucağındaki köpekle kocaman bir piliç getirmişti. "Köpekçiğine yanlışlıkla kemikli et vermemesi gerektiğini" söyleyip eklemişti, "Köpekçimim boğulabilir..." Yöneticinin arkasından kapıyı hemencecik kapatmıştı. Elindeki poşetin ağzını açıp uzun uzun ete bakmıştı. Sekiz aydır et yememiş olduğunu hatırlamakla ete aptal aptal bakmak ona komik gelmişti. Çiğ piliç etinin ağzını sulandırmasına şaşmıştı. Hemencecik piliç tencereye atıp haşlamıştı. O köpekle beraber iki gün et yemek onu heyecanlandırdığı gibi utandırmıştı da. "Köpek mi insan yoksa ben mi? O benden daha iyi besleniyor. Daha şanslı mı desem" diye düşünmedi değil. Köpek, köpek olduğunu bilmeyordu. Bir çok insanın insan olduğunu bilmemesi gibi.

Birden yanındaki arkadaşının dürtüklemeyle kendine geldi. Arkadaşı yağlı ağzını peçeteyle silerek "Tabağındaki eti yemeyeceksen alacağım" dedi. Arkadaşına "yiyeceğim," deyip çatalıyla etten kopardığı bir parçayı çiğnemeye başladı. Masadaki sohbe kulak kabarttı. Yanındaki arkadaş, masanın karşı tarafında oturan, her şeyden tasarruf etmesini seven diğerine "böyle yerlerde sürekli yemek yediği için evdeki kediyeye bir aylık et biriktirdiğini..." anlatıyordu. Kendi kendine gülmeye başladı. Arkadaşları sohbeti kesip gözlerini ona diktiler. O ise gülerken "Kedin olayım arkadaşım" dedi. Kedili arkadaşının yüzü birden bire gerildi. Sesi sıkıştırılan bir kedi gibi çatallaştı. "Sen ne diyorsun? Sen insan-sın! Kedi ise hayvan. Bir insan olarak nasıl hayvan olmaya özenirsin" dedi. Masada oturan diğer arkadaşları da ona tuhaf tuhaf bakmaya başladılar. Bu duruma gürül gürül kahkahayla yanıt verdi. Şöyle düşündü: Zengin semtte oturan birçok insan gibi bunlar da hayvan sever. Koca koca etleri, yiyeceği hayvanlar için alırlar da bir insan onlardan su istese polis çağırırlar. Bu insanlar ciddi bir şekilde hayvanlarla ilgileniyorlar. Hayvanlara karşı hassaslar. Güzel, güzel de insan ağır mı geliyor zengin semttekilere acaba? Bu nasıl çelişkidir diye düşündü. Ayağa kalkıp "neden böyle çelişirsiniz" demedi. "Başım ağrıyor" deyip arkadaşlarından ayrıldı. Kendi hesabını kasada ödeyip taklit ederek güç aldığı incir ağacına geldi.

Kamburumsu oturuşunu düzeltirken incir ağacının altındaki sandalyeyi gördü. Demek bu şehirde onun gibi ağaca sığınan başkaları da vardı. "Belki bir gün karşılaşırız o tanıdık dostlardan birileriyle" diye aklından geçirip başını dikleştirdi. Eve gidip çamaşır yıkamalıydı. Ertesi gün hafta başıydı, hazırlık yapmalıydı. Ağaca "Hoşça kal" deyip ayağa kalktı. .

Birden bire "küt" diye bir ses duydu. Sesin geldiği yöne baktı. Esmer bir çocuk balkondan hortum atmıştı. Apartman, devlet kurumları gibi asık bir sarıya boyanmıştı. Ama çocuğun bulunduğu balkonda gülümseyen kırmızı mavili balonlar ve saksılardaki yeşillik apartmanın asık suratını yumuşatmıştı.

Kadın gitti hortumun ucunu tutup sandalyeye çıktı. Esmer çocuk balkondan ona iki eliyle "musluğu açıyorum" işaretini yaptı. Gülümsedi kadın. Duvarın çatlağından incir ağacına su verdi. "Şehir ülkenin yüzü gibi nasıl da her şeyi taşır. Şehrin insan yanı yüzünün çukurlarını oluşturan yolları. Bu çocukla, bu ağaçla aynı şehirde yaşamak ne güzel" diye düşündü. Çocuğa musluğu kapatmasını boş duran eliyle işaret etti. Çocuk hemen suyu kesip hortumu balkonun köşesine topladı. Kadın sandalyeyi apartmanın girişine taşıdı. Evin yolunu tutmadan son kez ağaca baktı. Bir serçe ağacın yaprağında parıldaayan su damlacıklarını içiyordu. Kadın mutluydu. "Ben inatçıyım. İncir inadındayım" diye geçirdi içinden. ■

Sultan Su Esen

Sanatın Rengi

Clive Bell, sanatın biçimsel görünüşünü ele alır. "Sanat, çizgi renk ve şekil ilişkilerinin kendi aralarındaki kombinasyonudur", açıklamasını yapar.

R.G. Collinwood'a göre sanat, "duyguların dışı vurumudur."

Morris Weitz ise, "sanat açık bir kavramdır ve tanımlanamaz", der.

Kuramsal sanat görüşü olan bilginler de, sanatın tanımlanabileceğini ileri sürerler. Sanat bilinçli olarak insan elinden ve fikrinden çıkmadığı, görüşünü savunurlar.

Sanatın, "insan ve doğanın karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkan yaratıcı bir eylem olduğu" görüşü ise *Karl Marks*'a aittir.

Anlaşıyor ki sanat denilince, akla ilk gelen çizgi, şekil, renktir. Bu bağlamda edebiyat sanatın neresindedir? sorusu tartışılıp durur bugüne dek. Edebiyat bir söz söyleme sanatı mıdır, yoksa çeşitli renkleri, fikirleri içeren başka bir tanımlama mı gerektirir?

Sonra, her söz söyleme yazma eylemi sanat mıdır?

Sanat anlamında edebiyatın temel öğeleri: İnsan, doğa, amaç ve bulgulardan oluştuğuna göre, söz sanatından ne anladığımızı sıralarken bir yandan da acaba hata yapar mıyım kuşkusundayım. Hani bana rasgele mikrofon uzatıp, "sanatı tanımlar mısın, ya da sanattan ne anlıyorsun?" deseler, hangisini öne alacağım da duraksarım. Sanatın derinliklerinde yitip gideceğim hissine kapılırım.

Sanat etkileyicidir. Benimseticidir. Üslup taşır içeriğinde... Cesurdur da sanat. Amacına ulaşmak için çırpınır. Soyut bir kavram olsa da konusu insandır, doğadır. Sanat şeffaftır, gizlenemez. Kimi zaman da insan yaratıcılığında çıkıp tanrısal bir güç oluverir Mozart'ın notalarında. Düşünce ufkunu genişletir, yönlendirir. Bu anlamda toplumları peşinden sürükler sanat. İnsanlığın var oluşuyla yaşattır. Kimi bilginlere göre sanat, doyurucu estetik yaşantılar oluşturmak amacıyla dürtüler yaratma becerisidir. Uğraşı alanı "güzel, daha güzel, en güzel"dir...

Sanat eseri her zaman yaratanın önündedir. Kendini kanıtlamıştır çünkü. Sanat tüketilemez. Çoğumuz Mona Lisa'yı yaratıcısının adıyla değil, cismiyle tanırız. İnce Memed deyinse, Yaşar Kemal gelmez mi aklımıza? Sanat hoşgörülüdür güzel-çirkin ayrımı yapmaz kötüyü de konu alır. Güzel görece bir kavram olduğuna göre; eser kendi içinde tutarlı bir bütünlük oluşturduğunda çirkin bile estetik açıdan güzel olacaktır. Sanat acıtır, sevindirir hatta coşutur. Çizgiyi, sözleri, renkleri kendi içinde harmanlar, anlamlandırır. Yeşile pembe, pembeye kara diyebilir. Dönüştürür... Nesnelere estetik bir duruş, bir ölçü biçer, biçemler... Soyutlar, somutlar, bazen, soğuk buz gibi, bazen alabildiğine sıcak, aşkın ve çılgın olur...

Siyasete, ticarete, kişisel ilişkilere bulaştığında sanat olmaktan çıkar. Estetikten uzaklaştığında da kendisi olamaz artık. Yaşamını sanatla sağlayanlar, eğer zorlamadan, beklentilere koşut yaratabiliyorlarsa o da kuşkusuz bir sanattır. Ama amacını aşırıya, sanatçının duygusunu değil

de karşıdakinin arzu ve isteğini yaratmaya çalışıyorsa, sanatın, ikincileşmesi, etkileyicilikten yani duygudan uzaklaşması gerçekliğine kuşku düşürebilir.

Sanatta yanlıya yer yoktur. Herhangi bir yapıt günümüzde olduğu gibi ismarlansa da, eğer sanatçının duygusu, düşüncesi o yönde baskı altına alınmıyorsa, söz gelimi ödül verecek Jüri'nin düşüncesini göz önüne alarak resim, beste, şiir, öykü, roman yazıyor ya da yazmam diyebiliyorsa bu tartışılabilir.

Ahbab-çavuş ilişkisine takıldığında sanatın tanımı da güçleşir. O zaman mertlik bozulur. Günümüzde ne yazık ki örneklerine rastlıyoruz. Oysa sanatın zaafı vardır. Yazmak için, resim yapmak için bilgi, birikim, süre ve emek gerekecektir. Sonrasında da kabul görmek. Sabır ister sanat. Paraya, hileye zaafı olanın sanat anlayışı dardır...

Sanat var oldukça yaratan ve yaratılan arasındaki ilişki de hep sorgulanacaktır. Bir başka deyişle sanat insanlar yaşadıkça hep tartışılacaktır. Tartışılmayacak tek yanı ise, "Sanatsız toplumun yaşam damarlarından biri kopmuştur", sözü olacaktır. / Nisan 2009 ■

İkbal Kaynar

Eylül Sinmiş Üstümüze

*Neydi suçu kitapların
kırmızının yüreğimizdeki
Çörelendi bağrımıza ağılığı postalların
üzerimize yapıştı Eylül bulaşığı*

*Konmasa da kakhaha kuşları omzumuzda
sık sık*

*yok saymadık gülüşleri
Kırık olsa da bir dalımız
maviyi hiç unutmadık*

*Fesleğen kokularıyla gelirdi sesimiz
düşlerimizdeki bulutun terkinde
her isyanda, her kayıpta.*

*Şimdi...
bitsin bu suskun beklemeler
"Heyamola" deyip imecenin coşkusuyla
haydi bırakalım kendimizi
taze sürülmüş toprağa*

*Eksilmesin avlumuzdan
çoban ateşlerinin ışığı
aysız kalmasin güz geceleri
gülüşümüze sinmedi mi devrimin sesi
"Karatmayanlar*

*sol memelerinin altındaki cevahiri"
yükselet sesini ey çok sesli koro!*

14 Temmuz 2008

Rahim GÜR

Yediveren'den Kir'e Öner Yağcı (*)

Yağcı'nın Nisan'da çıkan yeni kitabı **KİR**, sadece gündeme denk düşmesiyle değil, **Yediveren**'in ardından kafamızda oluşan sorularımıza yanıt bulmak, bütünler olması bağlamında da çok anlamlı oldu. **Yediveren**'de gündeme getirilen düşünceleri ve olayların nedenlerini bilinçaltımıza, toplumsal belleğimize sormaya başlarken Öner Yağcı'nın yeni romanı, nedenlerden kir yumağını çözmeye başlatıyor okura.

Çanakkale Savaşı'na neden olanlar ve ülkeyi paylaşılma noktasına getirenlerin amacı neyse Çanakkale Savaşını Uhut Savaşı düzeyine çekerek Kurtuluş Savaşı'nı küçük ve önemsiz göstermeye çalışırken ayamazlık içine düştüklerini biliyorlar mı? İkisinde de Mustafa Kemal var ve emperyalizme karşı direniş var. Kurtuluş Savaşı'nı padişahlığı ve halifeliği ortadan kaldıran savaş olarak görüyorlarsa, önem verdikleri kutsal değerler Mondros ve Sev'rle ayaklar altına alınmıştı. Değerleri kurtaran Kurtuluş Savaşı ve izleyen Türk Devleti olmuştur. Ulus yerine ümmet esasına dayanan Osmanlı'yı özleyenler, ulus devleti yadsırken Balkanları, Ortadoğu'yu ve Kafkasları görmüyor mu? Cumhuriyet devrimlerini özellikle dil ve kültür devrimini anlamak istemeyenler Türkçe konuşan başka uluslarla aramızdaki gelişim uçurumunu, çevirmensiz iletişim kuramadığımızı göremiyorlar mı? Herkes İttihat ve Terakki'yi, yetmezse Cumhuriyet'i suçlama kolaylığına kaçarken, Sarıkamış Savaşı'nın suçlularını araştırmaya kimse istekli görünmüyor. Kimse çıkarının çeliştiği noktalarda bile dürüstlüğü göstermiyor, çarpıtmayı üst görev bilirken, yaptıklarının ulusal çıkarlara uygun olduğunu savlayıp, kendisi gibi düşünmeyenlere de yaşama hakkı bile tanıma gereği duymuyorlar. Yüz yıllık geçmişin olumsuzluklarının nedeni olarak aydınlanma ve bilimsel düşünce olduğunu söylemek istiyorlar da sözü dolandırıyorlar. Günümüzde doruk noktalara tırmandırılan aydınlanmacı bilimsel düşünce ile çağdışı karanlık düşüncelerin çatışması yaşanırken, saptırmaların yeniden akılcı değerlendirilmesinin yapılması gerektiğinin duyumsandığı noktada Yağcı, romanında işe girişmiş bile.

Yüz yıllık karanlık, puslu, izlerin birbirine karıştırıldığı günleri araştırıp çıkış noktası olarak 1914–1919 yıllarını almış. Önceki yılları geri dönüşlerle, beş yıllık temel süreci de araştırmalarıyla ve yakaladığı temel doğrularla çatmış. Ünlü *Seferberlik*'le başlatırken romanını, dönemin paşalarının ülkenin çıkarlarının değil de Avrupa devletlerinin çıkarlarının yanında olduğu gerçeğini vererek sağlam temelleri yakalamış. Kanuni'nin ana tarafından akrabası olanlara verdiği kapitülasyonların uzantılarının zararlarını göz ardı ederek nasıl gerçekçi yaklaşılır olaylara ve sonuçlarına? Enver Paşa, Talat Paşa, Hamidiye Alayları, incelenmeden sonuca gidilir mi? Şu anda ülkenin bir bölümündeki gerilimin nedenlerini kökeni kavranmadan, Anadolu'daki Amerikan kolejleri incelenmeden, Pontus Rum, Arap, daha da geriye giderek Selçuklu ve Acem Kökenli Osmanlı'nın Türkmen'e bakışı bilinmeden, kavram kargaşasından etkilenmek de kolay olur sanırım. Selçuklu Devleti kurulurken bağlayıcı öge dil mi, inanç birliği miydi? Günümüzde bile bu sorunun yanıtını tartışacak insan kitlelerini düşününüz. Osmanlı'nın "*Kabaoğuz*" olarak gördüğü Oğuzların Anadolu'daki izlerini sürün bakalım, barışıklar mı?

Mümtaz Bey, Kemalist düşüncenin ve yurtsever subay kişiliğinin somutlaştığı kişilik olarak romanın ağırlığını da üzerinde taşımaktadır. 99. Kafkas Süvari Alayı, kâğıt üzerinde var ama gerçekte yok. Akış içinde Mümtaz Bey oluşturacaktır işi çavuşlarla, ama okuyucu alayı iyi tanıyacaktır. Erzurum bölgesinde sık yaşanan el değiştirmelerin gerçeğini, Rus ve Ermenilerin bölgedeki etkinliklerini, halkın geçim durumunu anlarken sorular soracaksınız kendinize. Aynı bir toprak düzenine sahip aşiretler, tarım ticaret ve el sanatlarından geçim sağlayan Ermeni toplulukları, geçimini çeteciliğe ve soyguna bağlamış Rum köyleri, neyin peşindeydiler? Kafkas karmaşasında bağımsız devlet olsalar kaç gün sürerdi bağımsızlıkları? Ezildiğini, kıyıldığını bağırarak toplulukların dışındaki Türkmen oymakları ezilmiyor muydu da sesi çıkmıyordu? Gerçekten bağımsız bir Türkiye kurulmasını gönülden dileyenler

bunlar mıydı? Hamidiye Alayları'nın durumunu okurken de Sovyet iç savaşındaki gönüllü Kızıl ve Beyaz birlikleri anımsayıp yer yer de güldüm, gülerken de yanlış bilgilendirilerek kandırıldığıma üzüldüm.

Kitabı, kapağının da vurguladığı Sarıkamış dondurulması, sivil tarih araştırmacılarınca sıklıkla gündeme getiriliyor, denizden gönderilen yardım gemilerinin ne olduğunun bilinmediği ortaya atılıyor. Bölümü okuduktan sonra kendime sorduğum soru; savaşın yıkımla sonuçlanmasına, donan askerlerin acıklı sonuna, denizde yitenlere paşaların öne çıkma, göze girme kaprisleri mi neden oldu? Çanakkale'de düşmana geçit vermeyen Mustafa Kemal yok sayılmaya çalışılırken, Sarıkamış yıkımının sorumluları süttan çıkmış ak kaşık mıydı? Padişah damadı olmak, Tuna'dan Çin Seddi'ne yol açmak düşüklüsü görmezden gelinmelerine yetiyor mu? Öner Yağcı'nın da saptığı gibi Sovyet Devrimi'ni Sarıkamış'taki beceriksizliğimizle biz mi gerçekleştirdik?

Günümüzde Kemalizm'i, Cumhuriyet'i ve devrimleri eleştirmek işbirlikçiler İslamcılar, soygüderler ve ne istediğini bilmeyen solcularca moda olmuşken; yaşanan ve saptırılan kavram kargaşasında en usa yatkın yaklaşımı romanda yakalamak olasıdır. Albay Mümtaz Bey'in beş yıl süren Sibiryaya esirliği, Sovyet yetkilileriyle görüşmeleri, yurda dönme çabaları, Mustafa Suphi'yle görüşmeleri ve Kurtuluş Savaşı'na bakış açılarının nerelerde ayrıldığına açık biçimde verilmesidir. Yıllarca Anadolu'da yan yana yaşadığımız, ekme su bölüştüğümüz değişik dilli ve inançlı insanlarla sorunsuz yaşayıp giderken, 1914–1919 arasında komşularımızın hangi güçlü devletin tetikçisi olduklarını acı biçimde anlarken, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra da birlikte yaşadığımızı anımsarsak, halkımızın ne denli hoşgörülle yoğrulmuş olduğunu da anlarız. İç ve dış politikalarda önümüze kirlenilerek sunulan ak kâğıtlar üzerindeki lekelerin ÇUŞ düşleri olduğunun ayırımına varınız sanırım.

Roman tadında, acı dille ve herkesin anlayacağı biçimde yazılan kitap, çok yazılmış bir alanda özgün bir yer tutmakta ve eksiği tamamlamaktadır.

■

Zafer KÖSE

Yasaklı Aşk, Edebiyat

“edilgenlik” konusu geldi.

“Yasaklı”, yani “yasaklanmış”...Yasaklanmak; edilgen fiil; edilgen cümle; bilirsiniz canım, şu bizim “passive sentence”ler! Gerçek öznesi belli olmayan, sözde özne ile kurulan cümleler. Faili meçhul...

Kim yasaklar edebiyatı? Gerçekten yasak mıdır? Ne kadar yasaktır? Nasıl bir yasaktır, bu?

Bu konu üzerinde Türkçe düşünmek, kişiye herhalde bir avantaj sağlar. Ya da en azından Türkiye’de yaşıyor olmak... Çünkü “faili meçhul” kavramını iyi biliriz. Uğur Mumcu öldürülmüştür, Sivas’ta aydınlar bir otelde diri diri yakılmıştır, bir yere bomba atılmıştır, bir sanatçıya çeşitli yöntemlerle medya tarafından linç uygulanmıştır... Faili meçhul uygulamalar sadece siyasi değildir. Bir ev soyulmuştur, bir yazar desteklenmiştir, bir giyim tarzı tutulmuştur...

Kim oldukları tam olarak bilinmese de, pek gizli değildir, bu failer. Gelişmelerin bu kadar ulu orta yaşandığı bir dünyada, failerin hiç bilinmiyor oluşu mümkün mü?

Gerek özneleri gerekse olup bitenleri görmemek, sadece onların görünemez oluşuyla açıklanamaz. Hatta sadece görmeye çalışanların yetersizliğiyle, analiz yeteneğinin düşüklüğüyle de açıklanamayabilir. Yeterli veriye ulaşamamak, yeterli haber alamamak da, asıl sorun değildir.

Gerçekleri görünce ne yapacaksınız? Mesele burada! Görmek için, görünce gereğini yapabilecek biri olmak gerekmiyor mu? Değişebilecek misiniz? Düşüncelerinizi, tavırlarınızı, varlığınıza değiştirebilecek misiniz? Görmenin ve faileri tanımanın yükünü göze alabilecek misiniz?

Görmek, elbette bilinç kadar vicdanla da ilgili bir konu. Dışınızdaki engeller kadar içinizdeki engelleri de aşmanız gerekir. Rahatınızı feda etmek, güvenliğinizi riske atmak, çevreniz tarafından görüşlerinizin onaylanmamasını ve düşüncelerinizin anlaşılmasını göze almak...

Peki, kimdir bu? Rahatınızı, güvenliğinizi, hatta saygılığınızı tehdit edenler?

Genellikle somut bir kişi olmaz ortada. Ama ta içinizde hissedersiniz o gücü. Aslında olmayan ama her yerde olan, hiç karşınıza çıkmayan ama içinizde sizinle birlikte yaşayan o özne “herkes”tir. Ortega Y. Gasset’ten de bilirsiniz onu.

“Herkes” sizin dışınızdaki bir güç olduğu kadar, diğerlerine karşı siz de “herkes”in bir parçasısınızdır.

Doğduğunuz günden beri biriktirdikleriniz, doğru bildikleriniz, güzel bulduklarınız, inançlarınız, korkularınız... Hepsinin varlığı “herkes”e bağlı. “Herkes”le uyumunuza veya ona karşı çıkışınıza.

“Herkes” size ne düşüneceğinizi, nasıl davranacağınızı, neleri seveceğinizi söyler. Kim olacağınızı, nereden gelip nereye gittiğinizi sizin ayrıca düşünmenize gerek yoktur. “Herkes”ten başkasının öyküsüne gerek yoktur. Edebiyata gerek yoktur. Zararlıdır edebiyat, yasaklanmalıdır.

Evet, bu yasağın meçhul faili, “herkes”tir. Özellikle de has edebiyatın, derin edebiyatın...

Çünkü edebiyat, bireyle “herkes” arasındaki çatışmada, bireyden yana oluyor. Kişinin kendisi olmasını sağlıyor. “Herkes”in doğrularını, güzellik anlayışını, inançlarını sorguluyor. Dünyayı verili haliyle kabul etmiyor. Anlamaya çalışıyor.

Hayatı anlamanın diğer yolları gibi; resim, müzik, dans gibi, edebiyat da yasaklanıyor “herkes” tarafından. Ama doğrudan bir engelleme değil, bu yasağın uygulaması. O tür yasaklara direnecek okurlar ve yazarlar daha fazla olurdu. “Herkes”, tamamen engel olamayacağı için, yasağı biraz şekil değiştirerek uyguluyor. Serbestlik yanılması yaratarak ve kontrol altında tutarak engelliyor, gerçek edebiyatı.

İnsanlara, “herkesin” sanatını üretmeleri ve o türde olanları “sevmeleri” dayatılıyor. Çoğu zaman da başarılı oluyor, bu dayatma. “Herkes”, aslında içinizde olduğu için, neyi seveceğinizi belirleme konusunda çok başarılı oluyor.

İktidar, her yerde, içinizde ve aslında sizin bir parçanız olduğundan, direnişinizin çoğu zaman henüz başlamadan, kırılıyor. Belki de haberiniz bile olmadan.

Edebiyat, içinizdeki “herkese” direnmektir, çünkü “herkes”le birlikte yaşayan “kişi”yi anlamaktır; koşulları içindeki insanı anlatmaktır. Yasaklara karşı çıkmamanın, direnmenin en kararlı yollarından biridir...

Evet, iktidar her yeredir, ama direniş de her yeredir. Muhalefet, hep vardır ve önce içinizde başlar.

Edebiyat muhaliftir.

Bir de aşktır edebiyat. Hayatınıza bir kez girdi mi, her şeyi ona bağlı olarak algıyorsunuz. Sevinçler, acılar, ölümler, mücadeleler, hüznüler... Her şey edebiyat için vardır.

Karşınızdaki kişiye, kaşından gözünden, boyundan posundan dolayı âşık olmazsınız ki. Sizin siz olmanıza vesile olduğu için âşık olursunuz. Sevgiye de edebiyata da...

“Passive sentence”leri neden sevmeyişinizi anlamanıza yardımcı olduğu için... Yasaklı bir aşktır edebiyat. ■